

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія

Л. К. Лисак

І. М. Медведєва

Г. М. Ковальова

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Краматорськ 2019

УДК 811.161.2

ББК 81.2 УКР–4

Л 88

Рецензенти:

Дорошенко С. І., д-р філол. наук, професор кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди

Омельченко С. О., д-р пед. наук, професор кафедри педагогіки Слов'янського державного педагогічного університету

Лисак, Л. К.

Л 88 Практичні завдання до вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» / Л. К. Лисак [та ін.]. – Краматорськ : ДДМА, 2010. – 128 с.

ISBN

Зміст посібника відповідає чинній навчальній програмі з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Структура посібника зумовлена метою викладання дисципліни: оволодіння українським правописом, лексикою офіційно-ділового та наукового стилів, опанування культури мовлення.

Може бути корисним під час самостійного вивчення дисципліни в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу студентами усіх спеціальностей ДДМА денної та заочної форм навчання.

УДК 811.161.2

ББК 81.2 УКР–4

ISBN

© Л. К. Лисак, 2019

© ДДМА, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
Тема 1. Українська мова – національна мова українського народу, державна мова України	4
Тема 2. Сучасна українська літературна мова та її норми.....	14
Тема 3. Стилї сучасної української літературної мови.....	27
Тема 4. Складання та оформлення ділової документації.....	39
Тема 5. Значення й функції власних назв у мові й суспільстві	47
Тема 6. Лексика і фразеологія в професійному спілкуванні	66
Тема 7. Морфологія. Вибір граматичної форми слова в професійному спілкуванні.....	76
Тема 8. Синтаксис і пунктуація професійного спілкування.....	93
Додатки	103
Література.....	129

ВСТУП

ТЕМА 1. УКРАЇНСЬКА МОВА – НАЦІОНАЛЬНА МОВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, ДЕРЖАВНА МОВА УКРАЇНИ

Питання для самоконтролю

1 Хто вперше запропонував розрізнявати поняття «мова» і «мовлення»? Чи тотожні ці поняття?

2 Які функції виконує мова? Яка з них, на ваш погляд, найважливіша?

3 Пригадайте вислови відомих людей про мову. Які з них вам подобаються найбільше? Чому?

4 З'ясуйте місце української мови серед мов світу.

5 Коли виникла українська мова? Який із поглядів на походження української мови ви поділяєте?

6 Що таке лінгвоцид? Які форми лінгвоциду застосовували щодо української мови?

7 З'ясуйте правовий статус української мови. Які документи визначають мовні відносини в Україні?

8 Що означають терміни “державна мова”, “офіційна мова”? Що ви знаєте про досвід країн Європи у розв’язанні мовних проблем?

9 Прочитайте подані вислови відомих людей про мову, пригадайте ті, що відомі вам. Який із них вам подобається найбільше? Чому?

Коли я молюся чужою мовою, то вуста мої моляться, а серце спить.

Святий Павло

Мова займає одне з найвищих місць на шкалі національних вартостей.

У. Вайнрайх

Мова – оселя буття духу. В оселі мови живе людина.

М. Гайдегер

Ми не лише говоримо якоюсь мовою, ми думаємо, ковзаючи вже прокладеною колією, на яку ставить нас мовна доля.

Х. Ортега-і-Гассет

Ми, звичайно, не уявляємо собі, наскільки кожен із нас відповідальний за те, якою буде мова майбутнього, хай у безкінечно малій дозі.

Ю. Шевельов

*Раби – це нація, котра не має Слова,
Тому й не зможе захистити себе.*

О. Пахльовська

Нації не вмирають від інфаркту, спершу їм відбирає мову.

Л. Костенко

Тестовий контроль

1 Хто вперше запропонував розрізнявати поняття «мова» і «мовлення»:

- а) Лев Щерба і Фердинанд де Соссюр;
- б) Т. Шевченко і І. Котляревський;
- в) Сократ і Платон?

2 Процес і результат спілкування – це:

- а) мова;
- б) мовлення;
- в) мова й мовлення.

3 Мова – це явище:

- а) психічне;
- б) соціальне;
- в) біологічне.

4 Комунікативна функція – це:

- а) засіб спілкування;
- б) засіб оформлення думки;
- в) засіб пізнання.

5 Гносеологічна функція – це:

- а) засіб пізнання;
- б) засіб оволодіння фахом;
- в) засіб формування естетичного світовідчуття.

6 Слов'янська група мов входить до:

- а) індоєвропейської мовної сім'ї;
- б) тюркської мовної сім'ї;
- в) угро-фінської мовної сім'ї.

7 Українська мова належить до:

- а) східнослов'янської підгрупи;
- б) західнослов'янської підгрупи;
- в) південнослов'янської підгрупи.

8 Правовий статус української мови визначено Конституцією України у статті:

- а) 19;
- б) 10;
- в) 5.

9 Закон «Про мови» був прийнятий :

- а) 1989 року;
- б) 1990 року;
- в) 1991 року.

10 Лінгвоцид – це:

- а) мововбивство;
- б) ліквідація певного народу;
- в) фізичне знищення народу.

Завдання 1

1) Поставте наголос у словах. Правильність перевірте за словником.

Варіант 1 – економічний напрям:

а) *одинадцять, ствердити, фаховий, бажаний, авізо, валовий, контактний, текстовий, феномен, ознака, маркетинг, витрати, витрачання, легкий, новий, відправник, ринковий, вимога, договір, соціометрія;*

б) *завжди, підтвердити, порядковий, вахтовий, користь, чотирнадцять, книжковий, виправдання, випередити, дворазовий, двоскладовий, дебет, демпінг, диспансер, досвідний, черпати, скільки-небудь, бюлетень, рукопис, сторінковий, пільговий, відсотковий.*

Варіант 2 – технічний напрям:

а) *марганцевий, токарно-розточувальний, дротяний, захисний, розпірка, отвір, викрутка, слюсарний, типовий, теплообмін, суміжний, сталевар, металургія, траверс, вантажний, гальмівний, трилопатевий, тривимірний;*

б) *трьохосьовий, тріщина, щілина, точка займання, зсувний, ковальсько-пресове, обладнання, запальний, інструмент, різальний, кобальт, випарування, устілка, фольга, скроїти, соляний, сповільнити, твердий, різновид, тридюймовий.*

Варіант 3 – для всіх напрямів навчання:

а) *чепурний, чепурно, черговий, черпання, утвердити, тісний, тонкий, уродженка, увести, читання, навчання, чуткий, хутряний, слов'янин, снідання, спина, сплеснути, сповільнити, сподіванка, житло, спотикач;*

б) *роздріб, роздрібний, розповідний, прязнь, призов, признання, послання, лицевий, майновий, машинописний, мізерний, містечковий, мовець, мовчазний, навзнак, надбавний, надстроковий, навздогад, насмішка, оздоровити, неприязнь.*

2) Випишіть слова, які мають подвійний наголос, і запам'ятайте їх (для всіх напрямів навчання):

а) *сповна, Батьківщина, варений, відомість, господарка, загадка, шкода, ялинковий, навчання, звисока, ненависть, господарський, вузький, помилка, кидати, каталог, старий, здавна, випадок, листопад;*

б) *приятель, середина, простий, ясний, адресний, коричневий, кредит, темнота, течія, товстий, хлібовиробний, середина, сільськогосподарський, мабуть, маячити, оглядач, перевитрата, донесочу, відсотковий, кропива;*

в) *газопровід, в'язкий, доповідач, громадянин, бесіда, батьківський, значущий, користувач, лікарський, олень, псевдонім, свердло, перетерпіти, пересуд, мовчазний, натщесерце, легкість, зерно, зізнання, зниковілий.*

3) Поставте наголос в однокореневих словах, простежте його рухомість.

Варіант 1 – технічний напрям навчання:

Гвинт – гвинтувати, гвинтити.

Відвід – відвідний, відвести.

Господар – господарка, господарський, господарчий, господарювати.

Дезінфекція – дезінфекційний, дезінфікувати.

Деталь – деталізований, детальний, деталізувати.

Відновити – відновлювати, відновляти, відновний.

Вникати – вникнути, внівець.

Варіант 2 – економічний напрям навчання:

Вказівка – вказівний, вказувати.

Гармонія – гармонійний, гармоніювати.

Гіркий – гірко-солоний, гіркуватий.

Голос – голосний, голосування, голосувати.

Гомін – гомінкий, гомоніти.

Завуч – завчати, завчений.

Відзнака – відзначати, відзначений, відзначити.

4) Проставте наголос у словах і простежте, як змінюється їх лексичне значення зі зміною наголосу (для всіх напрямів).

Гладкий – гладкий, відомість – відомість, кредит – кредит, хаос – хаос, лупа – лупа, марний – марний, милувати – милувати, обладнання – обладнання, об'єднання – об'єднання, атлас – атлас, вигода – вигода, замок – замок.

5) Проставте наголос у запропонованих словах. Простежте закономірність наголошування різних частин мови.

Варіант 1 – економічний напрям:

Довідник, прийняв, нести, український, одного, цьому, газопровід, живопис, телеграф, новина, урочистий, оптовий, чотирнадцять, вісімдесятьох, абихто, веземо.

Варіант 2 – технічний напрям:

Мене, п'ятдесяти, двадцятєро, абихто, нікому, корисний, цілий, громадський, порядковий, псевдонім, анонім, дециметр, термометр, аристократія, демократія.

Варіант 3 – для всіх напрямів навчання:

Сантиметр, каталог, філолог, старовина, глибина, горицвіт, вертихвіст, звукопис, вісімнадцять, часопис, відправний, доповідний, свого, тебе, який-небудь.

Завдання 2

Відредагуйте подані речення:

Мій товариш здібний до подвигу, а я не всігдa. Мої друзі живуть економічно і все рівно їм стипендії не хватає на місяць. Моя бабуся 25 років проробила замісником директора збуту. Іван поступив в академію в прошлoму році. Я не люблю, коли мені мішають балакати з подругами. Озеро було дрібне, і ми не змогли поплавати. Присвоювати чуже речі не слід, за це наказують. Вчора був великий вітер і тому всі показники з іменами вулиць попадали.

Мої предки сьогодні оформили підписку на газету «Технополіс». Мені треба получить профспілковий білет.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механіка» (спеціальність «Технологія машинобудування»)

Существенное влияние на формирование операций оказывает группа факторов организационно-экономического характера. Первым, что должно быть принято во внимание, это тип производства и избранная форма организации производственного процесса. В массовом и крупносерийном, т.е. поточном производстве, формирование операций

подчинено требованию: их длительность должна быть равной или кратной такту выпуска изделий.

Истотний вплив на формірування операцій робить група факторів організаційноекономічного характеру. Первим, що повинне бути прийняте в увагу, це тип виробництва й вибрана форма організації виробничого процесу. В масовому й крупносерийном, тобто текучому производстві, формування операцій підлегле вимозі: їхня тривалість повинна бути рівної або кратної такту випуску виробов.

Напряж «Інженерна механіка»

Потеря сопротивления усталости происходит в результате длительного действия переменных напряжений, превышающих предел выносливости материала. Сопротивление усталости значительно понижается при наличии концентраторов напряжений, связанных с конструктивной формой детали (галтели, канавки и т. п.).

Основы расчетов на прочность изучают в курсе сопротивления материалов. В курсе «Детали машин» общие методы расчетов на прочность рассматривают в приложении к конкретным деталям и придают им форму инженерных расчетов.

Втрата супротиву втоми відбувається в результаті тривалої дії змінних напружень, що перевищують границю витривалості матеріялу. Опір втоми значно знижається при наявності концентраторів напруг, зв'язаних з конструктивною формою деталі (жолобника, канавки й т.п.).

Основи розрахунків на міцність вивчають у курсі опору матеріалів. У курсі «Деталі машин» общі методи розрахунків на міцність розглядають у прикладенні до конкретних деталей і надають їм форму інженерних розрахунков.

Напряж «Електромеханіка»

Отличительной особенностью этих решений является предельно высокое быстродействие контуров тока, реализованных, как правило, на базе цифровых релейных регуляторов или регуляторов, работающих на принципах нечеткой логики (фаззи-логики). Системы прямого цифрового управления моментом ориентированы в первую очередь на транспорт, на спользование в кранах, лифтах, робототехнике.

Відмінною ознакою цих рішень являється гранично висока швидкодія контурів струму, реалізованих, як правило, на базі цифрових релейних регуляторів або регуляторів, працюючих на принципах нечіткої логіки (фаззи-логики). Системи прямого цифрового керування моментом орієнтовані в першу чергу на транспорт, на використання в кранах, ліфтах, робототехніки.

Напряг «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Ко времени завершения университетских проектов обозначился также прорыв в технологии изготовления сверхбольших интегральных схем. Простота архитектуры и ее эффективность, подтвержденная этими проектами, вызвали большой интерес в компьютерной индустрии, и началась активная промышленная реализация архитектуры RISC. К настоящему времени эта архитектура прочно занимает лидирующие позиции на мировом компьютерном рынке рабочих станций и серверов.

Вчасно завершення університетських проектів позначився також прорив у технології виготовлення найвеликих інтегральних схем. Простота архітектури і її ефективність, підтверджена цими проектами, викликали великий інтерес у комп'ютерній індустрії, і почалася активна промислова реалізація архітектури RISC. До теперішнього часу ця архітектура міцно займає лідируючі позиції на мировому комп'ютерному ринку робочих станцій і серверів.

Напряг «Зварювання»

Сварку в защитных газах плавящимся электродом выполняют в аргоне, а также в смесях аргона с гелием, применяют также смеси аргона с кислородом и углекислым газом. Большинство высоколегированных сталей хорошо свариваются контактной сваркой. Низкая тепло- и электропроводность аустенитных сталей вызывает необходимость применения более жестких режимов, чем для низколегированных, сталей. Повышенная прочность сталей требует увеличения усилия сжатия электродов при сварке. Сварные соединения имеют высокие прочностные характеристики.

Зварювання в захистних газах електродом, що плавиться, виконують в аргоні, а також у сумішах аргона з гелієм, застосовують також суміші аргона з киснем й вуглекислим газом. Більшість високолегованих сталей добре зварюються контактним зварюванням. Низька тепло- і електропровідність аустенітних сталей викликає необхідність застосування більше твердих режимів, чим для низьколегованих, сталей. Підвищена міцність сталей вимагає збільшення зусилля стиску електродів при зварюванні. Зварені сполуки мають високі прочностні характеристики.

Напряг «Металургія»

Чугуны являются типично литейными сплавами, которые никогда не подвергают пластическому деформированию. Кроме рабочих сплавов, идущих непосредственно на получение фасонных отливок или деформированных полуфабрикатов, в литейном производстве и в металлургии широко используют так называемые лигатуры.

Чугуни являються типічно литейними сплавами, котрі ніколи не піддають пластичному деформуванню. Крім робочих сплавів, ідучих безпосередньо на отримання фасоних відливок або деформованих напівфабрикатів, в литейном виробстві і металургії широко використовують так називаємі лігатури.

Напря́м «Економіка і підприємництво»

В такій ситуації фірми орієнтуються на управленческую концепцію інтенсифікації комерційних зусиль, в відповідності з якою вважається, що споживачі не будуть купувати товари фірми в достатніх кількостях, якщо вона не предприме значительних зусиль в сфері сбыта і стимулювання (включая рекламу). Многие фірми починають орієнтуватися на данную концепцію, когда испытывают трудности со сбытом, когда появляются признаки перепроизводства.

В такій ситуації фірми орієнтуються на управлінчеську концепцію інтенсифікації комерційних зусиль, відповідно з якою вважається, що споживачі не будуть купувати товари фірми в достатніх кількостях, якщо вона не предприме значних зусиль у сфері збуту й стимулювання (включая рекламу). Багато фірм починають орієнтуватися на данну концепцію, коли зазнають труднощів зі збутом, коли з'являються признаки надвиробництва.

Напря́м «Менеджмент»

Вместо декларации о необходимости использования рыночных отношений активно проводится работа по изысканию конкретных и реальных путей, форм и методов их органического сочетания в единую целостную систему. В частности, к основным направлениям реформы предприятий можно отнести изменение отношения собственников и управляющих предприятий, что означает подотчетность управляющих предприятий собственникам, разделение должностей управляющего и председателя совета директоров в подконтрольных государству компаниях, ограничения совмещений одним лицом постов руководителей в разных компаниях.

Замість декларації про необхідність використання ринкових відношень активно проводиться робота з вишукування конкретних й реальних шляхів, форм і методів їхнього органічного сполучення в єдину цілістну систему. Зокрема, до основних напрямків реформи підприємств можна віднести зміну відношення власників і керуючих підприємств, що означає підзвітність керуючих підприємств власникам, розділ посад керуючого й голови ради директорів у підконтрольних державі компаній, обмеження сполучень одним обличчям постів керівників у різних компаніях.

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напря́м «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)»

Глубина резания определяется припуском на обработку, колебание значений которого во многих случаях является одним из решающих факторов, оказывающих влияние на точность изготавливаемых деталей. Отклонения припусков на обработку. Значения и колебания значений припусков зависят в основном от точности заготовок, поступающих на обработку. Наибольшими по значению и рассеянию оказываются припуски у литых, кованных и сварных заготовок.

Напря́м «Інженерна механіка»

При точечной контактной сварке соединение образуется не по всей поверхности стыка, а лишь в отдельных точках, к которым подводят электроды сварочной машины. При шовной контактной сварке узкий непрерывный или прерывистый шов расположен вдоль стыка деталей. Эту сварку выполняют с помощью электродов, имеющих форму дисков, которые катятся в направлении сварки. Точечную и шовную сварку применяют в нахлесточных соединениях преимущественно для листовых деталей.

Напря́м «Електромеханіка»

Групповой привод представляет собой систему, при которой один двигатель с помощью различных механических передач приводит в движение группу рабочих механизмов и машин. В настоящее время ввиду низкой экономичности и неудобства распределения энергии групповой привод в станках практически не применяется. Более экономичным является одиночный привод, в этом случае каждый станок снабжен отдельным двигателем.

Напря́м «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

В идеале команда должна менять состояние машины, и для корректной обработки некоторых типов прерываний требуется, чтобы команда, вызывающая прерывание, не имела никаких побочных эффектов. Для других типов прерываний, например, для прерываний по исключительным ситуациям плавающей точки, вызывающая прерывание команда на некоторых машинах записывает свои результаты еще до того момента, когда прерывание может быть обработано.

Напряг «Зварювання»

Медь обладает хорошей пластичностью и прочностью, высокими показателями коррозионной стойкости, электро- и теплопроводности и вакуумной плотности. Благодаря этим свойствам медь применяется во многих отраслях промышленности: химической, электротехнической, судостроении и др. В технике используют техническую медь разной степени чистоты: М0, М1, М2, М3, М4 и ее сплавы. Все сплавы на основе меди можно разделить на два типа: латуни (Л) и бронзы (Бр.)

Напряг «Металургія»

При литье под давлением металлическая форма, называемая пресс-формой, заполняется расплавом под действием внешней силы, превосходящей силу тяжести, а затвердевание в ней отливки происходит под избыточным давлением. Последнее создают с помощью поршня в камере прессования, которая соединена с полостью пресс-формы. Технология литья под давлением отличается коротким циклом, включает мало операций, но реализация их возможна только с применением специальных машин.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Фирмы — это производственные и иные коммерческие организации, созданные по соглашению юридическими лицами и гражданами путем объединения их вкладов в целях осуществления хозяйственной деятельности и получения дохода. Такие общества являются юридическими лицами. Согласно российскому законодательству, число участников общества с ограниченной ответственностью не должно превышать предела, установленного для подобного общества.

Напряг «Менеджмент»

Проведение радикальной экономической реформы, предусматривающей изменения форм собственности, право предприятий на хозяйственную самостоятельность и распоряжение результатами труда, создает объективные экономические условия и вызывает необходимость применения менеджмента на предприятиях. Опыт последних лет показал, что с переходом на новые условия хозяйствования нарастают позитивные процессы, позволяющие вопрос об эффективном управлении предприятиями ставить как практическую задачу

ТЕМА 2. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА ТА ЇЇ НОРМИ

Питання для самоконтролю

1 Розкрийте зміст поняття “національна мова”?

2 Що таке літературна мова? Назвіть ознаки літературної мови.

3 Назвіть типи мовних норм. Наведіть приклади.

4 Що ви знаєте про становлення українських графічних, орфографічних, пунктуаційних норм?

5 Які основні, на вашу думку, причини порушення лексичних і синтаксичних норм у професійному мовленні? **Відредагуйте й запишіть речення.**

1 Комісія рахує, що даний проект більш прийнятніший. 2 Ми з розумінням відносимося до ваших проблем. 3 Слід постійно приймати міри по поліпшенню обслуговування населення. 4 Підприємству «Стандарт» задано значних матеріальних збитків. 5 Ми уважно познайомилися з випискою з протоколу. 6 Виникла потреба підписатися на деякі періодичні видання. 7 Інформацію доведено для відома начальників відділів. 8 Дякуючи підтримці проректора по науковій роботі, студенти прийняли участь у конференції.

6 Чи є нормативним для професійного мовлення вживання поданих нижче слів? Відповідь обґрунтуйте. Запишіть правильно.

Співставляти, багаточисельний, міроприємство, відчислення, слідуючий, ходатайство, учбовий, трьохденний, яд, груз, прожиточний, довіреність.

7 Перепишіть словосполучення, добираючи з дужок найточніше слово. Умотивуйте свій вибір.

(Обіймати, осягати, охоплювати) посаду; (діставати, здобувати, набувати) освіту; (суперечка, спір, дискусія) у пресі; (свідоцтво, посвідчення, посвідка) про народження; (прихильник, шанувальник, послідовник) таланту; виборча (кампанія, компанія); (доступний, зрозумілий, досяжний) виклад; (говорити, казати, висловлювати) думки.

8 Які морфологічні норми української мови ви знаєте? **Перекладіть іменники українською мовою, визначте рід.**

Тушь, подпись, боль, степь, машинопись, рукопись, степень, человек, ярмарка, подпись, поступь, шампунь, тюль, ваниль, колибри, Сибирь, опись, авеню, альма-матер, рубль, Сухуми.

9 Чи порушено норми літературної мови в поданих реченнях? Які саме? Відповідь обґрунтуйте.

1 Наряду провів заступник декана ЕГФ Софія Малишка. 2 Лист підписали старша викладачка Ольга Шевчук і професорка Інна Іваницька. 3 У концерті виступила народний артист України Марія Стеф'юк. 4 Виставка вражає асортиментами продукції. 5 За таку помірну ставку

висловлюємо подяку нашому партнеру пану Петру Іванчук. 6 Прошу як можна швидше надіслати листа-відповідь. 7 Оголошено догану секретареві Олегу Марченко. 8 Ваші плани самі цікаві.

10 Які періоди пройшла у своєму розвитку українська літературна мова? Пригадайте найвизначніші пам'ятки кожного періоду.

11 Укажіть специфіку усної і писемної форм мовлення.

12 Які існують способи наближення писемної форми мовлення до усної?

13 Розкажіть про становлення сучасного українського правопису і його проблеми.

14 Які тенденції розвитку української мови на сучасному етапі?

Тестовий контроль

1 Національна мова – це:

- а) державна мова країни;
- б) мова певної нації;
- в) літературна мова нації.

2 Літературна мова – це:

- а) унормована форма національної мови;
- б) національна мова;
- в) територіальна мова.

3 Зачинатель нової української літературної мови:

- а) І. П. Котляревський;
- б) Т. Г. Шевченко;
- в) Г. С. Сковорода.

4 Основоположник сучасної української літературної мови:

- а) І. П. Котляревський;
- б) Т. Г. Шевченко;
- в) Г. С. Сковорода.

5 Українська літературна мова характеризується наявністю таких ознак:

- а) унормованість;
- б) діалектність;
- в) монофункціональність.

6 Орфоепічна норма – це норма:

- а) правильної вимови;
- б) правильного слововживання;
- в) правильного вибору граматичної категорії слова.

7 Правописними мовними нормами називають:

- а) графічні, пунктуаційні, орфографічні;
- б) графічні, лексичні, морфологічні;
- в) орфографічні, орфоепічні, синтаксичні.

8 Перший офіційний український правописний кодекс було видано:

- а) 1919 року;
- б) 1928 року;
- в) 1933 року.

9 Чинний український правопис виданий у:

- а) 1993 році;
- б) 1991 році;
- в) 1996 році.

10 В українському алфавіті:

- а) 33 літери;
- б) 32 літери;
- в) 31 літера.

Чергування голосних та приголосних

1 У котрому рядку у всіх словах відбувається чергування голосних звуків при зміні форми:

- а) печатка, цистерна, брезент;
- б) чоло, селянський, березень;
- в) сон, вовк, зелень?

2 У котрому рядку у всіх словах відбувається чергування голосних звуків при зміні форми:

- а) вогонь, день, шість;
- б) субота, основа, шовк;
- в) багатий, пекти, бажати?

3 У котрому рядку у всіх словах відбувається чергування голосних звуків при зміні форми:

- а) сапати, дерево, борозна;
- б) гребти, шепотіти, чекати;
- в) дряпати, вересень, черево?

4 Виберіть правильний варіант написання назв територій, утворених від слів *Донецьк, Київ, Івано – Франківськ, Чернівці*:

- а) Донеччина, Київщина, Іванофранківщина, Чернівеччина;
- б) Донетчина, Київщина, Іванофранківщина, Чернівеччина;
- в) Донеччина, Київщина, Іванофранківщина, Чернівеччина;
- г) Донеччина, Київщина, Іванофранківщина, Черніветчина.

5 У котрому рядку між словами слід вживати сполучник *і*:

- а) ручка (і, й) олівець, місяць (і, й) зорі, правда (і, й) кривда, сміється (і, й) плаче;
- б) сміх (і, й) сльози, товариш (і, й) брат, прийшов (і, й) побачив, жив (і, й) допомагав;
- в) приходить (і, й) допомагає, спостерігає (і, й) описує, здібна (і, й) талановита, батьки (і, й) діти?

6 У котрому рядку між словами слід вживати прийменник *у*:

- а) лежала (у, в) лікарні, відніс (у, в) хату, була (у, в) Італії, приїжджала (у, в) Львів;
- б) приїзд (у, в) Київ, працював (у, в) лабораторії, удар (у, в) спину, глянь (у, в) вікно;
- в) плавати (у, в) морі, стань (у, в) куток, прочитати (у, в) оповіданні, піти (у, в) театр?

7 У котрому рядку допущено помилку при чергуванні приголосних:

- а) збаражський, убогство, парижський;
- б) юнацький, багатство, товариство;
- в) казахський, товариський, електричний?

8 У котрому рядку допущено помилку при чергуванні приголосних:

- а) золотоніський, вінницький, кавказський;
- б) агентство, інтелігентний, братський;
- в) кременчукський, солдацький, грекський?

9 У котрому рядку допущено помилку при чергуванні приголосних:

- а) туристський, каліцтво, багатство;
- б) латишський, бугський, кавказський;
- в) городництво, ткацький, скотарство?

10 У котрому рядку допущено помилку при чергуванні приголосних:

- а) птахство, брацтво, сиваський;
- б) господарство, лісництво, Вінниччина;
- в) рільництво, каліцтво, вимощений?

Правопис префіксів

- 1 У котрому рядку допущено помилки у правописі префіксів:
- а) зхований, безладний, роскопка;
  - б) безталанний, стерти, розмовляти;
  - в) безцензурний, розгладити, створити?
- 2 У котрому рядку допущено помилки у правописі префіксів:
- а) спостерігати, розфасувати, безуспішний;
  - б) зтиснути, безперешкодний, россипати;
  - в) спровокувати, розучити, безумовний?
- 3 У котрому рядку допущено помилки у правописі префіксів:
- а) зповістити, безробітний, розколоти;
  - б) споетизований, розходитися, безаварійний;
  - в) безтоварний, схрещення, розчищений?
- 4 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *пре-* :
- а) пр..чудовий, пр..чепити, пр..їжджати, пр..великий;
  - б) пр..гарний, пр..дорогий, пр..здоровий, пр..красний;
  - в) пр..хороший, пр..мружити, пр..в'янути, пр..красно?
- 5 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *пре-* :
- а) пр..кумедний, пр..милий, пр..мудрий, пр..непорочний;
  - б) пр..шити, пр..дорожній, пр..високо, пр..звище;
  - в) Пр..карпаття, пр..чистий, Пр..дністров'я, пр..милий?
- 6 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *пре-* :
- а) пр..мовляти, пр..хід, пр..співувати, пр..танцювувати;
  - б) пр..мудрість, пр..освященство, пр..пишний, пр..поганий;
  - в) Пр..дністрянський, пр..мудрий, пр..хилити, пр..сипати?
- 7 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *при-* :
- а) пр..внесений, пр..в'язати, пр..будувати;
  - б) пр..йшли, пр..глибокий, пр..звисько;
  - в) пр..багатий, пр..білений, пр..палений?
- 8 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *при-* :
- а) пр..мурувати, пр..гарний, пр..мружити;
  - б) пр..ниження, пр..міський, пр..садибний;
  - в) пр..звище, пр..хилити, пр..везти?
- 9 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *при-* :
- а) пр..рва, пр..пасувати, пр..щурити;

- б) пр..шкандибати, пр..шпорити, пр..мовкнути;
- в) пр..чесати, пр..здоровий, пр..будувати?

10 У котрому рядку у всіх словах треба писати префікс *pri-* :

- а) пр..звище, пр..рва, пр..звисько;
- б) пр..кріплений, пр..будований, пр..добритися;
- в) пр..бляклий, пр..великий, пр..валити?

Подвоєння приголосних

1 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) скатертю, довгожданий, дисертація, акорд;
- б) шассі, долар, стаття, священник;
- в) запрошений, діаграма, спросоння, шалений?

2 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) галюцинація, Аполлон, безсмертя, довгожданий;
- б) життєпис, аморальний, бруто, шаленний;
- в) почуттів, ссавці, отуди, ввійти?

3 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) розвантажений, священний, попідтиню, юнат;
- б) бездоріжжя, сторіччя, благословенний, панна;
- в) бовваніти, численно, спасенний, нетто?

4 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) Запоріжжя, тераса, спасення, ляний;
- б) невпинно, читання, силенний, міццю;
- в) долар, імміграція, священник, каса?

5 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) клас, військкомат, мільйонний, сонний, овва;
- б) неказаний, попадя, попідтиню, тераса;
- в) асамблея, блаженний, Голландія, суддівство?

6 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) розрісся, панночка, бароко, ляний;
- б) ссавці, військкомат, Поділля, шалений;
- в) піддашся, надністрянський, пошестю, оттам?

7 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:

- а) зраня, довгожданий, сторічя, бовваніс;
- б) молодістю, іподром, шасі, радістю;
- в) імміграція, бароко, тінню, віссю?

- 8 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:
- а) небачений, каяття, спросоння, Поділля;
  - б) Поволжя, безмежжя, шаленний, ляний;
  - в) попідтинню, розрісся, стакато, фін?
- 9 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:
- а) військкомат, Керчю, Трипілля, численний;
  - б) бездоріжжя, молоддю, здобуття, самовіддано;
  - в) мільйоний, холл, Голландія, благословенний?
- 10 У котрому рядку допущені помилки при подвоєнні приголосних:
- а) молодістю, бездоріжжя, здійснений, каса;
  - б) піддашня, клоччя, колосся, Трипілля;
  - в) міддю, священник, фальшу, міццю?

Спрощення приголосних

- 1 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:
- а) швидкісний, журналістський, улестливий, злісний;
  - б) лейбористський, виїзний, корисний, консультантський;
  - в) медалістці, доблесний, фашистський, луснути?
- 2 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:
- а) тиснути, безжалісний, зап'ястний, аспірантський;
  - б) тріснути, брязне, артистці, кістлявий;
  - в) сумісний, хруснути, прихвостні, словесний?
- 3 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:
- а) совісний, плюснути, ровесник, дилетантський;
  - б) захисник, кожний, очисний, зиркнути;
  - в) яхмен, месник, пестливий, міський?
- 4 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:
- а) буквалістський, пустці, безкорисний, капосний;
  - б) постлати, гігантський, балансний, баластний;
  - в) злякисний, радісний, серцевина, курсантський?
- 5 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:
- а) контрастно, тоскно, улестливо, шістдесят;
  - б) Масниця, місцина, безчесно, хвастливий;
  - в) вартісний, повістці, виїзний, тижневик?
- 6 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:
- а) інтригантський, заздрісний, місце, хворостняк;

- б) ад' ютантський, умисний, трісне, усно;
- в) навмисно, серце, верескнути, шістсот?

7 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:

- а) пропагандистський, мінімалістський, безсовісний, незаздрісний;
- б) абонентський, власний, щасливий, форпостний;
- в) злісний, доблесний, жалісний, хорисці?

8 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:

- а) безсловесний, буревісник, кістці, нещасний;
- б) ненависний, сонце, агенство, проїзний;
- в) свиснув, тижнів, шістнадцять, журналістський?

9 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:

- а) центристський, провісник, екстремістський, якісний;
- б) кар'єристський, президентський, агенський, кількісний;
- в) кістлявий, чесний, парламентський, лейбористський.

10 У котрому рядку допущено помилку при спрощенні приголосних:

- а) звісний, місцина, компостний, студентський;
- б) публіцистський, стлати, хвастнути, шістсот;
- в) серцевий, випускний, якісний, проїзний?

Завдання 1

1) Утворіть нові слова від поданих, щоб відбулося чергування голосних:

*торгівля, рік, сім, шість вісім, осінь, помічник, твір, допомогти, ,
особа, Харків, Київ, Тернопіль.*

2) Утворіть прикметники, похідні від географічних найменувань, за допомогою суфікса **-ськ** :

*Дорогобуж, Кривий Ріг, Збуж, Устилуг, Меджибіг, Кагарлик,
Кременчук, Бахмач, Бобичі, Закаблуки, Скоромохи, Сабадаш, Вараш,
Глеваха, Обмиш.*

3) Перепишіть, вставляючи пропущені букви:

*пр...зидент, пр...шкільний, пр...гарний, пр...звисько, пр...возити,
пр...морський, пр...дбати, пр...зент, пр...зидія, пр...ватний;
ро...ташувати, на...хнення, бе...мертний, ...хопити, ві...ступ,
ро...хвалити, ..фотографувати, ..малювати, пі...говорити.*

Завдання 2

Відредагуйте подані речення.

Треба змінити стосунки до культури як до менш важливішої справи, чим економіка. Спонсори дали допомогу фабриці. Підприємство не може працювати з-за відсутності оборотних засобів. Серед міроприємств по відзначенню цього свята слідуючі: виступи музичних колективів, конкурси, вікторини. Не дивлячись на тяжкий економічний стан нашої спілки, ми виїхали на море відпочивати. Питання є у повістці дня. Донбаська державна машинобудівна академія – найбільш відоміший вуз Донбасу.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механі́ка» (спеціально́сть «Техноло́гія машинобудува́ння»)

При изготовлении одинаковых деталей в больших объемах экономично использовать наиболее производительное оборудование (автоматы, агрегатные станки, автоматические линии), позволяющее обрабатывать заготовку с максимальной концентрацией переходов в одной операции. На технологически замкнутых участках серийного производства применяют групповую обработку заготовок в целях наибольшей загрузки производительного оборудования.

При изготовлені однакових деталей у більших об'ємах економічно використати найбільш продуктивніше встаткування (автомати, агрегатні станки, автоматичні лінії), що позволяє обробляти заготівлю з максимальної концентрацією переходов в одній операції. На технологічно замкнутих участках серийного виробництва застосовують групову обробку заготівель із ціллю найбільшого завантаження продуктивного встаткування.

Напря́м «Інженерна механі́ка»

Непрочные детали не могут работать. Следует помнить, что разрушения частей машины приводит не только к простоям, но и к несчастным случаям.

Потеря статистической прочности происходит тогда, когда значение рабочих напряжений превышает предел статистической прочности материала. Это связано обычно со случайными перегрузками, не учтенными при расчетах, или со скрытыми дефектами деталей (раковины, трещины и т. п.).

Непрочні деталі не можуть робити. Варто пам'ятати, що руйнування частин машини приводить не тільки к простоям, але й до нещасних випадків.

Втрата статистичної міцності відбувається тоді, коли значення робочих напружень перевищує межу статистичної міцності матеріала. Це зв'язано звичайно з випадковими перегрузками, не врахованими при розрахунках, або із прихованими дефектами деталей (раковини, тріщини й т.п.).

Напря́м «Електромеханіка»

Преимущественное применение в настоящее время имеют приводы с короткозамкнутыми асинхронными двигателями. Большинство таких приводов (около 80 %) нерегулируемые. В связи с резким удешевлением статических преобразователей частоты доля частотно-регулируемых асинхронных электроприводов быстро увеличивается...

Переважає застосування в настоящий час мають привода з короткозамкнутими асинхронними двигунами. Більшість таких приводов (біля 80%) нерегулюємі. В зв'язку с різким удешевленням статичних перетворювачів частоти доля частотно-регулюємих асинхронних електроприводів швидко збільшується

Напря́м «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Термин "архитектура системы" часто употребляется как в узком, так и в широком смысле этого слова. В узком смысле под архитектурой понимается архитектура набора команд. Архитектура набора команд служит границей между аппаратурой и программным обеспечением и представляет ту часть системы, которая видна программисту или разработчику компиляторов.

Термін "архітектура системи" часто вживається як у вузькому, так і в широкішому смислі цього слова. У вузькішому змісті під архітектурою розуміється архітектура набіру команд. Архітектура набору команд служить границею між апаратурою й програмним забезпеченням і представляє ту частину системи, що

Напря́м «Зварювання»

К высоколегированным сталям условно отнесены стали, содержание железа в которых более 45 %, а суммарное содержание легирующих элементов не менее 10 %, при содержании одного из элементов не менее 8 %. В зависимости от основных свойств стали и сплавы подразделяют на группы: 1) коррозионно-стойкие стали и сплавы, обладающие стойкостью против различных видов коррозии;

2) жаростойкие, обладающие стойкостью против химического разрушения поверхности в газовых средах при температурах выше 550°C, работающие в ненагруженном или слабонагруженном состоянии.

До високолегованих сталей умовно віднесенні сталі, зміст залізу в яких більше 45 %, а сумарний зміст легуючих елементів не менш 10 %, при змісті одного з елементів не менш 8 %. В залежності від основних властивостей сталі й сплави підрозділяють на групи: 1) коррозійно-стійкі сталі й сплави, що володіють стійкістю проти різних видів корозії; 2) жаростійкі, що володіють стійкістю проти хімічного руйнування поверхні в газових середовищах при температурах вище 550°C, працюючи в навантаженому або в слабонавантаженому стані.

Напрямок «Металургія»

Технологія приготування металічних расплавів повинна забезпечувати високу якість відливок, бути простою і надійною, здійснюватися з мінімальними витратами металів, енергії, різних матеріалів, трудовими витратами, з найменшим шкодою здоров'ю працюючих і стану оточуючого середовища.

Технологія приготування металічних расплавів повинна забезпечувати високі якості відливок, бути простою і надійною, здійснюватися з мінімальними витратами металів, енергії, матеріалів, трудовими витратами, з найменшою шкодою здоров'ю працюючих і стану оточуючого середовища.

Напрямок «Економіка і підприємництво»

Неразривно з поняттям сутності маркетингу пов'язано поняття маркетингове мислення, яке базується на достатньо простих постулатах: фундамент проточного положення кожного підприємства оснований на потребах клієнта, що підтверджується відомим постулатом маркетингу: «Без клієнта немає ринку, а без ринку немає підприємства». Цінність ринку вище цінності фірми. Продавець повинен нести додаткові витрати на рекламу своєї продукції, стимулювання її збуту, здійснення технічного обслуговування і др.

Неразривно з поняттям сутності маркетингу пов'язано поняття маркетингове мислення, що базується на достатньо простих постулатах: фундамент проточного положення кожного підприємства оснований на потребах клієнта, що підтверджується відомим постулатом маркетингу: «Без клієнта немає ринку, а без ринку немає підприємства». Цінність ринку вище цінності фірми. Продавець повинен мати додаткові витрати на рекламу своєї продукції, стимулювання її збуту, здійснення технічного обслуговування і ін.

Напряж «Менеджмент»

Менеджмент как современная система управления фирмой, предприятием, действующим в условиях рыночной экономики, предполагает создание условий, необходимых для их эффективного функционирования и развития производственно-хозяйственной деятельности. Речь идет о такой системе управления (принципах, функциях, методах, организационной структуре), которая порождена объективной необходимостью и закономерностями рыночных отношений хозяйствования, связанными с ориентацией фирмы на спрос и потребности рынка, обеспечение заинтересованности работников в наивысших конечных результатах.

Менеджмент як сучасна система керування фірмой, підприємством, діючим в умовах ринкової економіки, припускає створення умов, необхідних для їхнього ефективного функціонування й розвитку виробнично-господарської діяльності. Мова йде про таку систему керування (принципах, функціях, методах, організаційній структурі), що породжена об'єктивною необхідністю й закономірностями ринкових відносин господарювання, зв'язаними з орієнтацією фірми на попит і потреби ринка, забезпечення зацікавленості працівників в найвищих кінцевих результатах.

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напряж «Инженерная механика (специальность «Технология машиностроения»)»

По мере повышения точности заготовок в ходе их обработки значения припусков в их колебания уменьшаются. Непостоянство припусков наблюдается не только при переходе от заготовки к заготовке детали данного наименования, но и в пределах обрабатываемой поверхности одной заготовки. Поэтому силы резания могут изменяться не только при переходе к обработке другой заготовки, но и при обработке разных участков поверхности одной и той же заготовки.

Напряж «Инженерная механика»

В отличие от точечной шовная сварка образует герметичное соединение. Все рассмотренные виды контактной сварки высокопроизводительны, их широко применяют в массовом производстве для сварки труб, арматуры, кузовов автомобилей, металлической обшивки железнодорожных вагонов, корпусов самолетов, тонкостенных резервуаров и т. п. Сварное соединение является наиболее совершенным из неразъемных соединений, так как лучше других приближает составные детали к цельным.

Напряг «Електромеханіка»

При работе на защитном устройстве от избыточного тока следует непременно обратить внимание на то, чтобы гарантировалась совместимость. Составляющая трехфазного тока в аварийном токе схемы Вб не может препятствовать срабатыванию защитного устройства от избыточного тока. Выполняется совместимость с чувствительными к универсальному току, избирательными FI-защитными устройствами, которые сегодня имеются в распоряжении для номинальных токов до 63 А.

Напряг «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

После обработки прерывания специальные команды осуществляют возврат из прерывания путем перезагрузки счетчиков команд и инициализации потока команд. Если конвейер может быть остановлен так, что команды, непосредственно предшествовавшие вызвавшей прерывание команде, завершаются, а следовавшие за ней могут быть заново запущены для выполнения, то говорят, что конвейер обеспечивает точное прерывание.

Напряг «Зварювання»

Для уменьшения скорости охлаждения металла шва следует применять стыковые и бортовые соединения, так как при тавровых и нахлесточных соединениях скорость охлаждения выше. Рекомендуется избегать соединений, имеющих швы замкнутого (жесткого) контура, если же необходимы такие соединения, то их сваривают короткими участками, обеспечивая подогрев и замедленное охлаждение. Сварку стыковых соединений металла толщиной до 6 мм и валиковых швов с катетом до 7 мм выполняют в один слой.

Напряг «Металургія»

От мелких отливок литники отделяются в основном при выбивке форм. Оставшиеся на отливках литники отбивают молотками или обламывают на прессах. В отдельных случаях отделение литников от чугунных отливок совмещают с предварительной очисткой в галтовочных барабанах. Литники от мелких стальных отливок также отбивают молотками. Прибыли и литники от крупных отливок из углеродистых и низколегированных сталей отделяют дуговой и газовой резкой.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Различают: локальную, мировую, галопирующую и ползучую инфляцию. На практике в нашей стране инфляция имеет место в связи с резкими изменениями курса рубля по отношению к мировой валюте. Ценообразование в условиях инфляции становится все более актуальной

проблемой. В теории и практике маркетинга возрастание общего уровня цен рассматривается в качестве сильного дестабилизирующего фактора рыночной и производственной деятельности.

Напрям «Менеджмент»

Система управления, отвечающая требованиям, логике и закономерностям социально-экономического развития, должна быть гибкой и эффективной. Изменение условий производственной деятельности, необходимость адекватного приспособления к ней системы управления воздействуют на организационную структуру фирмы и ведут к перераспределению функций управления по уровням ответственности, формам их взаимодействия. Современная теория и практика менеджмента приобретает особое значение.

ТЕМА 3. СТИЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Питання для самоконтролю

- 1 Дайте визначення поняття “мовний стиль”.
- 2 Назвіть підстилі розмовного стилю. Яка сфера їх використання?
- 3 Охарактеризуйте книжні стилі та їх підстилі, а саме:
  - а) публіцистичний;
  - б) художній;
  - в) офіційно-діловий;
  - г) науковий.
- 4 Назвіть стилі вашого майбутнього професійного спілкування.

Тестовий контроль

- 1 Стилi мови подiляються на:
  - а) уснi;
  - б) розмовнi й книжнi;
  - в) писемнi;
- 2 Пiдстилем розмовного стилю є:
  - а) ораторський;
  - б) художнiй;
  - в) науковий.

- 3 Світський підстиль об'єднує ознаки розмовного стилю з:
- а) елементами ділового й наукового стилів;
  - б) елементами ділового, наукового й публіцистичного стилів;
  - в) елементами підстилю усної народної творчості.
- 4 У мовній практиці поширені такі книжні стилі:
- а) офіційно-діловий, ораторський, публіцистичний, художній;
  - б) офіційно-діловий, світський, публіцистичний, художній;
  - в) офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній, конфесійний.
- 5 Сфера використання публіцистичного стилю:
- а) засоби масової інформації;
  - б) наукова література;
  - в) документація.
- 6 Найважливіші риси офіційно-ділового стилю:
- а) точність, послідовність і лаконічність викладу;
  - б) образність, емоційність, індивідуальні авторські риси;
  - в) насиченість термінами, абстрактною лексикою.
- 7 Офіційно-діловий стиль поділяється на підстилі:
- а) законодавчий, дипломатичний, юридичний, адміністративно-канцелярський;
  - б) законодавчий, дипломатичний, юридичний;
  - в) дипломатичний, юридичний, адміністративно-канцелярський.
- 8 Науковий стиль поділяється на підстилі:
- а) власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний;
  - б) науково-популярний, науково-навчальний;
  - в) власне науковий, науково-популярний.
- 9 Найважливіші особливості наукового стилю:
- а) використання емоційної лексики;
  - б) насиченість термінами, абстрактною лексикою;
  - в) використання простих речень.
- 10 Стилями вашого майбутнього професійного спілкування є:
- а) художній, розмовно-побутовий, офіційно-діловий;
  - б) офіційно-діловий, науковий;
  - в) офіційно-діловий, науковий, світський та ораторський підстилі розмовного стилю.

Стилі мови

1 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Пане голово! Панове судді! У своїй країні, перебуваючи біля керма правління, підсудні знищили всі законні форми правосуддя, відкинули всі засвоєні культурним людством принципи судочинства. Але їх самих судить Міжнародний суд. Ми запитуємо: «Чи підтвердилось на Суді звинувачення, чи доведена їхня вина?» ... Ці злочини доведені, спростувати їх неможливо, бо не можна спростувати істину!

(Із матеріалів Нюрнберзького процесу над головними фашистськими злочинцями)

- а) публіцистичний;
- б) офіційно-діловий;
- в) розмовно-побутовий;
- г) офіційно-ораторський.

2 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

1 Спочатку було Слово. І з Богом було Слово, і Слово було – Бог.

2 З Богом було воно споконвіку.

3 Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього.

4 У ньому було життя, і життя було – світло людей.

5 І світло світить у темряві, і не поїняла його темрява.

(Євангеліє від Іоанна, 1, 1-8)

- а) науковий;
- б) конфесійний;
- в) епістолярний;
- г) художній.

3 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Одного разу Дарці потрапила на очі стаття якогось американського гендерного мудрагеля, де ледве не за аксіому стверджувалося, буцімто хлопчики більше “схильні до змагання”, а дівчатка, навпаки, більше “схильні до співпраці”. Тільки хлопчик міг з легким серцем зблягукати таку дурницю. У чистому вигляді боротьба за владу – не за дивіденди у вигляді оцінок (еквівалент пізнішого фінансового успіху), не за увагу протилежної статі (та ще себе такою не усвідомила) і навіть не за зірвані оплески на шкільній ялинці (що насамперед тішать марнославство батьків і тільки в другу чергу нарощують м'язи твоєму власному), – а саме за владу як таку, ...

(О. Забужко «Дівчатка»)

- а) розмовно-побутовий;
- б) публіцистичний;
- в) художній;
- г) науковий.

4 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Стаття 10. Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

(Конституція України)

- а) офіційно-діловий;
- б) науковий;
- в) публіцистичний;
- г) офіційно-ораторський.

5 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Державна мова – закріплена традицією або законодавством мова, уживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики. Термін з'явився в часи виникнення національних держав. В однонаціональних державах немає необхідності юридичного закріплення державної мови. У багатонаціональних країнах конституцією (законодавством) статус державної, як правило, закріплюється за мовою більшості населення.

(Українська мова. Енциклопедія)

- а) науковий;
- б) офіційно-діловий;
- в) публіцистичний;
- г) офіційно-ораторський.

6 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Поняття вартості є, можна сказати, всеохопним, оскільки застосовується до величезної кількості явищ економічного і фінансового життя – товарів, послуг, сировини, інтелектуальної і фізичної праці тощо. Все в економіці має свою вартість. Розібратися у цьому складному феномені допоможе подана інформація.

(3 журналу)

- а) науковий;
- б) публіцистичний;
- в) офіційно-діловий;
- г) художній.

7 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Дорога Світланко!

Пишу тобі вже вкотре, а відповіді не маю. Чи не образилася ти на мене? Якщо є за що, то вибач мені. Напиши, я буду дуже радий. Справи мої добрі. Учусь я непогано, отримую стипендію. У гуртожитку живу в одній кімнаті з Сергієм Мальцевим, він тобі передає вітання.

- а) офіційно-діловий;
- б) розмовно-побутовий;
- в) художній;
- г) епістолярний.

8 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Документи оформляють на різних матеріальних носіях: на папері, фотоплівці, магнітній і перфострічці, дискеті, перфокарті тощо.

Документи мають різне призначення (функції). Ці функції можуть бути загальними, тобто їх виконують практично всі документи, і специфічними (властивими лише частині документів).

(Малевич Л. Д., Кочубей А. В. «Українська мова (за професійним спрямуванням): інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення»)

- а) науковий;
- б) офіційно-діловий;
- в) публіцистичний;
- г) конфесійний.

9 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

Умісно нагадати ще про деякі моменти, хоча їх нема у повістці денній. Заєць, Іван не мішай говорити. Ти тут по кожному вопросу виступаєш і я тобі не мішаю. І ти, Мовчан, мовчи. Коли ти тут якусь чепуху про державний язик ніс, то я сидів і мовчав. Тут поповзли про мене брехливі слухи, ніби я вже сім раз був у команді за границею. Я вже звик, що мене звинувачують по всякому поводу. Щодо цього мушу дати слідуючу справку. Я в двох словах. Я являюсь членом Комітету у закордонних справах. Комітет уже дав своє заключення. Не виключайте мікрохвон, потому шо..

- а) розмовно-побутовий;
- б) офіційно-діловий;
- в) публіцистичний;
- г) художній.

10 З'ясуйте, до якого стилю належить поданий текст:

*Деканові ЕГФ
Прийменку С. Г.
студента групи Ф-07-1
Ковалю А. П.*

Заява

*Прошу продовжити термін складання іспитів зимової сесії до
15.02.08 у зв'язку з хворобою.*

Медичну довідку додаю.

25.12.08

підпис

- а) науковий;
- б) офіційно-діловий;
- в) публіцистичний;
- г) офіційно-ораторський.

Завдання 1

Прочитайте подані синонімічні ряди. Які з форм доцільно вживати в офіційно-діловому стилі?

Варіант 1 – технічний напрям:

Найстарший, генеральний, головний, основний.

Сповідати, давати знати, тримати в курсі, інформувати.

Інцидент, випадок, подія, пригода, халепка, сутичка, конфлікт.

Вказівка, порада, інструкція, припис.

Активний, невтомний, непосидючий, беручий, моторний, заповзятий.

Цілковитий, абсолютний, тотальний, всеосяжний, всеохопний.

Афера, дурисвітство, авантюра, шахрайство, ошуканство.

Престижний, впливовий, авторитетний, вагомий.

Начальство, адміністрація, зверхники, шефи.

Варіант 2 – економічний напрям:

Адресат, одержувач, від борець.

Моментальний, негайний, блискавичний, миттєвий.

Призбирувати, нагромаджувати, акумулювати, складати.

Давати поруку, гарантувати, ручатися, давати руку на відріз.

Дегенерувати, вироджуватись, переводитись, звиродніти.

Дезінформувати, вводити в оману, поширювати дезінформацію.

Розлад, розрух, непорядок, дезорганізація, безладдя, хаос.

Поверховість, школярство, дилетантство, доморослість.

Жвавий, невтомний, моторний, динамічний

Завдання 2

Відредагуйте подані речення.

По долинам, низинам, луговинам стелився густий, клубочучийся хмарами туман. Сьомим пунктом записано інформація про розподіл премій. За відсутністю достатніх доказів такі справи слід припиняти. Виходячи з вагона, зламалися двері. На протязі зовсім короткого часу Сергій став самим відомим шахматистом. Поскільки Олена не знала англійської мови, ми почали розмовляти на німецькій. Нам треба ще працювати чотири неділі.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механі́ка» (спеціально́сть «Техноло́гія машинобу́дівання»)

В мелкосерийном и единичном производстве, где оборудование расставляют на участках по принципу общности его служебного назначения, в операцию обычно сводится максимальное число переходов, которые могут быть выполнены на одном рабочем месте с максимальным использованием технологических возможностей имеющегося на нем оборудования. Тем самым достигается наиболее полная загрузка оборудования

У мілкосерійному й одиничному проїзводстві, де встаткування роставляють на участках за принципом спільності його службового призначеня, в операцію звичайно зводиться максимальне число переходів, які можуть бути виконанні на одному робочому місті с максимальним використаням технологічних можливостей наявного на йому встаткування. Тим самим досягається найбільш повніше завантаження встаткування.

Напря́м «Інженерна механі́ка»

Жесткость характеризуется изменением размеров и формы детали под нагрузкой. Расчет на жесткость предусматривает ограничение упругих перемещений деталей в пределах, допустимых для конкретных условий работ. Такими условиями могут быть условия работы сопряженных деталей (например, качество зацепления зубчатых колес и условия работы подшипников ухудшаются при больших прогибах валов) и технологические условия (например, точность и производительность обработки на металлорежущих станках в значительной степени определяются жесткостью станка и обрабатываемой детали).

Жесткість характеризується зміною розмірів і форми деталі під навантаженням.

Розрахунок на твердість передбачає обмеження пружних переміщень деталей у межах, припустимих для конкретних умов роботи. Такими умовами можуть бути умови роботи сполучених деталей (наприклад, якість зацеплення зубчастих колес і умови роботи підшипників погіршуються при більших прогинах валів) і технологічні умови (наприклад, точність і виробничість обробки на металореізальних верстатах у значній мірі визначаються твердістю станка й оброблюваної деталі).

Напрямок «Електромеханіка»

Аналіз продукції провідних світових виробників систем приводу і матеріалів опублікованих наукових досліджень в цій області дозволяє відзначити наступне: неухильно зменшується частота систем приводу з двигачами постійного струму і збільшується частота систем приводу з двигачами змінного струму.

Аналіз продукції відомих світових виробників систем приводу й матеріалів опублікованих наукових досліджень у цій області дозволяє відзначити наступне: неухильно зменшується частота систем приводу з двигачами постійного струму і збільшується частота систем приводу з двигачами змінного струму.

Напрямок «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Слід відзначити, що це найбільш часте використання цього терміна. В широкому сенсі архітектура охоплює поняття організації системи, включаючи такі високоуровневі аспекти розробки комп'ютера як систему пам'яті, структуру системної шини, організацію вводу/виводу і т.п. Двома основними архітектурами набору команд, використовуваними комп'ютерною промисловістю на сучасному етапі розвитку обчислювальної техніки, є архітектури CISC і RISC.

Слід відзначити, що це найбільш часте використання цього терміна. В широкому сенсі архітектура охоплює поняття організації системи, включаючи такі високоуровневі аспекти розробки комп'ютера як систему пам'яті, структуру системної шини, організацію вводу/виводу і т.п. Двома основними архітектурами набору команд, використовуваними комп'ютерною промисловістю на сучасному етапі розвитку обчислювальної техніки, є архітектури CISC і RISC.

Напряж «Зварювання»

При сварке низколегированных сталей необходимо учитывать ряд условий, а именно:

1 Склонность к закалке при содержании углерода выше 0,2 %, что может привести к возникновению хрупких закалочных зон и трещин от остаточных напряжений. Поэтому конструкция изделия и процесс сварки должны обеспечивать образование наименьших остаточных напряжений.

2 Повышенную чувствительность к концентрации напряжений. Поэтому нужно избегать появления в швах пор, непроваров, шлаковых включений, подрезов и других пороков.

При зварюванні низьколегованих сталей необхідно враховувати ряд умов, а саме:

1 Схильність до загартування при змісті вуглецю вище 0,2%, що може привести до виникнення тендітних гартівних зон і тріщин від залишкових напруг. Тому конструкція виробу й процес зварювання повинні забезпечувати утворення найменших залишкових напруг.

2 Підвищену чутливість до концентрації напруг. Тому потрібно уникати появи в швах пор, непроварів, жужільних включень, підрізів й інших пороків.

Напряж «Металургія»

В процессе плавки всегда имеют место потери металла, так что масса полученного расплава оказывается несколько меньше массы металла, загруженного в печь или тигель. Потери при плавке составляют от десятых долей процента до нескольких процентов.

В процесі плавки завжди мають місце втрати металу, таким чином маса отриманого розплаву виявляється меншою маси металу, завантаженого у піч або тигель. Втрати при плавіці складають від десятих долей проценту до декількох процентів.

Напряж «Економіка і підприємництво»

В то время как на рынке продавца предприятия не имеют проблемы сбыта, на рынке покупателя они должны активно заботиться о своих клиентах и их желаниях, то есть применять специальную рыночную политику, концентрируемую во всем своем многообразии в понятие маркетинг. Фактически современное содержание маркетинга формируется тем или иным развитием рыночных отношений в стране и принятием определенных концептуальных подходов к маркетинговой деятельности.

У те время як на ринку продавця підприємства не мають проблеми збуту, на ринку покупця вони повинні активно піклуватися про своїх клієнтів і їхні бажання, тобто приміняти спеціальну ринкову політику,

концентруємо у всім своєму різноманітті в поняття маркетинг. Фактично сучасне содїржання маркетинга формується тим або іним розвитком ринкових відносин у країні й прийняттям певних концептуальних підходів до маркетингової діяльності.

Напря́м «Мене́джмент»

Крупной диверсифицированной компании необходима многоканальная система сбыта, имеющая свои особенности на каждом целевом рынке. Но такая система создается последовательно, поэтапно. На начальном этапе, когда осуществляются экспортные поставки, нет необходимости создавать специализированный аппарат, ими занимается отдел сбыта производственного отделения. По мере возрастания объема экспорта возникает необходимость либо в создании экспортного отдела, либо в использовании независимых экспортных фирм, находящихся в своей стране. На втором этапе возникает необходимость выбора независимого торгового посредника.

Великої диверсифіцированній кампанії необхідна многоканальна система збуту, що має свої особливості на кожному цільовому ринку. Але така система створюється послідовно, поетапно. На початковому етапі, коли здійснюються експортні поставки, не має необхідності створювати спеціалізований апарат, ними займається відділ збуту виробничого відділення. У міру зростання об'єму експорту виникає необхідність або в створенні експортного відділу, або у використанні незалежних експортних фірм, що перебувають в своїй країні. На іншому етапі виникає необхідність вибору незалежного торгівельного посередника.

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напря́м «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)»

Тепловые деформации станка и инструмента протекают в пространстве и приводят к отклонениям относительного положения заготовки и инструмента, приданного им в процессе настройки технологической системы. Относительные перемещения инструмента и технологических баз заготовки служат причиной непрерывного изменения значений текущего размера (размера детали, получаемого в данный момент времени). А это отражается на всех геометрических показателях точности детали; форме.

Напряж «Інженерна механіка»

Стыковое соединение во многих случаях является наиболее простым и надежным. Его следует применять везде, где допускает конструкция изделия. В зависимости от толщины соединяемых элементов соединение выполняют с обработкой или без обработки кромок, с подваркой и без подварки с другой стороны. При малых толщинах обработка кромок не обязательна, а при средних и больших толщинах она необходима по условиям образования шва на всей толщине деталей.

Напряж «Електромеханіка»

К числу важных технических характеристик электропривода относятся: диапазон регулирования частоты вращения механизмов станка; число ступеней вращения механизмов в данном диапазоне регулирования; постоянство частоты вращения механизмов при изменении нагрузки. Диапазон частоты вращения механизмов станка – отношение максимальной частоты вращения к минимальной – должен определяться в зависимости от обрабатываемого металла, качества режущего инструмента, размеров деталей и других факторов.

Напряж «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Конфликты по управлению могут вызывать большие потери производительности конвейера, чем конфликты по данным. Когда выполняется команда условного перехода, она может либо изменить, либо не изменить значение счетчика команд. Если команда условного перехода заменяет счетчик команд значением адреса, вычисленного в команде, то переход называется выполняемым; в противном случае, он называется невыполняемым.

Напряж «Зварювання»

Если сталь в печи полностью раскислена, то она не содержит закиси железа и, будучи разлита в изложницы, не кипит. Такая сталь называется спокойной. Большинство сортов сталей выплавляются как спокойные. Спокойная сталь содержит несколько больше кремния, но не содержит газов, хорошо сваривается, прокатывается и куется в горячем состоянии. Для ответственных сварных конструкций предпочтительнее применять только спокойную сталь. Полуспокойная сталь раскислена в большей степени, чем кипящая, но менее, чем спокойная.

Напряж «Металургія»

В соответствии с принципом направленной кристаллизации при заливке тонкие части отливки выгоднее располагать внизу, а толстые – наверху. На последние сверху устанавливаются прибыли. Когда это сделать

невозможно, для отдельных термических узлов предусматривают боковые прибыли. Для обеспечения направленности затвердевания можно использовать наружные и внутренние холодильники. Отсутствие возможностей образования усадочных дефектов в отливках проверяют по чертежу.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Одним из главных обстоятельств, вызывающих повышение цен, является устойчивая всемирная инфляция, обусловленная ростом издержек. Рост издержек, не соответствующий росту производительности, ведет к снижению нормы прибыли и вынуждает фирмы регулярно повышать цены. Нередко повышение цен перекрывает рост издержек в предчувствии дальнейшей инфляции или введения государственного контроля над ценами. Формы проявления инфляции очень разнообразны.

Напряг «Менеджмент»

Целевая норма прибыли устанавливается на плановый период дифференцированно по каждому товару или группе товаров, а чаще всего по отдельному подразделению, выступающему центром прибыли. Добиваясь устойчивой прибыли по фирме в целом в условиях высокой степени децентрализации управления, центры прибыли могут наделяться ответственностью за рентабельность производства, и каждое подразделение само должно стремиться к получению наиболее высокой прибыли.

ТЕМА 4. СКЛАДАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ДІЛОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Питання для самоконтролю

1 Дайте визначення поняття «документ». Яке призначення документів?

2 За якими ознаками класифікують документи?

3 Які правила оформлення сторінки документа?

4 Назвіть реквізити документа. Які правила їх оформлення?

5 Назвіть вимоги до тексту документа.

6 Для чого потрібна стандартизація професійної документації? Схарактеризуйте документи високого і низького рівня стандартизації тексту.

7 Назвіть основні правила мовного етикету в писемному мовленні.

Тестовий контроль

- 1 До загальних функцій документа належить:
  - а) інформаційна функція;
  - б) правова функція;
  - в) історична функція.

- 2 За походженням документи поділяють на:
  - а) службові й особисті;
  - б) типові й індивідуальні;
  - в) звичайні й таємні.

- 3 За місцем створення документи розрізняють:
  - а) внутрішні й зовнішні;
  - б) вхідні й вихідні;
  - в) офіційні й службові.

- 4 За призначенням документи розрізняють:
  - а) звітні;
  - б) офіційні;
  - в) для службового користування.

- 5 За стадіями створення розрізняють:
  - а) оригінали;
  - б) рукописи;
  - в) відтворені механічним способом.

- 6 У діловодстві нараховують:
  - а) 33 реквізити;
  - б) 31 реквізит;
  - в) 32 реквізити.

- 7 Реквізитом будь-якого документа є:
  - а) текст;
  - б) гриф затвердження;
  - в) печатка.

- 8 Тексти високого рівня стандартизації – це:
  - а) типові тексти;
  - б) тексти-описи;
  - в) тексти-розповіді.

- 9 Тексти низького рівня стандартизації – це:
  - а) трафаретні тексти;
  - б) анкети;
  - в) тексти-міркування.

10 Можна скорочувати слова, що закінчуються на:

- а) приголосну літеру;
- б) голосну літеру;
- в) як на приголосну, так і на голосну.

Оформлення документів

1 В автобіографії слід писати:

- а) Ковальова Ганна Миколаївна, народилася...;
- б) Я, Ковальова Г. М., народилася...;
- в) Я, Ковальова Ганна Миколаївна, народилася... .

2 Підписує службовий лист переважно:

- а) особа, яка його підготувала;
- б) особа, відповідальна за його виконання;
- в) керівник установи, його заступник чи керівник структурного підрозділу.

3 Оберіть правильний варіант фрагменту доповідної записки:

- а) вважаю необхідним прийняти щодо Зінов'єва Г. Д. суворі міри дисциплінарної відповідальності;
- б) вважаю за потрібне вжити щодо Зінов'єва Г. Д. суворих заходів дисциплінарного впливу;
- в) вважаю за необхідне вжити до Зінов'єва Г. Д. суворі міри дисциплінарної відповідальності.

4 Перелік документів, що додаються до заяви, можна оформити так:

- а) до заяви додаю слідуючі документи;
- б) до заяви додаю такі документи;
- в) до заяви прикладаються такі документи.

5 У листах звертання до адресата оформлюють так:

- а) Вельмишановний пане директор!
- б) Вельмишановний пане директоре!
- в) Вельмишановний пан директоре!

6 У характеристиці слід писати:

- а) користується авторитетом серед студентів і викладачів академії;
- б) має авторитет серед студентів і викладачів академії;
- в) має вшанування серед студентів і викладачів академії.

7 Виберіть правильний варіант:

- а) виписка з протоколу № 18 засідання кафедри українознавства і гуманітарної освіти від 26 травня 2009 р.;
- б) виписка з протоколу № 18 засідання кафедри українознавства і гуманітарної освіти, що відбулося 26 травня 2009 р.;

в) витяг з протоколу № 18 засідання кафедри українознавства і гуманітарної освіти від 26 травня 2009 р.

8 Питання, що їх розглядають на зборах, нараді або конференції, становлять:

- а) порядок денний;
- б) повістку денну;
- в) питання протоколу.

9 Коли ви маєте намір пояснити ситуацію, що склалася, факти, дії, вчинки (найчастіше порушення дисципліни, невиконання роботи) і робите це на вимогу керівника, складаєте:

- а) доповідну записку;
- б) пояснювальну записку;
- в) звіт.

10 Аби досягти успіху, в резюме треба вказати:

- а) розмір заробітної плати;
- б) особисті відомості (вік, зріст);
- в) досвід роботи й набуті навички.

Завдання 1

Відредагуйте подані речення.

Для рішення цієї надзвичайно складної задачі, треба примістити зовсім другий підхід. Дівчата, сидячі в першому ряду, захоплено аплодирували Євгену. На 19 люте ситуація склалася дуже складна. На святкуванні ювілею академії, котре розпочалося рівно в шістнадцять годин, зібралося багато бувших випускників. З цього приводу я б хотів додати ще кілька слів. Я рахую, що екзамен по теоретичній механіці мені вдасться здати. Привернувши мою увагу енциклопедія, виявилася дуже цікавою.

Завдання 2

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механі́ка» (спеціально́сть «Техноло́гія машинобудува́ння»)»

Если технологический процесс разрабатывают для действующего завода, то при формировании операций приходится учитывать возможности имеющегося оборудования, его загрузку, перспективы модернизации и замены или пополнения его новым. При разработке

технологического процесса для создаваемого завода, когда можно выбирать новое оборудование задачу формирования операций решить проще.

Якщо технологічний процес розробляють для діючого заводу, то при формуванні операцій доводиться враховувати можливості встаткування, що мається, його завантаження, перспективи модернізації й заміни або поповнення його новим. При розробці технологічного процесу для зтворюваного заводу, коли можна вибирати нове обладнання задачу формування операцій вирішити простіше.

Напрямы «Інженерна механіка»

Значение того или иного критерия для заданной детали зависит от ее функционального назначения и условий работы. Например, для крепежных винтов главным критерием является прочность, а для ходовых винтов – износостойкость. При конструировании деталей их работоспособность обеспечивают в основном выбором соответствующего материала, рациональной конструктивной формой и расчетом размеров по главным критериям. Прочность является главным критерием работоспособности большинства деталей.

Значення того або іншого критерія для заданої деталі залежить від її функціонального призначення й умов роботи. Наприклад, для кріпильних гвинтів головним критерієм є міцність, а для ходових гвинтів - зносостійкість. При конструюванні деталей їхню працездатність забезпечують в основному вибором відповідного матеріалу, раціональною конструктивною формою й розрахунком розмірів за головними критеріями.

Міцність є головним критерієм працездатності більшості деталей.

Напрямы «Електромеханіка»

Под прямым цифровым управлением понимается не только непосредственное управление от микроконтроллера каждым ключом силового преобразователя, но и обеспечение возможности прямого ввода в микроконтроллер сигналов различных обратных связей с последующей программно-аппаратной обработкой внутри микроконтроллера.

Під прямим цифровим керуванням розуміється не тільки безпосереднє керування від мікроконтроллера кожним ключом силового перетворювача, але й забезпечення можливості прямого уведення в мікроконтроллер сигналів різних обратних зв'язків з наступною програмно-апаратною обробкою всередині мікроконтроллера.

Напря́м «Автоматиза́ція та комп'ютерно-інтегровані технології»

Для CISC-процессоров характерно: сравнительно небольшое число регистров общего назначения; большое количество машинных команд, некоторые из которых нагружены семантически аналогично операторам высокоуровневых языков программирования и выполняются за много тактов; большое количество методов адресации; большое количество форматов команд различной разрядности; преобладание двухадресного формата команд; наличие команд обработки типа регистр-память.

Для CISC-процесорів характерно: порівняно невеличке число реєстрів загального призначення; велика кількість машинних команд, де які з них навантажені семантично аналогічно операторам високоуровневих мов програмування й виконуються за багато тактів; велика кількість методів адресації; велика кількість форматів команд різної розрядності; перевага двоадресного формату команд; наявність команд обробки типу реєстр-пам'ять

Напря́м «Зварювання»

Сварочным флюсом называется неметаллический материал, расплав которого необходим для сварки и улучшения качества шва. Флюс для дуговой сварки защищает дугу и сварочную ванну от вредного воздействия окружающего воздуха и осуществляет металлургическую обработку сварочной ванны. Флюс должен обеспечивать хорошее формирование и надлежащий химический состав шва, высокие механические свойства сварных соединений, отсутствие пор и трещин, устойчивость процесса сварки, легкую отделяемость шлаковой корки от поверхности шва. По способу изготовления флюсы разделяют на плавляемые и неплавляемые.

Зварювальним флюсом називається не металевий матеріал, розплав якого необхідний для зварювання й поліпшення якості шва. Флюс для дугового зварювання захищає дугу й зварювальну ванну від шкідливого впливу навколишнього повітря й здійснює металургічну обробку зварювальної ванни. Флюс повинен забезпечувати гарне формування й належний хімічний склад шва, високі механічні властивості зварених з'єднань, відсутність пор і тріщин, стійкість процесу зварювання, легку відділяємість жужільної кірки від поверхні шва. По способі виготовлення флюси розділяють на плавляемі й неплавляемі.

Напря́м «Металургія»

Перспективность литейной технологии обуславливается также универсальностью, позволяющей получать изделия из сплавов практически любого состава, в том числе из труднодеформируемых, массой от нескольких граммов до сотен тонн, с размерами до десятков метров.

Перспективність литейної технології обумовлюється також універсальністю, дозволяючій отримувати вироби з сплавів практично любого складу, в тому числі і з труднодеформуваних, масою від декількох грам до сотень тонн, з розмірами до десятків метрів.

Напрямок «Економіка і підприємництво»

На так називаному ринку продавця спос перевищує пропозиція, формується дефіцит; покупатели повинні прилагать активные усилия для того, чтобы приобрести желаемый товар; производители озабочены только получением сырья и производством товаров, вся продукция у них покупается без проблем. На рынке покупателя, напротив, предложение господствует над спросом.

На так називаному ринку продавця спос перевищує пропозиція, формується дефіцит; покупці повинні докладати активних зусиль для того, щоб придбати бажаний товар; виробники стурбовані тільки одержанням сировини й виробництвом товарів, вся продукція в них купується без проблем. На ринку покупця, навпроти, пропозиція царює над попитом.

Напрямок «Менеджмент»

Финансовая поддержка оказывается дилерам путем предоставления кредитов, скидок с цены, субсидий, средств на проведение рекламы и стимулирование сбыта на целевом рынке. Совместные предприятия, осуществляющие сбытовые операции, создаются с учетом специфических условий конкретной страны — национального законодательства, запрещающих создание фирм, полностью принадлежащих иностранному капиталу, где прямые контакты с покупателями затруднены существующими правилами торговли (например, обязательное использование торгов в проведении импортных операций).

Фінансова підтримка виявляється дилерам шляхом надання кредитів, знижок із ціни, субсидій, засобів на проведення реклами й стимулювання збуту на цільовому ринку. Сумісні підприємства, здійснюючі збутові операції, створюються з урахуванням специфічних умов конкретної країни - національного законодавства, забороняючих створення фірм, що повністю належать іноземному капіталу, де прямі контакти з покупцями утруднені існуючими правилами торгівлі (наприклад, обов'язкове використання торгів в проведенні імпортих операцій).

Завдання 3

Перекладіть текст українською мовою.

Напря́м «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)»

Обычно заготовки обрабатывают с какими-то перерывами в работе станка, вызываемыми, например, необходимостью замены заготовок. Ритмичные изменения теплового состояния резца и его вылета влекут за собой отклонения формы обработанной поверхности детали. Перерывы в работе могут возникать по многим причинам; обедненный перерыв, поднастройка станка, перебои в подаче заготовок и т.д.. Всякий перерыв в работе на точечной диаграмме проявляется в виде смещения центра группирования.

Напря́м «Інженерна механіка»

Сваривать стык можно не только листы или полосы, но также трубы, уголки, швеллеры и другие фасонные профили. Во всех случаях составная деталь получается близкой к целой. Стыковые соединения могут разрушаться по шву, месту сплавления металла шва с металлом детали, сечению самой детали в зоне термического влияния. Зоной термического влияния называют прилегающий ко шву участок детали, в котором в результате нагрева при сварке изменяются механические свойства металла.

Напря́м «Електромеханіка»

В процессе обработки изделий необходимо поддерживать постоянство скорости резания и подачи. Отклонение от выбранной скорости вызывает ухудшение качества обработки и снижение производительности.

Причинами возможного изменения скорости могут являться изменения нагрузки и напряжения сети, нагрев привода при длительной работе и др. Электропривод должен поддерживать примерное постоянство частоты вращения механизмов при воздействии этих факторов.

Напря́м «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Метод переименования регистров упрощает контроль зависимостей по данным. В машине, которая может выполнять команды не в порядке их расположения в программе, номера логических регистров могут стать двусмысленными, поскольку один и тот же регистр может быть назначен последовательно для хранения различных значений. Номера физических регистров уникально идентифицируют каждый результат.

Напряг «Зварювання»

Наиболее эффективная защита металла шва и зоны термического влияния обеспечивается при сварке в камерах с контролируемой атмосферой. Камеры предварительно продувают или вакуумируют, а затем заполняют защитным (инертным) газом заданного состава под небольшим давлением. Преимуществами сварки в защитных газах являются: высокая производительность, простота механизации и автоматизации; возможность сварки в различных пространственных положениях.

Напряг «Металургія»

Литейные-ковши – это емкости, металлический кожух которых изнутри футерован огнеупорным материалом. Ковши предназначены для кратковременного хранения и транспортирования жидкого металла, а также для заливки его в литейную форму. В ковшах осуществляют и ряд металлургических операций: рафинирование, модифицирование и легирование.

Литейные ковши классифицируют по способу регулирования расхода металла при разливке, по геометрии рабочей полости и способу транспортирования.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Представительство и действия от имени полного или смешанного товарищества любого из действительных его членов признаются деятельностью самого товарищества, если учредительными документами товарищества не предусмотрено иное. Собственное наименование товарищества должно включать слова «полное товарищество» или «товарищество на вере». В нем указывается один или несколько действительных членов товарищества.

Напряг «Менеджмент»

Оценка финансовых средств, необходимых для организации правильной и эффективной системы обслуживания потребителей, предполагает расчет затрат на создание и оборудование современной компьютерной техникой станций технического обслуживания, складов запасных частей, ремонтных мастерских, обеспечение квалифицированным персоналом передвижных мастерских, и других затрат, которые учитываются при разработке программы маркетинга.

ТЕМА 5. ЗНАЧЕННЯ Й ФУНКЦІЇ ВЛАСНИХ НАЗВ У МОВІ Й СУСПІЛЬСТВІ

Питання для самоконтролю

- 1 Які функції виконують власні назви? Охарактеризуйте їх.
- 2 Чому усвідомлення особливого статусу власних назв є обов'язковою умовою адекватної мовної політики і юридичної точності документа?
- 3 Охарактеризуйте принцип недоторканої власності.
- 4 У чому полягає принцип спільної або невизначеної власності?
- 5 Коли слід урахувати принцип національно-адресної ідентифікації?
- 6 Охарактеризуйте принцип статевої ідентифікації.
- 7 У чому полягає принцип класифікаційно-родової належності?
- 8 Охарактеризуйте найяскравіший і часто вживаний вид мовленнєвого етикету – звертання.

Тестовий контроль

- 1 Ономастика – це наука, що вивчає:
  - а) власні імена;
  - б) загальні назви;
  - в) лексичне значення власних і загальних назв.
- 2 Власні назви:
  - а) мають лексичне значення;
  - б) не мають лексичного значення;
  - в) можуть мати й можуть не мати лексичного значення.
- 3 Основоположником слов'янської антропоніміки вважають:
  - а) Ф. Міклошича;
  - б) Л. Гумільова;
  - в) Л. Щербу.
- 4 Патронім – це:
  - а) особова назва сина за іменем батька;
  - б) власне ім'я людини;
  - в) назва чоловіка за іменем дружини.
- 5 У яких країнах людина протягом життя змінює своє ім'я відповідно до віку:
  - а) Великобританія, Іспанія;
  - б) Вірменія, Киргизія;
  - в) Японія, Китай.

6 Основна маса українських селянських прізвищ почала формуватися з:

- а) 17-го століття;
- б) 18-го століття;
- в) 16-го століття.

7 Про українські прізвища в сучасному розумінні можна говорити, починаючи з:

- а) 30-х років 19-го ст.;
- б) 30-х років 20-го ст.;
- в) 20-х років 20-го ст.

8 Іншомовні прізвища українською мовою:

- а) перекладаються;
- б) не перекладаються;
- в) можуть перекладатися й не перекладатися.

9 Принцип статевої ідентифікації слід ураховувати при:

- а) відмінюванні прізвищ;
- б) відмінюванні географічних назв;
- в) варіюванні коренів *поль//піль*.

10 У звертаннях, що складаються із двох власних назв (імені та по батькові) або із загальної назви та імені, форму кличного відмінка мають:

- а) обидва слова;
- б) перше слово має, друге може мати форму як називного, так і кличного відмінка;
- в) перше слово може мати форму називного відмінка.

Вживання великої літери

1 У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої літери:

- а) Всеукраїнське товариство "Просвіта", громадянська війна, меценат;
- б) Генеральний секретар ООН, доктор наук, ректор університету, Зевс;
- в) Демократична Партія України, Конституційний суд, кабмін України, великдень?

2 У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої букви:

- а) Володимир Великий, народний артист, академік ВШ України, король;
- б) Молочний Шлях, Ахіллесова п'ята, Президент компанії;
- в) Грінченків словник, Говерла, проспект Шевченка, Академія мистецтв?

3 У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої букви:

- а) Посол Республіки Угорщина, епоха Відродження, курорти Півдня, Бабин Яр;
- б) Національний Банк, Заслужений діяч мистецтв, Шевченківські місця;
- в) Придніпров'я, День Перемоги, Крайня Північ, Стародавня Греція.

4 У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої букви:

- а) Великий піст, Лютнева революція, Збройні сили України, країни Сходу;
- б) Прем'єр-міністр України, Версальський мир, Стрийський парк, Дід Мороз;
- в) Міжнародний астрономічний з'їзд, Національна Гвардія, Перша Світова війна, новин завіт?

5 У котрому рядку допущені помилки при написанні слів з великої букви :

- а) Великий Віз, країни Сходу, Андріївська церква, орден Пошани;
- б) Укртелеком, Майдан Свободи, Державна Дума, Святе письмо;
- в) 8 Березня, День Злуки, Дух Святий, Леся Українка?

6 У якому рядку всі слова пишуться з великої літери :

- а) (м)айдан (н)езалежності, (п)івнічна (б)уковина, (р)еспубліка (в)'єтнам, (д)емократична (п)артія (у)країни;
- б) (з)ахідна (у)країна, (п)резидент (у)країни, (р)еспубліка (п)ольща, (к)абінет (м)іністрів (у)країни;
- в) (р)еспубліка (б)олгарія, (м)узейний (п)ровулок, (с)хідноєвропейська (р)івнина, (з)аслужений (д)іяч (м)мистецтв?

7 Виберіть рядок з правильним вживанням великої літери:

- а) клуб моряків, Державна Дума, слово Боже, Пісня пісень;
- б) Клуб Моряків, державна дума, Слово боже, пісня Пісень;
- в) Клуб моряків, Державна дума, Слово Боже, Пісня Пісень;
- г) клуб Моряків, державна Дума, слово боже, пісня пісень.

8 Виберіть рядок з правильним вживанням великої літери:

- а) Папа Римський, народи Півдня, ігри на Кубок світу з футболу, Краматорська середня школа № 11;
- б) Папа римський, народи півдня, ігри на Кубок Світу з футболу, краматорська середня школа № 11;
- в) папа римський, Народи Півдня, ігри на Кубок світу з футболу, Краматорська середня школа № 11;
- г) папа Римський, Народи півдня, Ігри на Кубок Світу з футболу, Краматорська середня школа № 11.

9 Виберіть рядок з правильним вживанням великої літери:

- а) Велика вітчизняна війна, Краматорські заводи, Всесвітня федерація демократичної молоді, Тургенєвські герої;
- б) Велика Вітчизняна Війна, краматорські заводи, Всесвітня Федерація Демократичної Молоді, тургенєвські герої;
- в) велика Вітчизняна війна, Краматорські заводи, Всесвітня Федерація демократичної молоді, Тургенєвські герої;
- г) Велика Вітчизняна війна, краматорські заводи, Всесвітня федерація демократичної молоді, тургенєвські герої.

10 Виберіть рядок з правильним вживанням великої літери:

- а) сейм Польської Республіки, Майдан Незалежності, Хресний хід, Радянська влада;
- б) Сейм Польської республіки, майдан незалежності, хресний Хід, радянська Влада;
- в) сейм Польської республіки, Майдан незалежності, Хресний Хід, Радянська Влада;
- г) Сейм Польської Республіки, майдан Незалежності, хресний хід, радянська влада.

Правопис прізвищ, імен та по батькові

1 Позначте рядок з правильними варіантами передачі імен з російської українською мовою – *Никита, Михаїл, Надежда, Татьяна*:

- а) Нікіта, Михаїл, Надежда, Татьяна;
- б) Нікіта, Міхаїл, Надежда, Татьяна;
- в) Микита, Михайло, Надія, Тетяна;
- г) Нікіта, Міхайло, Надія, Тат'яна.

2 Позначте рядок з правильними варіантами передачі імен та по батькові:

- а) Петро Якович, Марія Івановна;
- б) Іван Сергієвич, Інна Миколаївна;
- в) Дмитро Костянтинівич, Світлана Павлівна;
- г) Тарас Ігоревич, Кароліна Савелівна.

3 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з літерою *и*:

- а) Н...кул...н, Дан...лев...ч, Кост...щев, В...хованець;
- б) Баранн...к, Кост...щев, Т...хом...ров, С...доров;
- в) Гагар...н, Ч...ч...ков, К...р...лов, Во...нов.;
- г) Тоб...лев...ч, Гр...нв...ч, Дан...лов, Гол...ков.

4 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з літерою *i*:

- а) Н...колаєв, ...ванов, Таг...лов, Альох...н;
- б) Пр...йменко, Станкев...ч, Н...лов, Бел...ков;
- в) Т...хонов, Переч...н, ...зма...лов, Во...нов.;
- г) Белк...н, Ратн...ков, Гол...к, Легк...х.

5 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з літерою *є*:

- а) Л.онов, Григор...єв, Меленть...в, Гальц...в;
- б) Ф...дос...єв, М...л...хов, Андр...єв, Зв...р...єв;
- в) Б...лов, Р...дін, С...ров, Л...сков;
- г) Козир...єв, Кан...вський, Л...сниченко, Б...лик.

6 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з літерою *е*:

- а) Крав...ць, Дмитрі...єв, Букр...єв, Пант...л...єв;
- б) Ч...рнишов, С...м...нов., Кирич...нко, В...тров;
- в) Тимош...єв, Барц...єв, Михайл...нко, Савич...єв;
- г) Ч...биш...єв, Твердохл...єв, Ф...дос...єв, М...нд...л...єв.

7 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з *йо*:

- а) Ка...мов, Ф...доров, Ма...ров, Рул...єв;
- б) Буга...єв, ...сипов, Вороб...єв, Ма...ркін;
- в) Вер...вкін, Корол...єв, ...лкін, Пугач...єв;
- г) Сич...єв, Солов...єв, Т...ркін, Ога...єв.

8 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з *ьо*:

- а) Пил...єв, Син...єв, Корабл...єв, Коєл...;
- б) Вороб...єв, Арт...єв, Т...ркін, Ма...єв;
- в) Скитал...єв, Горбач...єв. Лихач...єв, Хрущ...єв;
- г) Собол...єв, Ф...доров, Кравц...єв, Водо...єв.

9 Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з *апострофом*:

- а) Фур...є, Барб...є, Луб...янцев, П...ятницев;
- б) Черв...яков, Демент...єв, М...ясоєдов, Д...яков;
- в) Лис...яновський, Р...єзников, Гот...є, Григор...єв;
- г) Васил...єв, Астаф...єв, Юр...єв, Іл...єв.

10 Виберіть рядок з правильними варіантами передачі російських прізвищ *Александров, Филлипов, Беляев, Семёнов*:

- а) Александров, Пиллипов, Беляєв, Семьонов;
- б) Олександров, Піліпов, Біляєв, Семйонов;
- в) Александрів, Пилипов, Беляєв, Семенів;
- г) Александров, Філіпов, Беляєв, Семенов.

Відмінювання імен, по батькові, прізвищ

1 Позначте рядок з правильними варіантами передачі імен та по батькові у давальному відмінку:

- а) Віктору Борисовичі, Олені Андрійовні;
- б) Вадимові Володимировичу, Оксані Ігорівні;
- в) Сергії Васильовичу, Євгенії Петровні;
- г) Юрії Михайловичі, Юлії Ніколаєвні.

2 Позначте рядок з правильними варіантами передачі імен та по батькові в орудному відмінку:

- а) Іваном Савичем, Полиною Анатолівной;
- б) Володимиром Анатолійовичем, Елеонорою Вікторівною;
- в) Андрієм Антоновичем, Белой Микитівной;
- г) Євгеном Дорофієвичом, Христиной Улянівной.

3 Позначте рядок з правильними варіантами передачі чоловічих прізвищ у родовому відмінку:

- а) Короленко, Корабльова, Кузя, Стельмах;
- б) Сидорова, Марчука, Гінзбурга, Дияка;
- в) Харитонова, Зайця, Петренко, Тимошко;
- г) Мальцева, Глущик, Медведєва, Янукович.

4 Позначте рядок з правильними варіантами передачі прізвищ жінок у родовому відмінку:

- а) Мешкової, Паламар, Кузь, Остапенко;
- б) Нікольської, Юрчук, Бабичевой, Вакуленко;
- в) Зайцевой, Слинько, Вердника, Серової;
- г) Повалій, Ротари, Пугачовой, Кузько.

5 Позначте рядок з правильними варіантами передачі прізвищ чоловіків у давальному відмінку:

- а) Пасіці, Кочерзі, Франкові, Антоновичу;
- б) Зубкову, Гамову, Сорокі, Друзь;
- в) Моравія, Заїкі, Сидорчукові, Плугатарю;
- г) Марченко, Оганесян, Фурцову, Павлюк.

6 Позначте рядок з правильними варіантами передачі прізвищ жінок у давальному відмінку:

- а) Кольцовій, Погоді, Татищевій, Клець;
- б) Орлу, Бібік, Стоцькой, Яремі;
- в) Рудневій, Житко, Мухі, Бекранже;
- г) Долговой, Дугі, Бражник, Фабержі.

7 Позначте рядок з правильними варіантами передачі прізвищ чоловіків у орудному відмінку:

- а) Гнатюк, Повалій, Кальченко, Ле;
- б) Левицьким, Паляницею, Паламарем, Осадчим;
- в) Шоу, Заєць, Астаховим, Пульом;
- г) Мухою, Заїкой, Хмарою, Плющом.

8 Позначте рядок з правильними варіантами передачі прізвищ жінок в орудному відмінку:

- а) Добридень, Непийводою, Кобилянської, Франко;
- б) Гайдамакою, Носик, Кульо, Барановою;
- в) Ящишиной, Рябою, Волкотруб, Мацько;
- г) Мозговою, Ломакович, Хаєт, Тимошенкой.

9 Виберіть правильний варіант передачі російського прізвища, імені та по батькові *Скрипка Александр Васильевич*, поставленого у давальному відмінку:

- а) Скрипкі Олександрю Васильйовичу;
- б) Скрипка Олександрові Васильовичі;
- в) Скрипці Олександрові Васильовичу;
- г) Скрипкі Олександрю Васильєвичу.

10 Виберіть правильний варіант уживання давального відмінка для власної назви *Гайдамака Марина Олексіївна*:

- а) Гайдамака Марині Олексіївні;
- б) Гайдамаці Марини Олексіївній;
- в) Гайдамаці Марині Олексіївні;
- г) Гайдамакі Марині Олексіївні.

Правопис і відмінювання географічних власних назв

1 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою географічних власних назв – *Севастополь, Ханжонково, Доброполье, Иваново*:

- а) Севастопіль, Ханжонково, Доброполля, Иваново;
- б) Севастопіль, Ханжонкове, Добропольє, Иванове;
- в) Севастополь, Ханжонкове, Добропілля, Иваново;
- г) Севастополь, Ханжонково, Доброполя, Иванове.

2 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою географічних назв – *Святогорск, , Макеевка, Красный Луч, Угледар*:

- а) Святогорськ, Макєєвка, Красний Луч, Угледар;
- б) Св'ятогорськ, Макієвка, Червоний Луч, Углідар;
- в) Святогірськ, Макіївка, Красний Промінь, Вугледар;
- г) Святогірськ, Макіївка, Красний Луч, Вугледар.

3 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою географічних назв – *Затишье, Николаев, Марьинка, Белый Яр*:

- а) Затише, Ніколаїв, Мар'їнка, Білий Яр;
- б) Затишья, Миколаїв, Мар'їнка, Білий Яр;
- в) Затишшя, Миколаїв, Мар'їнка, Білий Яр;
- г) Затишшя, Миколаїв, Мар'єнка, Білий Яр.

4 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою географічних назв – *Вена, Венгрия, Марокко, Армения*:

- а) Вена, Венгрія, Марокко, Армения;
- б) Вена, Венгрия, Мароко, Армения;
- в) Відень, Угорщина, Мароко, Вірменія;
- г) Відень, Угорщина, Марокко, Вірменія.

5 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою власної назви *Мариупольский металлургический завод им. Ильича*:

- а) Маріупільський металургічний завод ім. Ілліча;
- б) Маріупольський металургійний завод ім. Ілліча;
- в) Маріупільський металургійний завод ім. Ільїча;
- г) Маріупольський металургійний завод ім. Ілліча.

6 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою власної назви *Организация Северо-Атлантического договора*:

- а) Організація Північно-Атлантичного договору;
- б) Організація Північно-Атлантичного договору;
- в) Організація Северо-Атлантичного договору;
- г) Організація Північно-Атлантичного договору.

7 Виберіть правильний варіант передачі українською мовою власних назв – *праздник Первое мая, город Первомайское*:

- а) Перве травня, Першотравневське;
- б) Перше травня, Первомайське;
- в) Перше травня, Першомайське;
- г) Перше травня, Первомайське.

8 Позначте рядок з правильними варіантами передачі географічних назв у родовому відмінку:

- а) до міста Житомира, до станції Житомира;
- б) до міста Житомиру, до станції Житомиру;
- в) до міста Житомир, до станції Житомир;
- г) до міста Житомира, до станції Житомир.

9 Позначте рядок з правильними варіантами вживання власних назв у родовому відмінку:

- а) імені Василя Симоненко, вулиця Тараса Шевченко;

- б) імені Василя Симоненка, вулиця Тараса Шевченка;
- в) імені Василя Симоненка, вулиця Тараса Шевченка;
- г) імені Василя Симоненка, вулиця Тараса Шевченка.

10 Позначте рядок з правильними варіантами передачі в орудному відмінку власних назв:

- а) (*прізвище*) Кіровим, (*місто*) Кіровим;
- б) (*прізвище*) Кіровом, (*місто*) Кіровом;
- в) (*прізвище*) Кіровим, (*місто*) Кіровом;
- г) (*прізвище*) Кіровом, (*місто*) Кіровим.

Кличний відмінок

1 Позначте рядок з правильними варіантами імен *Василина, Марія, Зоя, Нінель* у кличному відмінку:

- а) ВасиLINE, Марію, Зоє, Нінелю;
- б) ВасиЛИНО, Маріє, Зоє, Нінеле;
- в) ВасиLINE, Маріє, Зоє, Нінеле;
- г) ВасиЛИНО, Маріє, Зоє, Нінеле.

2 Позначте рядок з правильними варіантами імен *Максим, Геннадій, Ігор, Ілля* у кличному відмінку:

- а) МаксИМО, Геннадіє, Ігорє, Іллє;
- б) МаксИМУ, Геннадію, Ігорю, Іллє;
- в) МаксИМЕ, Геннадію, Ігорю, Іллє;
- г) МаксИМЕ, Геннадію, Ігорю, Іллє.

3 Позначте рядок з правильними варіантами імен та по батькові *Інна Михайлівна, Лілія Вадимівна* у кличному відмінку:

- а) Інне Михайлівне, Ліліє Вадимівне;
- б) Інна Михайлівно, Ліліє Вадимівно;
- в) Інно Михайлівне, Ліліє Вадимівне;
- г) Інно Михайлівно, Ліліє Вадимівно.

4 Позначте рядок з правильними варіантами імен та по батькові *Степан Іванович, Григорій Анатолійович* у кличному відмінку:

- а) Степанє Івановичє, Григоріє Анатолійовичу;
- б) Степано Івановичу, Григорію Анатолійовичу;
- в) Степанє Івановичю, Григоріє Анатолійовичє;
- г) Степанє Івановичу, Григорію Анатолійовичу.

5 Позначте рядок з правильними варіантами загальних назв та імен у кличному відмінку:

- а) секретарє Олена, адміністраторє Вікторіє;

- б) секретарю Олена, адміністратор Вікторіє;
- в) секретар Олено, адміністраторе Вікторія;
- г) секретарю Олено, адміністраторе Вікторіє.

6 Позначте рядок з правильними варіантами загальних назв та імен у кличному відмінку:

- а) друг Петре, директору В'ячеслав;
- б) друже Петре, директоре В'ячеслав;
- в) друже Петре, директоре В'ячеславе;
- г) друже Петро, директор В'ячеславе.

7 Позначте рядок з правильними варіантами загальних назв у кличному відмінку:

- а) пане професор, товариш підполковнику;
- б) пане професоре, товарише підполковнику;
- в) пане професоре, товаришу підполковник;
- г) пан професору, товаришу підполковник.

8 Відповідно до літературної норми у кличному відмінку слід писати:

- а) пані Оксано, пані Оксано Василівно;
- б) пані Оксана, пані Оксана Василівно;
- в) пані Оксано, Оксано Василівно;
- г) пані Оксано, пані Оксана Василівна.

9 Відповідно до літературної норми у кличному відмінку слід писати:

- а) пан Сергіє, пане Сергіє Леонідовиче;
- б) пан Сергію, пане Сергію Леонідовичу;
- в) пане Сергій, Сергію Леонідовичу;
- г) пане Сергію, Сергію Леонідовичу.

10 Відповідно до літературної норми у кличному відмінку слід писати:

- а) добродіє Тимчук, вельмишановно пані Богатирьова;
- б) добродію Тимчуче, вельмишановна пані Богатирьово;
- в) добродію Тимчук, вельмишановна пані Богатирьова;
- г) добродію Тимчуку, вельмишановна панно Богатирьова.

Завдання 1

- 1) Утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові від поданих імен:

Микита, Василь, Дмитро, Яків, Геннадій, Ілля, Григорій.

2) Напишіть прізвища українською мовою:

Александров, Малеев, Ланской, Кириллов, Лукьянов, Никулин, Овсянников, Семёнов, Тренёв, Шереметьев, Белобров, Воробьев, Григорьев, Дмитриев, Зимин, Антипов, Викторов, Борисов, Девяткин, Дёмин, Зверев, Наседкин, Киселёв, Ожерельев, Ретин, Сергеев, Шустиков, Щетинин, Федоров, Щекочихин.

3) Запишіть подані сполуки у формі звертання:

Колега Ярослав, добродійка Пащенко, панна Наталя, Майя Олексіївна, пан господар, добродій Зайчук.

4) Запишіть подані прізвища у формі звертання, що складається із загальної назви та прізвища:

Андрієнко, Осипчук, Поліщук, Терехова, Шевченко, Роговий.

5) Перекладіть текст про науковців ДДМА українською мовою. Подані прізвища, імена та по батькові запишіть у формі звертання:

- *Авдеенко Анатолий Петрович* – кандидат химических наук, профессор, член Нью-Йоркской академии наук, получил грант фонда Сороса с присвоением почетного звания «Соросовский профессор». Основное научное направление работы лаборатории под его руководством – синтез, структурные и спектральные исследования новых органических соединений на основе N-замещенных p-хинониминов.

- *Алиев Ибрагимович Серажутдинович* – доктор технических наук, академик Российской кузнечной академии им. А. И. Зимины. Возглавляет творческую лабораторию по разработке процессов холодной объемной штамповки, которая занимается созданием новых ресурсосберегающих процессов и оснастки для изготовления прецизионных деталей со сложным профилем.

- *Гузенко Виталий Семенович* – кандидат технических наук, старший научный сотрудник, доцент. Проводит исследования в направлении создания теории проектирования сборных режущих инструментов для механической обработки деталей в условиях тяжелого машино- и станкостроения.

- *Заблоцкий Владимир Кириллович* – доктор технических наук, профессор. Занимается научной деятельностью в области термической и химико-термической обработки конструкционных и инструментальных сталей.

- *Ковалев Виктор Михайлович* – доктор технических наук, профессор. Направление научной деятельности – повышение качества, точности технологических систем, создание новых видов станочного

оборудования; разработка систем адаптивного управления технологическими системами; создание научных основ расчета и проектирования опор и передач жидкостного трения для станков и машин; создание технологий и оборудования для упрочения инструмента, деталей и материалов.

- *Ковалевский Сергей Вадимович* – доктор технических наук, профессор. Занимается научной деятельностью в области моделирования и оптимизации производственно-технических методов и процессов обеспечения эффективности механообработки, теории и практики применения нейроразподобных структур в машиностроении. Опубликовано более 350 научных работ, 7 монографий, получено 22 авторских свидетельства и патента на изобретение.

- *Клименко Галина Петровна* – доктор технических наук, профессор. Работает над созданием систем рациональной эксплуатации режущего инструмента, управлением качеством процесса эксплуатации, созданием основ квалиметрии инструмента. Имеет свыше 250 научных работ, в том числе ею разработано 12 машиностроительных нормативов резания для разных видов металлорежущих станков.

- *Лаптев Александр Михайлович* – доктор технических наук, профессор. Проводит исследования в области создания технологий получения порошковых и пористых изделий с уникальными свойствами. В сотрудничестве с Исследовательским центром «Юлих» (Германия) была создана технология изготовления биологически активных имплантантов из порошка титана. Автор 1 монографии, 13 авторских свидетельств и патентов (один – патент Германии, другой – патент США), 152 публикации.

- *Лузан Анатолий Александрович* – доктор философских наук, профессор. С 1995 года академик Украинской академии политических наук, с 2008 член Российской академии политических наук. Основные направления научных исследований: диалектика политической деятельности и политических отношений; субъекты политической деятельности; проблемы функционирования политической власти в условиях информационного общества. Автор более 60 научных работ, соавтор 2 учебников по политологии, автор учебного пособия по философии.

- *Мироненко Евгений Васильевич* – доктор технических наук, профессор. Проводит исследования в области создания систем агрегатно-модульного инструмента на основе квалиметрической оценки состояний процесса механической обработки, моделирования сложных конструкций модульного инструмента с применением расчетно-аналитических методов конечных элементов, статических и динамических методов. Автор 6 монографий, 10 авторских свидетельств и патентов, 190 публикаций.

- *Роганов Лев Леонидович* – доктор технических наук, профессор. Основатель и руководитель научной школы по исследованию новых

быстродействующих технологий и машин с комбинированным (статико-динамическим) воздействием на обрабатываемый материал. Создал свыше 80 ресурсосберегающих технологий и машин на базе гидроупругих и клиншарнирных приводов. Опубликовал свыше 180 научных работ. Имеет 170 изобретений.

- *Сатонин Александр Владимирович* – доктор технических наук, профессор. Выполняет исследования в направлении развития научных основ процессов прокатки, волочения и прессования. Коллектив ученых под его руководством работает над созданием новых ресурсосберегающих технологий и оборудования для утилизации резиново-технических изделий из пластмасс, утилизации гильз артиллерийских снарядов, созданием новых технологических процессов локальной горячей обработки давлением и т.д. Опубликовал свыше 350 научных работ. Имеет 80 изобретений.

- *Тарасов Александр Федорович* – доктор технических наук, профессор. Проводит научные исследования в рамках направления научной деятельности «Повышение интеллектуальности систем автоматизированного проектирования (САПР) изделий». Опубликована 1 монография, более 100 научных работ, 5 патентов Украины.

- *Тулупенко Виктор Николаевич* – доктор физико-математических наук, профессор. Проводит исследования в области квантовой электроники. Сотрудничает с Институтом физики, институтом физики полупроводников (г. Киев), Физико-техническим институтом (г. Донецк) НАН Украины, Ленинградским государственным техническим университетом (г. Санкт-Петербург), Институтом физики микроструктур (г. Нижний Новгород), Российской академией наук, университетами в гг. Монпелье, Лечче (Италия), Проводит совместную работу с институтами астрономии и астрофизики г. Тайпей (Тайвань), Национальным Чай Тунг Университетом (Тайвань). Имеет свыше 150 научных работ. При его участии создано три типа полупроводниковых лазеров.

- *Турчанин Михаил Анатолиевич* – доктор химических наук, профессор. Основное направление исследований – изучение термодинамических свойств расплавов переходных металлов и моделирование фазовых равновесий в системах переходных металлов. Опубликовано 2 монографии, свыше 200 научных работ.

- *Федоринов Владимир Анатолиевич* – кандидат технических наук, профессор. Научные исследования в области холодной прокатки полос и лент из черных и цветных металлов и сплавов. Разработал новый технологический процесс холодной прокатки металлов, а также конструкции клетей прокатных станов и другого прокатного оборудования. Опубликовал свыше 200 научных работ, в том числе монографию. Имеет 106 изобретений, 4 патента (США, Франция, Италия).

б) Запишіть подані словосполучення, добираючи з дужок необхідні закінчення:

*Молоди(-ий, -а) науков(-ий, -а) працівник Мостова;
провідн(ий, -а) інженер Самохвалова;
наш(-а) голова Шолохова;
директор Іванова зустрі(-вся, -лася);
головн(-ий, -а) бухгалтер зайш(-ов, -ла).*

Завдання 2

Відредагуйте подані речення.

Стаття складається з десяти строчок. Бажаючи прийняти участь в літературному вечорі, повинні звернутися до студклубу. Підписку на газети журнали можна оформити на протязі дня. Не дивлячись на несприятливі погодні умови, наша подорож продовжувалася. Я теж притримуюсь такої думки. По відношенню до усього сказаного я хочу сказати, що не треба вмішуватися в особові справи кожного з нас. Регістрація учасників олімпіади проводиться з десяти до одинадцяти.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механі́ка» (спеціально́сть «Техноло́гія машинобудува́ння»)

Вспомогательные переходы могут не совмещаться, частично и полностью совмещаться с основными переходами. Обработка может быть одноместной и многоместной, однопоточной и многопоточной. Выбор той или иной структуры операции предопределяется экономической целесообразностью использования в данных производственных условиях оборудования, позволяющего реализовать наивысшую производительность операции.

Вспомогаючі переходи можуть не сполучатися, частково й повністю зполучатися з основними переходами. Обробка може бути одномістної й багатомістної, однопотокової й многопоточної. Вибір тої або іншої структури операції визначається економічною доцільністю використання в даних виробничих умовах устаткування, що позволяє реалізувати найвищу продуктивність операції.

Напряг «Інженерна механіка»

Этот прогресс требует все более широкой стандартизации и унификации деталей общего назначения, а также их изготовления в массовых количествах на специализированных заводах. В условиях массового и специализированного производства значение курса «Детали машин» возрастает. Основные требования к конструкции деталей машин. Совершенство конструкции детали оценивают по ее надежности и экономичности. Под надежностью понимают свойство изделия сохранять во времени свою работоспособность.

Цей прогресс вимагає все більше широкої стандартизації й унифікації деталей загального призначення, а також їхнього виготовлення в масових кількостях на спеціалізованих заводах. В умовах масового й спеціалізованого виробництва значення курсу «Деталі машин» зростає.

Основні вимоги до конструкції деталей машин. Досконалість конструкції деталі оцінюють по її надійності й економічності. Під надійністю розуміють свойство виробу зберігати в часі свою роботоздатність.

Напряг «Електромеханіка»

Сфера применения электрического привода в промышленности, на транспорте и в быту постоянно расширяется. В настоящее время уже более 60 % всей вырабатываемой в мире электрической энергии потребляется электрическими двигателями. Следовательно, эффективность энергосберегающих технологий в значительной мере определяется эффективностью электропривода.

Сфера застосування електричного приводу в промисловості, на транспорті і у побуті постійно розширюється. В цей час уже більше 60% всієї виробляємої у світі електричної енергії потребляється електричними двигунами. Отже, ефективність енергозберігаючих технологій в значній мірі визначається ефективністю електроприводу.

Напряг «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Основой архитектуры современных серверов является архитектура компьютера с сокращенным набором команд. Зачатки этой архитектуры уходят своими корнями к компьютерам CDC6600, разработчики которых осознали важность упрощения набора команд для построения быстрых вычислительных машин. Эту традицию упрощения архитектуры С. Крэй с успехом применил при создании серии суперкомпьютеров компании Cray Research.

Головою архітектури сучасних серверів є архітектура комп'ютера зі скороченим набором команд. Зачатки цієї архітектури уходять своїми корнями до комп'ютерів CDC6600, розроблювачи яких усвідомили

важливість спрощення набору команд для побудови швидких обрахувальних машин. Цю традицію спрощення архітектури С. Крэй з успіхом застосував при створенні серії суперкомп'ютерів компанії Cray Research.

Напрямы «Зварювання»

Неплавящиеся электроды служат для возбуждения и поддержания горения дуги. В основном используют вольфрамовые, реже угольные и графитовые электроды. Для повышения устойчивости горения дуги и стойкости электрода в состав вольфрамового электрода вводят обычно 1,5...3 % окислов активирующих редкоземельных металлов, повышающих эмиссионную способность электрода. В качестве электродов для сварки применяют вольфрамовые прутки диаметром 0,2...12 мм, выпускаемые промышленностью. По способу защиты различают местную и общую защиту свариваемого узла

Електроди, що не плавляться, служать для збурення й підтримки горіння дуги. Здебільшого використовують вольфрамові, рідкіше вугільні й графітові електроди. Для підвищення стійкості горіння дуги й стійкості електроду у склад вольфрамового електроду вводять звичайно 1,5...3% окислів активуючих рідкоземельних металів, що підвищують емісійну здібність електроду. Як електроди для зварювання застосовують вольфрамові прутки діаметром 0,2...12 мм, які випускаються промисловістю. За способом захисту розрізняють місцевий і загальний захист зварочного вузла.

Напрямы «Металургія»

Литейная разовая песчаная форма в большинстве случаев состоит из двух полуформ: верхней и нижней, которые получают уплотнением формовочной смеси вокруг соответствующих частей (верхней и нижней) деревянной или металлической модели в специальных металлических рамках – опоках.

Литейна разова пісчана форма у більшості випадків складається з двох півформ: верхньої та нижньої, котрі отримують уплотненням формовочної суміші навколо відповідних частин дерев'яної або металічної моделі в спеціальних металічних рамках - опоках.

Напрямы «Економіка і підприємництво»

Проблема координации производства продукции, ее сбыта и потребления может быть в принципе решена двумя путями: осуществлением центрального планирования или разрешением свободного взаимодействия экономических субъектов. Разнообразие потребностей и желаний потребителя, а также неудавшийся в нашей и других странах

опыт социалистического планирования дают основания оценить идею всеобщего централизованного управления как бесперспективную.

Проблема координації виробництва продукції, її збуту й споживання може бути в принципі вирішена двома шляхами: здійсненням центрального планування ілі дозволом вільної взаємодії економічних суб'єктів. Розмаїтість потреб і бажань споживача, а також невдалий у нашій і других країнах опит соціалістичного планування дають основи оцінити ідею загального централізованого керування як бесперспективну.

Напряв «Менеджмент»

К числу внешних источников финансирования относятся займы и кредиты, получаемые у коммерческих банков, специальных финансовых учреждений. Руководитель производственного отделения может самостоятельно решать вопрос о краткосрочных займах и кредитах, между тем как за получением долгосрочных займов он не может непосредственно обратиться в банк, не получив соответствующих гарантий у высшего руководства. При разработке финансовой политики в отношении источников финансирования всегда приоритетное значение отдается внутренним источникам, формируемым на высшем уровне управления.

До числа зовнішніх джерел фінансування ставляться позики й кредити, одержуванні в комерційних банків, спеціальних фінансових установ. Керівник виробничого відділення може самостійно вирішувати питання про коротко-строкові позики й кредити, тим часом як за одержанням довгострокових позик він не може беспосередньо звернутися в банк, не одержавши відповідних гарантій в вищого керівництва. При розробці фінансової політики у відношенні джерел фінансування завжди пріорітетне значення віддається внутрішнім джерелам, формованим на вищому рівні керування.

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напряв «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)

Различие ролей основных и вспомогательных баз необходимо учитывать как при конструировании (выборе конструктивных форм поверхностей деталей, задании их относительного положения, простановке размеров, разработке норм точности и т. д.), так и в технологическом процессе изготовления детали и в процессе измерения. Технологической называют базу, используемую для определения положения заготовки или изделия в процессе изготовления или ремонта.

Напряж «Інженерна механіка»

По структуре волновая передача, так же как и планетарная, является трехзвенным механизмом. Она может работать не только в режиме редуктора или мультипликатора, но и в режиме дифференциала.

Метод Веллиса позволяет просто получить формулы для передаточных отношений, но не вскрывает принципа преобразования параметров движения путем деформирования гибкого звена механизма.

Напряж «Електромеханіка»

В зависимости от назначения привода регулирование определяется различными параметрами. Например, при регулировании главным приводом его мощность должна оставаться по возможности постоянной во всем диапазоне регулирования, так как силовое резание проводится при малых оборотах шпинделя, а чистовая обработка – с малыми усилиями при больших частотах вращения. В то же время приводы подачи регулируют перемещение узлов станка при постоянном моменте.

Напряж «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Как уже отмечалось, номера логических регистров ставятся в соответствие с номерами физических регистров. Отображение реализуется с помощью таблиц отображения, которые обновляются после декодирования каждой команды. Новый результат записывается в физический регистр. Однако до тех пор, пока не завершится выполнение команд, значение в этом физическом регистре рассматривается как временное.

Напряж «Зварювання»

Увеличение скорости сварки приводит к уменьшению основных размеров шва. С увеличением вылета электрода возрастает интенсивность его подогрева и скорость его плавления. В результате толщина прослойки расплавленного металла под дугой увеличивается и вследствие этого уменьшается глубина проплавления. Этот эффект используют иногда для увеличения производительности наплавки и заполнения швов. В некоторых случаях, электроду сообщают колебания поперек шва с различной амплитудой и частотой.

Напряж «Металургія»

По способу регулирования расхода металла при разливке различают поворотные и стопорные ковши. Из поворотных ковшей расплав разливают в формы через сливной носок, расход металла регулируют поворотом ковша вокруг горизонтальной оси. Наклоняют их с помощью ручных рычажных систем. При разливке из поворотных ковшей возможен слив вместе с металлом шлака и попадание его в полость формы.

Для избежання цього в ковшах устанолюють перегородки или керамические трубки, обеспечивающие поступление чистого металла из нижних уровней.

Напря́м «Економіка і підприємництво»

Помимо решения этих вопросов, фирма должна провести и более широкий анализ. Ей следует изучить проблемы, связанные с этапом жизненного цикла своего товара, значение этого товара в рамках своей товарной номенклатуры, изучить намерения и ресурсы конкурента, предложенную цену и чувствительность рынка с точки зрения ценностной значимости товара, динамику издержек в зависимости от объема производства и прочие возможности, открывающиеся перед фирмой.

Напря́м «Менеджмент»

Большое значение при формировании сбытовой политики фирмы имеет решение вопроса о совершенствовании методов работы с конечными потребителями. Первостепенную роль в этом вопросе играет оценка затрат на внедрение технических средств обслуживания покупателей (получение заказов), компьютерной техники для учета товаров, поступивших на склады и проданных потребителям через розничную сеть или непосредственно со склада.

ТЕМА 6. ЛЕКСИКА І ФРАЗЕОЛОГІЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Питання для самоконтролю

- 1 Дайте визначення понять “лексика”, “лексичний склад мови”, “лексикологія”. За якими ознаками класифікують лексику?
- 2 Наведіть найбільш складні приклади вживання багатозначних слів, омонімів, синонімів, антонімів і паронімів у діловому мовленні.
- 3 Охарактеризуйте власну й запозичену лексику.
- 4 Укажіть причини виникнення запозиченої лексики.
- 5 Які існують поради щодо вживання запозичених слів у ОДС та науковому стилі?
- 6 Які групи слів належать до спеціальної лексики?
- 7 Що таке лексикографія?
- 8 Охарактеризуйте енциклопедичні словник.
- 9 Охарактеризуйте філологічні словники.
- 10 Дайте характеристику фразеології і поясніть специфіку її вживання в діловому мовленні.

Тестовий контроль

1 Розділ мовознавства, у якому вивчається словниковий склад мови, називається:

- а) лексикологією;
- б) синтаксисом;
- в) морфологією.

2 За кількістю значень розрізняють:

- а) повнозначні слова;
- б) багатозначні слова;
- в) службові.

3 Слова, близькі за звуковим складом і вимовою, але різні за значеннями, – це:

- а) синоніми;
- б) омоніми;
- в) пароніми.

4 До пасивної лексики належать:

- а) загальноживані слова;
- б) широковідомі терміни;
- в) рідкоживані слова.

5 За сферами вживання лексику української мови поділяють на:

- а) загальноживану;
- б) спеціальну;
- в) загальноживану і спеціальну.

6 Діалектна лексика використовується в:

- а) художньому стилі;
- б) науковому стилі;
- в) офіційно-діловому стилі.

7 Розділ мовознавства, що займається теорією і практикою укладання словників, називається:

- а) лексикографією;
- б) лексикологією;
- в) граматиною.

8 Усі словники (залежно від змісту матеріалу і способу його опрацювання) поділяють на два типи:

- а) енциклопедичні і філологічні;
- б) тлумачні й перекладні;
- в) термінологічні й орфографічні.

9 Найстаріший глосарій кількістю в 174 слова знайдено в:

- а) Кормчій книзі (1282);
- б) Пересопницькому Євангелії (1556–1561);
- в) праці лаврського друкаря, поета і філолога Памви Беринди.

10 Фразеологізми – це:

- а) відтворювані одиниці мови із двох або більше слів, цілісні за своїм значенням і стійкі за складом та структурою;
- б) слова, що називають те саме поняття, спільні за своїм основним значенням, але різняться значеннєвими відтінками;
- в) слова, які звучать однаково, але значення мають різні.

Правопис слів іншомовного походження

1 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження пишуться з м'яким знаком:

- а) кур...йоз, матч..., кітел..., ін...єкція;
- б) міл...йон, штепсел..., факул...тет, консул...тація;
- в) асфал...т, миш...як, європеєць..., кар...єра;
- г) Монтеск...є, Барб...є, Фур...є, Руж...є.

2 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження пишуться з апострофом:

- а) дез...інфекція, де Він...ї, міл...ярд, с...южет;
- б) кар...єризм, ф...ючерс, ай-к...ю, прем...єр;
- в) ф...зеляж, шансон...є, барел...єф, юрис...дикція;
- г) ал...янс, ад...юльтер, б...юрократ, н...юанс.

3 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження мають подвоєння приголосних:

- а) конт...революція, ін...овація, Жан...а, Дік...єнс;
- б) шос...є. фортис...имо, Рим...а, Рим...;
- в) кас...андра, Буд...а, ім...іграція, Гол...андія;
- г) Кас...андра, Ін...єса, Кан...и, барок...о.

4 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження написані правильно (відповідно до правила «дев'ятки»):

- а) аудіт, університет, конституція, політика;
- б) континент, фізика, диспут, симптом;
- в) касір, дезинфекція, дизель, позиція;
- г) аналіз, математика, шифр, диякон.

5 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження написані правильно (відповідно до перекладу російської «и»):

- а) соціологія, істина, радіус, літера;
- б) аббревіатура, графік, бізнес, матеріал;
- в) фракція, камін, система, біржа;
- г) електрика, автоматизація, економіст, механік.

6 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження написані правильно (відповідно до перекладу російської «и» українською «і»):

- а) ануїтет, Луїс, мозаїка, інтуїція;
- б) інфляції, валькірії, сюїта, Гімалаї;
- в) атеїзм, де Вінї, конвоір, руїна;
- г) Енеїда, жуір, прозаїк, Каір.

7 Позначте рядок, у якому всі власні назви іншомовного походження написані правильно:

- а) Тибет, Флорида, Скандинавія, Мадрид;
- б) Сіракузі, Кріт, Корсіка, Мадрид;
- в) Братіслава, Алжир, Бастілія, Аргентина;
- г) Вавілон, Вашингтон, Цюріх, Чилі.

8 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження написані правильно:

- а) Мароко, іміграція, бароко, клас;
- б) голландський, дієта, аксіома, директор;
- в) іновація, жюрі, маса, Русо;
- г) дует, жалузї, вана, гігієна.

9 Позначте рядок з правильними варіантами перекладу слів іншомовного походження – *стипендія, автоматизація, дистанція, порт'єра*:

- а) стипендія, автоматизація, дистанція, порт'єра;
- б) степендія, автоматезація, дестанція, порт'їєра;
- в) стипендія, автоматизація, дистанція, порт'єра;
- г) стіпендія, автоматизация, дистанция, порт'єра.

10 Позначте рядок, у якому всі слова іншомовного походження написані правильно:

- а) Гете, Готьє, голландський, шоссе;
- б) поні, каса, кiset, тріо;
- в) Єгипет, візаві, піаніно, хімія;
- г) рефирендум, рекультівація, тріада, ціник.

Завдання 1

1) Напишіть подані слова українською мовою:

а) *бизнесмен, министерство, экономика, диалог, интеллигент, иммиграция, дезинфекция, барьер, фейерверк, диалектика, поэтический, финансы, казино, Ньютон, интервью, лимит, калькуляционный, лицензия, маркетинг, материал, тонна, нетто, бона, коммерция; аннулировать;*

б) *бензофильтр, безосный, бескомпрессорный, генерирование, деривационный, десублимация, разгерметизация, адаптация, система, монтирование, бифилярная, кафель, квалифицировать, графит, радиатор, радиотелефонный, дисперсионный;*

в) *эксперимент, ванна, таллий, нихром, аксиома, ножницы, ньютоновский, миссурийский, гениальный, миллион, абразив, теория, агитатор, интеллект, авиамоделизм, акролит, эксперимент, ванна, гидромонитор, дискета, диссоциация.*

2) До поданих іншомовних слів доберіть українські відповідники, якими краще користуватися в професійному мовленні:

а) *домінувати, стимулювати, аргумент, інцидент, ефектний, лаконічний, ідентичний, комюніке, концентрувати, ремонтувати, авторитет, дефект, фільтр, шофер, штраф, серйозний, симптом;*

б) *автентичний, агресивний, альтернатива, аргумент, арбітр, аеродром, апелювати, архітектор, аналогія, азартний, біографія, газета, гіпотеза, дебати, дилема, термін, фактор, феномен, фігура, фрагмент;*

в) *дистанція, екстракт, емоції, імідж, конвенція, комфортабельний, конкурент, компенсація, комунікація, констатувати, контур, локальний, моментальний, номер, пакт, процес, реферат, сервіс, соціальний.*

3) Подані слова уведіть в речення, поясніть їх значення та вживання:

Договір – угода, програмний – програмовий, класний – класовий, класичний, тріумфуючий – тріумфальний, формувати – формулювати.

4) До поданих фразеологізмів доберіть синоніми:

а) *собака на сні, кури не клюють, брати гору, на руку ковінька, вільний птах, пекти раки, зарубати на носі, хоч греблю гати, як риба у воді;*

б) *прикусити язика, замилювати очі, клювати носом, заради гарних очей, співати дифірамби, поставити на ноги, ніде голці впасти, висмоктати з пальця,*

в) *гора з плечей звалилася, розбити горищика, ледве ноги носять, ні в тин ні у ворота, покласти на обидві лопатки, комар носа не підточить.*

5) Поясніть лексичне значення пар слів. З кожним із них складіть речення:

а) завдання – задача, протягом – на протязі, білет – квиток, адрес – адреса, попадати – потрапляти, наступний – подальший;

б) заступник – замісник, заважати – мішати, здатний – здібний, показник – покажчик, дрібний – мілкий, вступати – поспішати;

в) відчинити – відкрити, впливати – витікати, процент – відсоток, тактовний – тактичний, екземпляр – примірник, адресат – адресант.

Завдання 2

Відредагуйте подані речення.

Складіть свою автобіографію. Будемо взаємно допомагати один одному. Найбільше в людях я ціную гречність та чемність. Початок семінару починається о 10.00. Варто розрізняти різні підходи до цієї проблеми. Для виготовлення цих машин виготовлено нову конвеєрну лінію. Запрошуємо на зустріч молодь 16-25 років. Ательє освоїло сучасний спецодяг.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механі́ка» (спеціально́сть «Техноло́гія машинобу́дівання»)

Последовательное выполнение основных и вспомогательных переходов характерно для мелкосерийного производства, хотя и здесь возможно применение многоместной обработки, параллельно-последовательного и параллельного способов выполнения основных переходов. Такие возможности создает, например, использование многошпиндельных универсальных продольно-фрезерных станков.

Послідовне виконання основних і вспоміжних переходів характерно для мілкосерійного проїзводства, хоч й тут можливе застосування багатомістної обробки, паралельно-послідовного й паралельного способів виконання основних переходів. Такі можливості створює, наприклад, використання багатошпиндельних універсальних повздошно-фрезерних станків.

Напряг «Інженерна механіка»

Детали общего назначения применяют в машиностроении в очень больших количествах (например, в СССР ежегодно изготавливают около миллиарда зубчатых колес). Поэтому любое усовершенствование методов расчета и конструкции этих деталей, позволяющее уменьшить затраты материала, понизить стоимость производства, повысить долговечность, приносит большой экономический эффект.

На развитие современного курса «Детали машин» большое влияние оказывает быстрый прогресс отечественного и зарубежного машиностроения.

Деталі спільного призначення приміняють у машинобудівлі в дуже більших кількостях (наприклад, у СРСР кожного року виготовляють біля мільярду зубчастих коліс). Тому будь-яке вдосконалення методів розрахунку й конструкції цих деталей, що дозволяє зменшити витрати матеріалу, понизити вартість виробництва, підвищити довговічність, приносить великий економічний ефект.

На розвиток сучасного курсу «Деталі машин» великий вплив оказує швидкий прогрес вітчизняного й зарубіжного машинобудування.

Напряг «Електромеханіка»

Современный электропривод представляет собой конструктивное единство электромеханического преобразователя энергии (двигателя), силового преобразователя и устройства управления. Он обеспечивает преобразование электрической энергии в механическую в соответствии с алгоритмом работы технологической установки.

Сучасний електропривід представляє собою конструктивну єдність електромеханічного перетворювача енергії (двигуна), силового перетворювача і устройства керування. Він забезпечує перетворення електричної енергії в механічну у відповідності з алгоритмом роботи технологічної установки.

Напряг «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Однако окончательно понятие RISC сформировалось на базе трех исследовательских проектов компьютеров: процессора 801 компании IBM, процессора RISC университета Беркли и процессора MIPS Стенфордского университета. Разработка экспериментального проекта компании IBM началась еще в конце 70-х годов, но его результаты никогда не публиковались и компьютер на его основе в промышленных масштабах не изготавливался.

Однак остаточне поняття RISC склалося на базі трьох дослідницьких проектів комп'ютерів: процесора 801 компанії IBM, процесора RISC університета Берклі й процесора MIPS Стенфордського університета. Розробка експериментального проекту компанії IBM

началася ще наприкінці 70-х років, але його результати ніколи не публікувалися й комп'ютер на його основі в промислових масштабах не виготовлявся.

Напряв «Зварювання»

Флюс захищає дугу і зварочну ванну від шкідливого впливу оточуючої середовища, надає металургічне вплив на метал зварочної ванни і, крім того, перешкоджає розбризкуванню рідкого металу. Розплавлений флюс, маючи низьку теплопровідність, уповільнює процес охолодження шва. Автоматичну зварку під флюсом ведуть зварочною проволокою сплошного сечення діаметром 1...6 мм при силі струму 150...2000 А і напрузі дуги 22...55 В, напівавтоматичну – зварочною проволокою діаметром 0,8...2 мм...Вплив зміни параметрів режиму зварки на глибину проплавлення і ширину шва наступне.

Флюс захищає дугу і зварочну ванну від шкідливої дії довкілля, чинить металургічний вплив на метал зварочної ванни і, крім цього, перешкоджає розбризкуванню рідкого металу. Розплавлений флюс, володіючи низькою теплопровідністю, уповільнює процес охолодження шва. Автоматичне зварювання під флюсом ведуть зварочним дротом суцільного перерізу діаметром 1-6 мм при силі струму 150-2000 А і напрузі дуги 22-55 В, напівавтоматичну – зварочним дротом діаметром 0,8-2 мм. Вплив зміни параметрів режиму зварки на глибину проплавлення і ширину шва наступне.

Напряв «Металургія»

Жидкие металлические сплавы принято называть расплавами. Металлические расплавы представляют собой очень сложную систему, содержащую большое количество взвешенных частиц нерастворимых примесей. Во многих случаях металлические расплавы имеют микрогетерогенное строение.

Жидкі металічні сплави прийнято звати расплавами. Металічні расплави представляють собою дуже складну систему, маючи велику кількість часток нерозчинених домішок. В багатьох випадках металічні сплави мають мікрогетерогенну будову. Розрізняють чорні і цвітні сплави.

Напряв «Економіка і підприємництво»

Поэтому закон роста концентрации производства действует главным образом как закон роста инфрасистем, что находит соответствующее подтверждение в концентрации и деконцентрации производства. Именно благодаря инфрасистемам исчезло препятствие, разделявшее в технологическом отношении производственную и непроизводственную сферы хозяйствования.

Потому закон рiсту концентрацiї виробництва дiє головним образом як закон росту iнфрасистем, що знаходить вiдповiдне пiдтвердження в концентрацiї й децентрацiї виробництва. Саме благодаря iнфрасистемам зникла преграда, що роздiляла в технологiчному вiдношенi виробничу й невиробничу сфери хозяйствування.

Напря́м «Менеджмент»

В современных условиях децентрализация управления в крупных фирмах приводит к появлению в их структуре большого числа подразделений, выступающих на рынке в качестве самостоятельных экономически обособленных субъектов. Эти подразделения наделены хозяйственной и часто юридической самостоятельностью, однако действуют согласно и в русле общей глобальной политики главной фирмы. В связи с этим следует иметь в виду, что структуру современного рынка в любой стране определяют крупные фирмы, которые поддерживают устойчивое положение экономики и обеспечивают высокий уровень конкурентоспособности продукции на мировом рынке.

В сучасних умовах децентралізація керування у великих фірмах приводить до появи в їхній структурі великої кількості підрозділів, що виступають на ринку в якості самостійних економічно відособлених суб'єктів. Ці підрозділи наділені господарською й часто юридичною самостійністю, однак діють згідно й у руслі загальної глобальної політики головної фірми. У зв'язку із цим варто мати на увазі, що структуру сучасного ринка в будь-якій країні визначають великі фірми, які підтримують стійке положення економіки й забезпечують високий рівень конкурентоздатності продукції на мировому ринку.

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напря́м «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)»

Классификация баз по назначению не допускает совмещения названий баз в рамках этого признака. Например, нельзя технологическую базу назвать основной или вспомогательной. Хотя в качестве технологических могут быть использованы и основные, и вспомогательные базы. То же относится к измерительным базам. Классификация баз по лишаемым степеням свободы. Законы базирования являются общими для всех стадий создания изделий.

Напряг «Інженерна механіка»

По конструкции паяные и клееные соединения подобны сварным. В отличие от сварки пайка и склеивание позволяют соединять детали не только из однородных, но и неоднородных материалов, например: сталь с алюминием; металлы со стеклом, графитом, фарфором; керамика с полупроводниками; пластмассы; дерево, резина и пр. При пайке и склеивании кромки деталей не расплавляются, что позволяет более точно выдерживать их размеры и форму, а также производить повторные ремонтные соединения.

Напряг «Електромеханіка»

Для правильного выбора электропривода необходимо учитывать механические характеристики приводимых в движение механизмов – зависимости момента их сопротивления от частоты вращения и нагрузочную диаграмму – зависимость мощности или момента на рабочем валу от времени. Все рассмотренные электроприводы обеспечивают высокую производительность станков при условии снижения времени пуска, торможения или реверса. Число возможных пусков, торможений и реверсов в час ограничивается для каждого вида привода.

Напряг «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Временные значения регистра записываются в регистровые файлы вместе с постоянными значениями. Временное значение становится новым постоянным значением, когда завершается выполнение команды. В свою очередь, завершение выполнения команды происходит, когда все предыдущие команды успешно завершились в заданном программой порядке. Программист имеет дело только с логическими регистрами.

Напряг «Зварювання»

Наибольший объем среди других видов сварки занимает ручная дуговая сварка – сварка плавлением штучными электродами, при которой подача электрода и перемещение дуги вдоль свариваемых кромок производятся вручную. Дуга горит между стержнем электрода и основным металлом. Под действием теплоты дуги электрод и основной металл плавятся, образуя металлическую сварочную ванну. Капли жидкого металла с расплавляемого электродного стержня переносятся в ванну через дуговой промежуток.

Напряг «Металургія»

Белый чугун широко применяют для изготовления деталей дробильного оборудования, деталей шламовых насосов, лопастей шнеков и т. д. Нелегированный белый чугун обладает повышенной хрупкостью и при обычных режимах не поддается обработке резанием. Отливки, имеющие белый излом по всему сечению, применяют в случаях, когда

детали не требуют механической обработки и не подвергаются в процессе эксплуатации ударным нагрузкам.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Для определения реакции фирмы на изменение цен конкурентами необходимо ответить на несколько вопросов: почему конкурент изменил цену – для завоевания рынка, использования недогруженных производственных мощностей, компенсации изменившихся издержек или чтобы положить начало изменению цен в отрасли в целом; планирует ли конкурент изменение цен на время или навсегда; что произойдет с долей рынка фирмы и ее доходами, если она не примет ответных мер.

Напряг «Менеджмент»

Под предприятием понимается производственно-хозяйственная единица, представляющая собой совокупность материальных и людских ресурсов, определенным образом организованная для достижения конкретно поставленных целей. В законодательстве большинства стран предприятие – неопределенный имущественный комплекс, включающий материальные и нематериальные элементы и являющийся объектом права. Это имущественный комплекс принадлежит предпринимателю.

ТЕМА 7. МОРФОЛОГІЯ. ВИБІР ГРАМАТИЧНОЇ ФОРМИ СЛОВА В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Питання для самоконтролю

1 Поясніть, що вивчає граматику. Дайте визначення її основним розділам.

2 Дайте загальну характеристику частинам мови.

3 Сформулюйте особливості правопису і вживання іменників у професійному мовленні.

4 Сформулюйте особливості правопису і вживання прикметників у професійному мовленні.

5 Сформулюйте особливості правопису і вживання числівників у професійному мовленні.

6 Сформулюйте особливості правопису і вживання дієслівних форм у професійному мовленні.

7 Сформулюйте особливості правопису і вживання займенників у професійному мовленні.

8 Сформулюйте особливості правопису і вживання прислівників у професійному мовленні.

9 Сформулюйте особливості правопису і вживання службових частин мови у професійному мовленні.

10 Сформулюйте принципи написання складних слів.

Тестовий контроль

- 1 До чоловічого роду належать іменники:
  - а) бандероль, картель, барель;
  - б) нежить, псалтир, директор;
  - в) біль, рукопис, розкіш.

- 2 Рід невідмінюваних географічних назв визначається так:
  - а) належать до чоловічого роду;
  - б) належать до середнього роду;
  - в) за родовим поняттям.

- 3 У ділових паперах для назв осіб за професією, посадою або званням уживаються іменники:
  - а) чоловічого роду;
  - б) відповідно до статі.

- 4 Які прикметники утворюють ступені порівняння:
  - а) якісні;
  - б) відносні;
  - в) присвійні?

- 5 У числівниках 50, 60, 70, 80 відмінюється:
  - а) лише перша частина;
  - б) лише друга частина;
  - в) обидві частини.

- 6 Складні й складені числівники записуються цифрами, крім випадків:
  - а) коли вони стоять на початку речення;
  - б) коли вони стоять у кінці речення;
  - в) коли вони стоять у середині речення.

- 7 У діловому мовленні особові займенники варто вживати:
  - а) лише в специфічних документах;
  - б) у будь-яких документах;
  - в) зовсім не вживати.

- 8 При підметі, до складу якого входить числівник *багато*, *мало*, *немало*, *небагато*, присудок, як правило, уживається у формі:
  - а) однини;
  - б) множини;
  - в) однини й множини.

- 9 Дієприкметник *даний, дане, дана, дано* доречно використовувати у:
- а) математиці;
  - б) діловодстві;
  - в) техніці.
- 10 Прийменникам *стосовно, стосовно до* надається перевага:
- а) в усному мовленні;
  - б) науковому й офіційно-діловому мовленні;
  - в) у художній літературі.

Правопис іменників

- 1 Виберіть рядок, де всі варіанти вживання словосполучень є правильними:
- а) довга тунель, сильний нежить, красива тюль, лікувальна шампунь;
  - б) красива папороть, гіркий полин, чорна вуаль;
  - в) наукова степінь, міцна толь, чистий посуд, веселий ярмарок.
- 2 Виберіть правильний варіант вживання назв осіб за професією, посадою, званням:
- а) директорша Ткачова, інспекторша Валіна, фізичка Бубкова, деканша Русяєва;
  - б) продавець Морозова, декан Русяєва, сторож Петрова, викладач Андрєєва;
  - в) кравчиня Захарова А. І., касирка Дорохова О. П., штампувальниця Веселова Т. П., ткачиха Кудіпо С. М.
- 3 Виберіть правильний варіант вживання іменників чоловічого роду II відміни у Р.в. однини:
- а) банана, гуртожитка, деканату, маршрута;
  - б) інтелекта, відсотка, сантиметра, автобусу;
  - в) мотора, лусу, журналу, імпульсу.
- 4 Виберіть правильний варіант вживання іменників чоловічого роду II відміни у родовому відмінку однини:
- а) іменника, трикутника, Дінця, Іртиша;
  - б) Житомиру, Донецьку, фільтра, будинку;
  - в) аналізу, імпульсу, Харкову, Амура.
- 5 Виберіть правильний варіант вживання іменників у кличному відмінку:
- а) викладачу, каменяре, товаришу, Віталію;
  - б) Геннадію, вихователе, дідусе, братику;
  - в) батьку, Петро, друже, брате.

6 Виберіть правильний варіант вживання іменників у кличному відмінку:

- а) пастух Степан, кум Петро, парубок Максим, подруга Ярослава;
- б) пане Максим, друже Іван, Ірино Андріївно, Василь Степанович;
- в) Григорію Семеновичу, Маргарито Петрівно, добродійко Прищепа, депутате Соколовський.

7 Виберіть правильний варіант вживання іменників власних назв у родовому відмінку:

- а) Гнатюк Сергія Петровича, Біжик Галини Іванівни, Мороз Оксани Олександрівни;
- б) Головки (від Головка) Людмили Федорівни, Бойки (від Бойко) Тетяни Василівни, Білоус Марини Тарасівни;
- в) Бойка Семена Ігоровича, Ковалья Дениса Максимовича, Тарасенка Олексія Олександровича.

8 Виберіть правильний варіант правопису складних іменників:

- а) Євро бачення, залізо-бетон, авіабаза, азбесто-бетон;
- б) альма-матер, альфа-залізо, арт-директор, екс-президент;
- в) прем'єр-міністр, електро-автоматика, енерго-баланс, жар-птиця.

9 Виберіть правильний варіант правопису складних іменників:

- а) завкафедрою, зліт-посадка, імунодефіцит, інженер-генерал-майор;
- б) капітан-конструктор, інформ бюро какао порошок, канцприладдя;
- в) капітан-директор, карта-схема, карто-діаграма, каса-автомат.

10 Виберіть правильний варіант правопису власних назв:

- а) Маріуполь, Тернопіль, Севастополь, Чистопіль;
- б) Маріупіль, Тернопіль, Севастопіль, Чистопіль;
- в) Маріуполь, Тернополь, Севастополь, Чистополь.

Правопис складних прикметників

1 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) зернотрав'ний, зелено-окий, зигзаго-подібний, зоровослуховий;
- б) зелено окий, зоровослуховий, зигзаго подібний, зерно трав'ний;
- в) зорово-слуховий, зигзаго-подібний, зерно-трав'ний, зелено-окий;
- г) зеленоокий, зерно-трав'ний, зигзагоподібний, зорово-слуховий.

2 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) історико-археологічний, іспано-американський, інтегрально-диференціальний, івано-франківський;

- б) історикоархеологічний, іспано-американський, інтегрально-диференціальний, іванофранківський;
- в) іспано американський, інтегрально диференціальний, інтегральнодиференціальний, історико археологічний.

3 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) зменшувано-пестливий, зміннодробовий, інформаційно-бібліографічний, інтенсивно-забарвлений;
- б) зменшувано-пестливий, змінно-дробовий, інформаційно-бібліографічний, інтенсивно забарвлений;
- в) зменшуванопестливий, зміннодробовий, інформаційно-бібліографічний, інтенсивно забарвлений;
- г) інтенсивнозабарвлений, зменшувано-пестливий, зміннодробовий, інформаційно бібліографічний.

4 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) карусельнотокарний, калійнофосфорний, інтонаційно-виділений, інформаційно-обчислювальний;
- б) карусельно токарний, калійно-фосфорний, інформаційнообчислювальний, інтонаційно виділений;
- в) калійно-фосфорний, інтонаційно виділений, інформаційно-обчислювальний, карусельно-токарний;
- г) калійно-фосфорний, інтонаційно-виділений, інформаційно-обчислювальний, карусельно-токарний.

5 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) зерноочисно-сушильний, індустриально-аграрний, індустриально розвинений, Києво-Могилянська;
- б) зерно-очисно-сушильний, індустриально-розвинений, Києвомогилянська, індустриально-аграрний;
- в) зерноочисносушильний, індустриально розвинений, Києво Могилянська, індустриальноаграрний;
- г) зерно-очисносушильний, індустриально розвинений, Києво Могилянська, індустриальноаграрний.

6 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) зовнішньополітичний, інженерно-механічний, кераміко-металевий, історично зумовлений;
- б) інженерномеханічний, кераміко-металевий, історично-зумовлений, зовнішнь-політичний;
- в) інженерно-механічний, керамікометалевий, зовнішнь політичний, історичнозумовлений;
- г) зовнішнь-політичний, інженерно механічний, кераміко-металевий, історично зумовлений.

7 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) календарно-обрядовий, колісно-гусеничний, лексикограматичний, лірико драматичний;
- б) календарнообрядовий, лексико-граматичний, колісногусеничний, лірико-драматичний;
- в) календарно-обрядовий, лексико-граматичний, колісно-гусеничний, лірико-драматичний;
- г) календарно обрядовий, лірикодраматичний, колісно гусеничний, лексико граматичний.

8 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) круглошліфувальний, лінійно-стрічковий, лікувально-діагностичний, ліберально-демократичний;
- б) кругло-шліфувальний, лінійнострічковий, лікувально-діагностичний, ліберально-демократичний;
- в) ліберально демократичний, лікувально діагностичний, кругло шліфувальний, лінійно-стрічковий;
- г) кругло-шліфувальний, лінійнострічковий, лікувально-діагностичний, ліберально-демократичний.

9 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) лампово-детекторний, концертноестрадний, кооперативно-колгоспний, копіювальнорозмножувальний;
- б) ламповодетекторний, концертно-естрадний, кооперативно-колгоспний, копіювально розмножувальний;
- в) кооперативно-колгоспний, концертно естрадний, лампово-детекторний, копіювально-розмножувальний;
- г) лампово-детекторний, концертно-естрадний, кооперативно-колгоспний, копіювально-розмножувальний.

10 Позначити рядок з правильними варіантами складних прикметників:

- а) магнієво-кальцієвий, мало-авторитетний, магнітноімпульсний, мідно-ливарний;
- б) магнієво-кальцієвий, малоавторитетний, магнітно-імпульсний, мідноливарний;
- в) магнітноімпульсний, мідно-ливарний, магнієво кальцієвий, мало-авторитетний;
- г) магнієво-кальцієвий, мало авторитетний, магнітно-імпульсний, мідно ливарний.

Правопис та відмінювання числівників, узгодження числівників з іменниками

- 1 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) привітати зі святом восьмого березня, привітати зі святом першого вересня;
  - б) привітати зі святом восьме березня, привітати зі святом перше вересня;
  - в) привітати зі святом Восьме березня, привітати зі святом Перше березня.

- 2 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) півтора місяця, півтори тонни, дві п'ятих виробів;
  - б) півтори місяці, дві п'ятих вироба, одна десята запасів;
  - в) дві п'ятих вироби, одна десята запасів, півтора місяця.

- 3 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) три з половиною тижня, два з половиною місяця, чотири з половиною рока;
  - б) три з половиною тижнів, два з половиною місяців, чотири з половиною років;
  - в) три з половиною тижнів, два з половиною місяці, чотири з половиною роки.

- 4 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) півтора рази, третина ящика, чверть рока;
  - б) півтори рази, третина ящиків, чверть року;
  - в) півтори рази, третина ящику, чверть року.

- 5 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) півторасти тонн, чвертка паперу, сотня;
  - б) чвертка аркуша паперу, десяток, півтори гривні;
  - в) півтораста тонн, одна четверта аркуша паперу, сто.

- 6 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) більше половини, самий перший, на восьмим повороті;
  - б) більша половина, на першій стадії, на восьмому повороті;
  - в) половина міста, найперший, на першому етапі.

- 7 Виберіть правильний варіант відповіді:
  - а) другим разом, з другого боку, другим випадком;
  - б) іншим разом, з іншого боку, в інших випадках;
  - в) у другий раз, іншим боком, у других випадках.

8 Виберіть правильний варіант відповіді:

- а) двоколірний, трибарвний, двотижневик;
- б) двохколірний, трьохбарвний, двохтижневик;
- в) двухколірний, триколірний, двухтижневик.

9 Виберіть правильний варіант відповіді:

- а) двадцятидвох-річний, чотири-юридний, трьохповерховий;
- б) двадцяти-двох-річний, чотирьох-юридний, трьох-поверховий;
- в) двадцятидвохрічний, чотириюрідний, триповерховий.

10 Виберіть правильний варіант відповіді:

- а) п'ятидесятиградусний, тисячокілометровий, двохсотлітній;
- б) п'ятидесятиградусний, тисячакілометровий, двухсотлітній;
- в) п'ятидесяти градусний, тисяча кілометровий, двухсот-літній.

Дієслівні форми

1 Виберіть найкращий варіант перекладу дієприкметників *выполняемый, поседевший*:

- а) виконуваємий, що посивів;
- б) виконуваний, посивілий;
- в) що виконується, посивівший.

2 Виберіть рядок з правильним написанням усіх дієслівних форм:

- а) сформулювати, ремонтіруємий, нержавіючий, здійснюя;
- б) сформулювати, ремонтований, неіржавкий, здійснюючи;
- в) сформулювати, ремонтіруваний, неіржавіючий, здійснюючи.

3 Виберіть правильний варіант перекладу слів і словосполучень – *помогает, информация поступала, давайте начнём, договариваться*:

- а) допомагає, інформація надходила, пропоную почати, домовлятися;
- б) допомага, інформація надходила була, давайте почнемо, договорюватися;
- в) допомагає, інформація надходила, давайте почнемо, договорюватися.

4 Знайдіть правильний варіант перекладу слів і словосполучень – *принять меры, благодарить друга*:

- а) прийняти міри, дякувати друга;
- б) вжити заходи, дякувати друга;
- в) прийняти міри, дякувати другові;
- г) вжити заходів, дякувати другу.

- 5 Виберіть правильний варіант перекладу словосполучення *следующий через станцию поезд*:
- а) поїзд, який слідує через станцію;
  - б) слідуючий через станцію поїзд;
  - в) поїзд, що проходить через станцію;
  - г) поїзд, слідуючий через станцію.
- 6 Виберіть правильний варіант перекладу словосполучень *выполняющий обязанности, практикующий экономист*:
- а) виконуючий обов'язки, економіст-практик;
  - б) виконувач обов'язків, практикуючий економіст;
  - в) виконавець обов'язків, практикуючий економіст;
  - г) виконавець обов'язків, економіст-практик.
- 7 Виберіть правильний варіант перекладу словосполучень *изготавливая оборудование, план выполнен, портрет испорчен*:
- а) виготовляючі обладнання, план виконан, портрет зіпсований;
  - б) виготовляючи обладнання, план виконаний, портрет зіпсований;
  - в) виготовляючі обладнання, план виконаний, портрет зіпсований;
  - г) виготовляючи обладнання, план виконан, портрет зіпсований.
- 8 Виберіть правильний варіант перекладу слів і словосполучень *выполнив, режущий инструмент, говорит*:
- а) виконав, різальний інструмент, говоре;
  - б) виконавши, ріжучий інструмент, говорить;
  - в) виконавши, різальний інструмент, говорить;
  - г) виконав, ріжучий інструмент, говоре.
- 9 Виберіть правильний варіант написання частки *не* з дієсловом та дієслівними формами:
- а) непросохла трава, не зникає, ненаписаний лист, не зробивши;
  - б) не просохла трава, не зникає, не написаний лист, незробивши;
  - в) непросохла трава, незникає, не написаний лист, не зробивши;
  - г) не просохла трава, не зникає, ненаписаний лист, не зробивши.
- 10 Виберіть правильний варіант перекладу словосполучень *окружающая среда, выдерживаемый процесс*:
- а) навколишнє середовище, витримуваний процес;
  - б) оточуюче середовище, процес, який витримується;
  - в) навколишнє середовище, витримуємий процес;
  - г) оточуюче середовище, витримуваний процес.

Складні випадки правопису займенників, прислівників, прийменників, часток

- 1 Позначте рядок, у якому всі займенники пишуться через дефіс:
- а) чий/небудь, де/хто, де/чий/сь, будь/чий;
  - б) ні/котрий, який/небудь, казна/хто, хтозна/який;
  - в) казна/при/чому, ні/скільки, будь/на/кому, аби/хто;
  - г) хтозна/хто, хто/небудь, чий/небудь, хтозна/який.
- 2 Позначте рядок, у якому всі прислівники пишуться через дефіс:
- а) всього/на/всього, раз/у/раз, уві/сні, честь/честю;
  - б) без/кінця/краю, будь/що/будь, по/німецьки, по/вовчому;
  - в) по/латині, сама/самотою, час/від/часу, по/правді;
  - г) по/черзі, по/перше, що/середі, день/у/день.
- 3 Позначте рядок, у якому всі прийменники пишуться через дефіс:
- а) з/заду, з/середини, по/одаль, на/вперейми;
  - б) з/понад, з/попід, з/позад, із/за;
  - в) на/супроти, на/прикінці, на/перед, на/передодні;
  - г) з/верху, оба/біч, від/далік, що/до.
- 4 Позначте рядок, у якому всі частки з різними частинами мови пишуться через дефіс:
- а) неси/бо, тільки/но, хтозна/коли, де/небудь;
  - б) все/ж/таки, не/хай, аби/хто, де/який;
  - в) тоб/то, мов/би, дарма/що, де/які;
  - г) тоб/то, начеб/то, пішла/б, ніби/то.
- 5 Позначте рядок, у якому всі прислівники пишуться окремо:
- а) на/добраніч, з/ранку до/вечора, по/щирості;
  - б) на/швидкуруч, мимо/їздом, у/вечері, повсяк/час;
  - в) на/ходу, чим/дуж, на/світанку, що/вівторка;
  - г) по/черзі, що/середі, до/краю, на/око.
- 6 Позначте рядок, у якому всі прийменники пишуться окремо:
- а) на/вперейми, зважаючи/на, в/напрямі, на/зразок;
  - б) поряд/з, під/час, на/предмет, у/ролі;
  - в) на/вздогін, поруч/з, на/шляху, в/силу;
  - г) по/перек, не/залежно/від, на/супроти, с/переду.
- 7 Позначте рядок, у якому всі частки з різними частинами мови написані правильно:
- а) всежтаки, не начебто, хтознаколи, де-небудь;
  - б) все ж таки, неначебто, хтозна-коли, де-небудь;
  - в) всеж-таки, неначеб-то, хто-зна-коли, денебудь;
  - г) все-ж-таки, неначе бто, хтозна коли, де небудь.

8 Позначте рядок, у якому всі займенники написані правильно в родовому відмінку:

- а) моєй, всіх, мойого, їх,;
- б) моєї, всіх, мого, їх;
- в) моєї, всіх, мого, їх;
- г) мойої, всіх, мого, їх.

9 Позначте рядок, у якому всі прислівники написані правильно:

- а) на перекір, до волі, за віщо, с повна;
- б) згарячу, по-середині, на спіх, о пів ночі;
- в) потроху, подекуди, помаленьку, праворуч;
- г) на похваті, над голодь, з рання, спочатку.

10 Позначте рядок, у якому всі прийменники й частки написані правильно:

- а) підчас, на вкруги, неук, нехай;
- б) із-поміж, окрім, аякже, хоча б;
- в) підкінець, за вдяки, невже, навідь;
- г) ізсеред, заради, немов би, а тож.

Завдання 1

1) Запишіть подані іменники в родовому відмінку однини:

а) *острів, сад, ранок, ваучер, інсайдер, зоопарк, шлях, ранок, телефон, ґрунт, лист, яр, керівник, директор, конденсатор, абзац, аванс, агент, акт, алфавіт, анонс, апарат, багаж, бал, баласт, бар, бізнес, білет, квиток;*

б) *блок, борг, вал, вантаж, варіант, ватман, вид, вигляд, вексель, вимір, випуск, відділ, відпуск, відрізок, відступ, вік, градус, гранат, диспут, досвід, дублікат, етап, заголовок, закон, зал, запис, імпорт, кворум;*

в) *квадрат, кілограм, код, кодекс, лабіринт, макет, мозок, план, правопис, принцип, пульт, ресурс, розвиток, симптом, телефон, темп, телеграф, університет, термін, фах, фонд, фрагмент, цикл, час, шриффт.*

2) Утворіть від поданих прикметників ступені порівняння:

- а) *складний, здібний, високий, важкий, великий;*
- б) *низький, товстий, розумний, малий, вузький;*
- в) *молодий, старий, тихий, багатий, грубий.*

3) Провідмініайте подані числівники:

- а) *56, 127, 479; 1287, 2/7;*
- б) *42, 231, 345, 2143, 4/3;*
- в) *84, 376, 987, 3217, 8/9.*

4) Спишіть словосполучення, розкриваючи дужки; запишіть числа словами:

а) *підйомність від 80 до 120 (тонна), підписали угоду з 47 (банк), принесли 4 (ножиці), замовили 3 (двері), засіяли понад 170 (гектар), виступили 24 (делегат);*

б) *проголосували 657 (делегат), грало 2 (хлоп'я), глибина від 70 до 665 (метр), зустрівся 4 (бізнесмен), виготовили 7 (сани), вага до 957 (кілограм);*

в) *написали 4(лист), паслося 20 (лоша), їхали 1,5 (година), брали участь 42 (представник), більше 180 (сторінка), посадили 4 (клен).*

5) Утворіть від поданих дієслів дієприкметники:

а) *писати, читати, роздрукувати, сформулювати, запрограмувати;*

б) *змусити, заспокоїти, купити, зробити, нагріти, стиснути;*

в) *зігнути, взяти, витерти, розбити, скасувати, сказати.*

б) Перекладіть подані дієприкметники українською мовою:

а) *побеждающие идеи, обслуживающий персонал, оживающие воспоминания, смотрящие вперед, устаревшая методика, засохший кактус;*

б) *вышеназванный студент, улыбающиеся люди, квалифицированный инженер, проящий извинения, задуманные мероприятия, написанное сочинение;*

в) *отбеливающее средство, прибывший поезд, наиболее важный вопрос, колеблющийся человек, выполненная работа, предупреждающая надпись.*

Завдання 2

Відредагуйте подані речення

Місцеві власті заборонили проведення зустрічей. Обговорюючи проблему текучості кадрів, думки майже всіх присутніх на засіданні співпали. Більша половина студентів (біля 100 чоловік) поїхала у Дніпропетровську область на виробничу практику. По слідуєчому питанню виступить голова комісії. Підписка на газети та журнали почалася для робітників та службовців підприємства „АТЕК”. Може настати екологічна катастрофа завдяки тому, що буде горіти нафта. У засіданні приймали участь представники вищестоящих організацій. Кожного дня я згадувала, як здавала екзамени по сопромату.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механіка» (спеціальність «Технологія машинобудування»)

По мере увеличения объема выпуска одинаковых деталей становится экономичным применение более производительного специального оборудования, позволяющего вести обработку параллельно-последовательным и параллельным способами и совмещать с основными переходами установку и съём заготовок, а также частично или полностью и другие вспомогательные переходы.

В міру збільшення об'єму випуска однакових деталей стає економічним примінення більше продуктивного спеціального обладнання, що дозволяє вести обробку паралельно-послідовним і паралельним способами й сполучати з основними переходами установку й знімання заготівель, а також частинно або повністю й другі допоміжні переходи.

Напря́м «Інженерна механіка»

Узел представляет собой законченную сборочную единицу, состоящую из ряда деталей, имеющих общее функциональное назначение (подшипник качения, муфта, редуктор и т. п.). Сложные узлы могут включать несколько простых узлов (подузлов); например, редуктор включает подшипники, валы с насаженными на них зубчатыми колесами и т. п.

Среди большого разнообразия деталей и узлов машин выделяют такие, которые применяют почти во всех машинах (болты, валы, муфты, механические передачи и т. п.).

Узел являє собою закінчену складальну єдиницю, що складається з ряду деталей, що мають загальне функціональне призначення (підшипник кочення, муфта, редуктор і т.п.). Складні узли можуть включати кілька простих вузлів (подузлов); наприклад, редуктор включає підшипники, вали з насадженими на них зубчастими колісьми й т.п.

Серед великої розмаїтості деталей і узлів машин виділяють такі, які застосовують майже в всіх машинах (болти, вали, муфти, механічні передачі й т.п.).

Напря́м «Електромеханіка»

Система прямого цифрового управления ориентирована на отказ от значительного числа дополнительных интерфейсных плат и создание одноплатных контроллеров управления приводами. В пределе встроенная система управления проектируется как однокристалльная и вместе с исполнительным двигателем конструктивно интегрируется в одно целое...

Система прямого цифрового керування орієнтована на відмову від значного числа додаткових інтерфейсних плат і створення одноплатних контролерів керування приводами. У межі вбудованна система керування проектується як однокристальна й разом з виконуючим двигуном конструктивно інтегрується в одно ціле...

Напрямок «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

В 1980 году Д. Паттерсон со своими коллегами из Беркли начали свой проект и изготовили две машины, которые получили названия RISC-I и RISC-II. Главными идеями этих машин было отделение медленной памяти от высокоскоростных регистров и использование регистровых окон. В 1981 году Дж. Хеннесси со своими коллегами опубликовал описание стенфордской машины MIPS, основным аспектом разработки которой была эффективная реализация конвейерной обработки посредством тщательного планирования компилятором его загрузки.

В 1980 році Д. Паттерсон зі своїми колегами з Беркли почали свій проект і виготовили дві машини, які отримали назви RISC-I і RISC-II. Головними ідеями цих машин було відділення повільної пам'яті від високошвидкісних регистрів і використання регистрових вікон. В 1981 році Дж. Хеннесси зі своїми колегами опублікував опис стенфордської машини MIPS, основним аспектом розробки якої була ефективна реалізація конвеєрної обробки за допомогою ретельного планування компілятором його загрузки.

Напрямок «Зварювання»

Стыковым называется сварное соединение двух элементов, расположенных в одной плоскости или на одной поверхности. Угловым называется соединение двух элементов, расположенных под прямым углом и сваренных в месте примыкания их краев. Нахлесточным называется сварное соединение, в котором свариваемые элементы расположены параллельно и перекрывают друг друга. Тавровым называется сварное соединение, в котором к боковой поверхности одного элемента примыкает под углом и приварен торцом другой элемент. *Сварной шов* – участок сварного соединения, образовавшийся в результате кристаллизации металла сварочной ванны.

Стиковим називається зварне з'єднання двох елементів, росташованих в одній площині або на одній поверхні. Кутовим називається з'єднання двох елементів, росташованих під прямим кутом і зварених у місці прилягання їхніх країв. Нахльосточним називається зварне з'єднання, в якому зварювані елементи росташованні параллельно і перекривають один одного. Тавровим називається зварне з'єднання, в якому до бокової поверхні одного елементу прилягає під кутом і приварен

торцем другий елемент. Зварний шов – ділянка зварного з'єднання, що утворилася внаслідок кристалізації металу зварювальної ванни.

Напрямок «Металургія»

Большинство литейных сплавов характеризуется большим удельным объемом в жидком состоянии, чем в твердом. Если бы во время формирования отливки в литейной форме уменьшение объема происходило во всех ее частях одновременно, то следствием усадки было бы только уменьшение размеров. В реальных условиях затвердевание различных частей отливки происходит неравномерно.

Більшість литейних сплавів характеризується більшим удільним обсягом в жидкому стані, ніж у твердому. Якщоб у час формування відливки у литейній формі зменшення обсягу проходило в усіх її частинах одночасно, то наслідком усадки булоб тільки зменшення розмірів. В реальних умовах затвердіння різних частин відливки відбувається нерівномірно.

Напрямок «Економіка і підприємництво»

Отсюда и возникает очень важная идея о проведении маркетинговых исследований мотивов поведения потребителей. Итак, в основе маркетинга лежит очень простая исходная идея: производить то, что хочет (что требует) покупатель и что, в общем, сможет удовлетворить его нужды, потребности и запросы, и по той цене, которую он готов при этом заплатить. Маркетинг – чисто рыночное понятие. Его функция – развитие взаимодействия между производителем, продавцом, потребителем в определенных рыночных условиях, имеющее целью получение прибыли каждым из его участников.

Звідси й виникає дуже важлива ідея о проведенні маркетингових досліджень мотивів поведінки споживачів. Отже, в основі маркетинга лежить дуже проста ісходна ідея: провадити те, що хоче (що вимагає) покупець і що, загалом, зможе задовольнити його потреби, потреби й запити, і за тією ціною, що він готов при цьому заплатити. Маркетинг - чисто риночне поняття. Його функція – розвиток взаємодії між виробником, продавцем, споживачом у певних ринкових умовах, маюче ціль одержання прибутку кожним з його учасників.

Напрямок «Менеджмент»

Коммерсанты ведут хозяйственную деятельность профессионально, специализируясь на конкретных видах деятельности: приобретении и продаже товаров и ценных бумаг, осуществлении страховых, транспортных, банковских, торгово-посреднических и других операций. К коммерсантам относятся также владельцы небольших промышленных предприятий, предприятий сельского хозяйства. Условием призвания за

лицом статуса коммерсанта является его деятельность в качестве самостоятельного предпринимателя, собственника имущества, выступающего в хозяйственном обороте от своего имени независимо от сферы его хозяйственной деятельности.

Коммерсанти ведуть господарську діяльність професійно, спеціалізуючись на конкретних видах діяльності: придбанні й продажу товарів й цінних паперів, здійсненні страхових, транспортних, банківських, торгово-посередницьких й інших операцій. До комерсантів ставляться також власники не великих промислових підприємств, підприємств сільського господарства. Умовою покликання за особою статусу комерсанта є його діяльність в якості самостійного підприємця, власника майна, що виступає в господарському обороті від свого імені не залежно від сфери його господарської діяльності

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напряв «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)»

Общее понятие о производительности может быть приложено к отдельному станку, труду рабочего, производственному процессу, труду работающих и общественному труду. В каждом из этих направлений понятие о производительности приобретает свою специфическую окраску, а ее значение оказывается зависимым от своего круга факторов. Производительность станка можно оценивать либо объемом удаленного с заготовки материала, либо площадью обработанной поверхности, отнесенными к единице времени.

Напряв «Інженерна механіка»

Пайка и склеивание являются одним из основных видов соединения в приборостроении, в том числе в радиоэлектронике, где они являются преимущественно связующими, а не силовыми соединениями.

Процессы пайки и склеивания сравнительно легко поддаются механизации и автоматизации. Во многих случаях применение пайки и склеивания приводит к значительному повышению производительности труда, снижению массы и стоимости конструкций.

Напряв «Електромеханіка»

Для повышения производительности станков потребовалось увеличить мощность, скорости привода главного движения и приводов подач, максимальные рабочие подачи, снизить время разгона и

торможения, время позиционирования приводов подач и вспомогательных перемещений и время ориентации шпинделя. С увеличением скорости быстрых перемещений и снижением скорости установочных перемещений значительно увеличился диапазон регулирования.

Напряг «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

При аппаратной реализации метода переименования регистров выделяются логические регистры, обращение к которым выполняется с помощью соответствующих полей команды, и физические регистры, которые размещаются в аппаратном регистровом файле процессора. Номера логических регистров динамически отображаются посредством таблиц отображения, которые обновляются после декодирования каждой команды.

Напряг «Зварювання»

Наибольший объем среди других видов сварки занимает ручная дуговая сварка – сварка плавлением штучными электродами, при которой подача электрода и перемещение дуги вдоль свариваемых кромок производятся вручну. Дуга горит между стержнем электрода и основным металлом. Под действием теплоты дуги электрод и основной металл плавятся, образуя металлическую сварочную ванну. Капли жидкого металла с расплавленного электродного стержня переносятся в ванну через дуговой промежуток.

Напряг «Металургія»

В настоящее время до 90 % всего чугуна выплавляется в вагранках. Непрерывно возрастающие требования к свойствам чугунов, соединение новых марок модифицированных и легированных чугуновой вызывает необходимость широкого внедрения плавки в электропечах, главным образом в индукционных печах промышленной частоты. Одновременно совершенствуется процесс ваграночной плавки с целью получения высококачественного чугуна при минимальных затратах.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Создаваемая предпринимателями фирма (путем объединения капитала и заключения договора) предусматривает осуществление совместной предпринимательской деятельности и полную (неограниченную) имущественную ответственность участников по обязательствам товарищества. Представительство и действия от имени полного товарищества любого из его участников признаются деятельностью самого товарищества, если иное не предусмотрено учредительными документами товарищества.

Напря́м «Мене́джмент»

Бизнес – понятие более широкое, чем предпринимательская деятельность, поскольку к бизнесу относится совершение любых единичных разовых коммерческих сделок в любой сфере деятельности, направленных на получение дохода. Субъект в бизнесе именуется бизнесменом или коммерсантом. Практически во всех национальных системах права существуют правила деятельности коммерсантов как самостоятельных предпринимателей, осуществляющих сделки ради получения дохода.

ТЕМА 8. СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Тестовий контроль

1 До граматичного зв'язку належать:

- а) узгодження й керування;
- б) узгодження й прилягання;
- в) керування й узгодження.

2 Якщо присудок виражений дієсловом минулого часу, а іменник, що означає професію, характерну для обох статей, виступає із власним ім'ям, то присудок слід узгоджувати:

- а) з ім'ям;
- б) з іменником, що означає професію;
- в) як з ім'ям; так і з іменником, що означає професію.

3 У словосполученнях, що позначають дати, відмінюється:

- а) тільки перша частина;
- б) тільки друга частина;
- в) перша й друга частини.

4 У діловій документації переважає:

- а) розповідна форма викладу;
- б) наказова форма викладу;
- в) урочиста форма викладу.

5 Граматичним центром речення виступають:

- а) підмет і додаток;
- б) присудок і обставина;
- в) підмет і присудок.

6 Діловим документам надають стислості:

- а) дієприслівникові звороти;
- б) дієприкметникові звороти;
- в) дієприслівникові й дієприкметникові звороти.

7 Офіційно-діловому й науковому стилям притаманний:

- а) прямий порядок слів у реченні;
- б) зворотний порядок слів у реченні;
- в) прямий і зворотний порядок слів у реченні.

8 Розповідь – це:

- а) текст, у якому явища й факти викладаються в хронологічній послідовності;
- б) текст звітів, актів, наказів і постанов;
- в) найскладніший спосіб викладу матеріалу в документах.

9 Кома ставиться:

- а) у кінці речення;
- б) для поєднання однорідних членів у словосполучення і окремих висловлювань у складне речення;
- в) для розрізнення різних за змістом інформацій, об'єднаних у складне речення; у кінці рубрик переліку, коли вони досить розвинені й кожна частина становить закінчене речення.

10 Крапка з комою ставиться:

- а) для відокремлення поширених прикладок і додатків;
- б) для відокремлення вставних або складних конструкцій;
- в) для розрізнення різних за змістом інформацій, об'єднаних у складне речення; у кінці рубрик переліку, коли вони досить розвинені й кожна частина становить закінчене речення.

Прийменникові конструкції

1 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *по итогам, по собственному желанию, по специальности, по приказу директора*:

- а) з підсумків, по власному бажанню, по спеціальності, з наказу директора;
- б) за підсумками, по власному бажанню, з фаху, за наказом директора;
- в) за підсумками, за власним бажанням, за фахом, за наказом директора;

г) по підсумкам, з власного бажання, по фаху, по наказу директора.

2 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *по ошибке, по лености, расходы по..., по субботам*:

- а) з помилки, з ліності, витрати з..., по суботах;
- б) помилково, через лінощі, витрати щодо, щосуботи;
- в) через помилку, по лінощам, розходи по..., по суботам;
- г) по помилці, по лінощам, витрати по..., кожної суботи.

3 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *по большей части, по Вашей просьбе, по вечерам, по возвращении*:

- а) здебільшого, на Ваше прохання, по вечорам, по поверненні;
- б) з більшої частини, за Вашим проханням, по вечорах, з повернення;
- в) здебільшого, на Ваше прохання, щовечора, після повернення;
- г) по більшій частині, з Вашого прохання, кожного вечора, за поверненням.

4 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *при мне, при академии, при посторонних, при жизни*:

- а) при мені, біля академії, зі сторонніми, при житті;
- б) коло мене, при академії, при сторонніх, за життя;
- в) біля мене, коло академії, при посторонніх, при життю;
- г) при мені, при академії, за сторонніх, під час життя.

5 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *при первом взгляде, при первом случае, при передаче, при пересылке*:

- а) на перший погляд, при першій нагоді, під час передавання, у разі пересилання;
- б) при першому погляді, з першою нагодою, при передачі, при пересиланні;
- в) за першого погляду, при першій нагоді, при передаванні, під час пересилки;
- г) по першому погляду, по першому випадку, при передачі, по пересилці.

6 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *по единой форме, по прибытии, по истечении срока, по инициативе*:

- а) з єдиної форми, по прибуттю, по закінченні строка, по ініціативі;
- б) по єдиній формі, з прибуття, за закінченням терміна, за ініціативою;
- в) за єдиною формою, після прибуття, після закінчення терміну, з ініціативи;
- г) з однієї форми, по прибутті, по скінченні терміна, при ініціативі.

7 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *в сутності, ввести в состав, вступать в силу, в те времена*:

- а) в суті, ввести в склад, вступити в силу, в ті години;
- б) по суті, ввести до складу, набувати чинності, у ті часи;
- в) по сутності, ввести до складу, вступити до сили, за тих часів;
- г) за суттю, внести до складу, набути сили, в ті часи.

8 Виберіть рядок з правильним перекладом словосполучень – *за недостатком сведений, ходить за грибами, к началу года, говорить на двух языках*:

- а) за нестачею часу, ходити за грибами, к початку року, говорити на двох мовах;
- б) через брак відомостей, ходити по гриби, на початок року, говорити двома мовами;
- в) через нестачу часу, ходити по гриби, на початок року, говорити на двох язиках;
- г) по нестачі відомостей, ходити по гриби, на початок рока, добре говорити.

9 Позначте рядок, де всі варіанти написання словосполучень є правильними:

- а) по телефону, по путі, по плану, при допомозі;
- б) за допомогою, з усякого приводу, на ім'я, з вини;
- в) по вимозі, підручник по фізиці, по адресу, по бажанню;
- г) по стану, по професії, при академії, по імені.

10 Позначте рядок, де всі варіанти написання словосполучень є правильними:

- а) по мові, по вівторкам, по теорії, по професії;
- б) по пошті, до тих пір, на протязі дня, по дорученню;
- в) за теорією, під час огляду, протягом дня, за адресою;
- г) по теорії, по рокам, по сесії, за їми.

Завдання 1

1) Виправте помилки у поданих словосполученнях:

- а) *хворіти ангіною, згідно закону, пробачте нас, лекції по праву, йти по вулиці, по ініціативі, у п'ятнадцять годин, 42 інженера, три десятка, глибока тунель;*
- б) *говорити на українській мові, запобігання незаконних дій, наголошувати головне, по власній волі, молодший по віку, по дорученню, півтора кілограми, 234 випускника, математична степінь;*

в) оволодіння курсу, брат молодше мене, ігнорувати думкою, курси по вивченню англійської мови, по моїм відомостям, йти по вулиці, чотири друкованих аркуша, за київським часом без п'ятнадцяти сім, тривала нежить.

2) З поданими словами складіть словосполучення:

а) оволодіти, опанувати, навчатися, вчити, властивий, характерний, підсумовувати, сумувати;

б) багата, славиться, сповнений, наповнений, дорівнювати, рівнятися, повстати, постати;

в) торкатися, доторкатися, знуцатися, збиткуватися, оснований, заснований, переможений, переможний.

3) У поданих реченнях поставте розділові знаки:

а) *Кожна людина котра вважає себе інтелігентною не може живучи в сучасному світі не тримати в пам'яті водночас історичного та культурного досвіду свого народу ба навіть цілого суспільства. (В. Шевчук).*

б) *Наша ж історія культури це своєрідний храм який цінний не тільки працею що в нього вклали перші його будівники а й працею усіх прийдешніх поколінь без якої той храм давно перетворився б у руїни. (В. Шевчук).*

в) *Нас віками мордували палили і різали нищили і гноїли в концтаборах морили голодом і розстрілювали державність втоптували в землю і забороняли мову а ми відроджуємося живемо ростемо і дужчаємо воскресемо з вічності і сяємо на світовому небозводі іншим народам бо маємо незнищенне начало освіти. (Я. Гоян).*

Завдання 2

Відредагуйте подані речення.

Вимогая від мене звіт, він не поспішав з поданням своїх документів. Кожний керівник практики має свій індивідуальний графік праці. Головним лейтмотивом переговорів керівників сусідніх держав було поглиблення та розширення взаємовигідного співробітництва. Працівники банку з успішністю впоралися з поставленими перед ними задачами. Нам потрібно побалакати про підготовку до проведення наступної атестації працівників. У даній статті ми розглянули питання, що стоять на порядку денному нашої виробничої діяльності. На сьогоднішній день ми маємо певні успіхи у організації торгівельного обслуговування населення. Прибувши в завод, йому кинулося у вічі недбале збереження випускаємої продукції.

Завдання 3

Відредагуйте переклад тексту з російської мови українською.

Напря́м «Інженерна механі́ка» (спеціально́сть «Техноло́гія машинобудува́ння»)

Специальное оборудование проектируется для осуществления конкретного технологического процесса. Поэтому формирование и выбор структур операций становятся в этих случаях наиболее ответственными и проводятся с особой тщательностью. Поиск наиболее рационального варианта построения операций в технологическом процессе сопровождается пересмотром ранее принятых решений.

Спеціальне обладування проєктується для здійснення конкретного технологічного процесу. Тому формірування й вибор структур операцій стають у цих випадках найбільш відповідальними й проводяться з особливою старанністю. Пошук найбільш раціональнішого варіанта побудови операцій у технологічному процесі супроводжується пересмотром раніше прийнятих рішень

Напря́м «Інженерна механі́ка»

«Детали машин» являются первым из расчетно-конструкторских курсов, в котором изучают основы проектирования машин и механизмов.

Любая машина (механизм) состоит из деталей.

Деталь – такая часть машины, которую изготавливают без сборочных операций. Детали могут быть простыми (гайка, шпонка и т. п.) или сложными (коленчатый вал, корпус редуктора, станина станка и т. п.). Детали (частично или полностью) объединяют в узлы.

«Деталі машин» являються першим з розрахунково-конструкторських курсів, у якому вивчають основи проєктування машин і механізмів.

Люба машина (механізм) складається з деталей.

Деталь – така частина машини, що виготовляють без зборочних операцій. Деталі можуть бути простими (гайка, шпонка й т.п.) або складними (колінчатий вал, корпус редуктора, станина станка й т.п.). Деталі (частково або повністю) об'єднують в вузли.

Напря́м «Електромехані́ка»

Вместе с тем высокие потребительские свойства привода могут быть обеспечены только при применении мощной микропроцессорной системы управления в сочетании с современной силовой электроникой. Усилия многих разработчиков в мире сконцентрированы в этой области.

Разом з тим високі споживчі якості привода можуть бути забезпечені тільки при застосуванні потужної мікропроцесорної системи керування в сполученні з сучасною силовою електронікою. Зусилля багатьох розроблювачів в світі сконцентровані в цій області.

Напрямок «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Сама логика выполнения команд с целью повышения производительности ориентировалась на аппаратную, а не на микропрограммную реализацию. Чтобы упростить логику декодирования команд использовались команды фиксированной длины и фиксированного формата. Среди других особенностей RISC-архитектур следует отметить наличие достаточно большого регистрового файла (в типовых RISC-процессорах реализуются 32 или большее число регистров по сравнению с 8, 16 регистрами в CISC-архитектурах).

Сама логіка виконання команд із метою підвищення продуктивності орієнтувалася на апаратну, а не на мікропрограммну реалізацію. Щоб спростити логіку декодування команд використалися команди фіксованої довжини й фіксованого формату. Серед інших особливостей RISC-архитектур слідє зазначити наявність досить великого регистрового файлу (у типових RISC-процессорах реалізуються 32 або більше число регістрів у порівнянні з 8 - 16 регістрами в CISC-архитектурах).

Напрямок «Зварювання»

Сущность контактной сварки. При контактной сварке в сварном соединении возникают межатомные связи металлов соединяемых деталей, для образования которых необходимо затратить энергию. Эту энергию вводят (с помощью контактной сварочной машины) в двух видах: тепловую – для нагрева и механическую – для деформации, свариваемых деталей. Количество тепловой энергии определяется необходимостью местного нагрева деталей до температуры плавления металла или близкой к ней. Механическое усилие требуется для сжатия нагретых соединяемых деталей и разрушения окисных пленок.

Суцність контактного зварювання. При контактному зварюванні у звареній сполуці виникають межатомні зв'язки металів деталей, що з'єднують, для утворення яких необхідно затратити енергію. Цю енергію вводять (за допомогою контактної зварювальної машини) у двох видах: теплову- для нагрівання й механічну - для деформації, що зварюють деталі. Кількість теплової енергії визначається необхідністю місцевого нагрівання деталей до температури плавлення метала або близької до неї. Механічне зусилля потрібно для стиску нагрітих деталей, що з'єднують, і руйнування окисних плівок.

Напряг «Металургія»

Несмотря на высокую прочность металла, все же оказывается, что давление в газовых пузырьках может превысить его сопротивление, что приведет к возникновению мелких трещин. В отдельных случаях газовые дефекты могут возникать за счет не только растворенных в металле газов, но и газов, образующихся в отливке при кристаллизации металла.

Не дивлячись на високу прочність металла, всеж оказується, що тиск у газових бульбях може перевищити його супротив, що призведе к виникненню мілких тріщин. В окремих випадках газові дефекти можуть виникати за рахунок не тільки розчинених у металі газів, але і газів, утворюючихся у відливки при кристалізації металла.

Напряг «Економіка і підприємництво»

Таким образом, предварительно можно сказать, что сущность современного маркетинга сводится к такой предпринимательской деятельности, которая превращает потребности покупателя (клиента) в доходы предприятия. Но здесь имеется одна важная проблема: маркетинг ориентирует на цену (или на стоимость), которую готов заплатить покупатель. В этом случае имеем ориентацию на запросы клиента. Эти запросы следует, очевидно, изучать.

Таким образом, попередньо можна сказати, що сущність сучасного маркетинга зводиться до такої підприємницької діяльності, що превращає потреби покупателя (клієнта) - у прибутки підприємства. Але тут є одна важна проблема: маркетинг орієнтує на ціну (або на вартість), що готов заплатити покупатель. У цьому випадку маємо орієнтацію на запити клієнта. Ці запити треба, мабуть, ізучати.

Напряг «Менеджмент»

В современных условиях децентрализация управления в крупных фирмах приводит к появлению в их структуре большого числа подразделений, выступающих на рынке в качестве самостоятельных экономически обособленных субъектов. Эти подразделения наделены хозяйственной и часто юридической самостоятельностью, однако действуют согласно и в русле общей глобальной политики главной фирмы. В связи с этим следует иметь в виду, что структуру современного рынка в любой стране определяют крупные фирмы, которые поддерживают устойчивое положение экономики и обеспечивают высокий уровень конкурентоспособности продукции на мировом рынке.

В сучасних умовах децентралізація керування у великих фірмах приводить до появи в їхній структурі великої кількості підрозділів, що виступають на ринку в якості самостійних економічно відособлених суб'єктів. Ці підрозділи наділені господарської й часто юридичною

самостійністю, однако діють згідно й у руслі загальної глобальної політики головної фірми. У зв'язку із цим варто мати на увазі, що структуру сучасного ринка в будь-якій країні визначають великі фірми, які підтримують стійке положення економіки й забезпечують високий рівень конкурентоздатності продукції на мировому ринку.

Завдання 4

Перекладіть текст українською мовою.

Напря́м «Інженерна механіка (спеціальність «Технологія машинобудування»)»

Производительность производственного процесса – это интегральный показатель деятельности всего трудового коллектива, непосредственно участвующего в осуществлении производственного процесса. С помощью этого показателя особенно удобно характеризовать эффективность автоматизированного производственного процесса, при выполнении которого непосредственное участие человека минимально, но возрастает роль труда людей.

Напря́м «Інженерна механіка»

Соединение образуется в результате химических связей материала деталей и присадочного материала, называемого припоем. Температура плавления припоя (например, олова) ниже температуры плавления материала деталей, поэтому в процессе пайки детали остаются твердыми. При пайке расплавленный припой растекается по нагретым поверхностям стыка деталей. Поверхности деталей обезжиривают, очищают от окислов и прочих посторонних частиц.

Напря́м «Електромеханіка»

Базовая панель оператора. С помощью базовой панели оператора (Basic Operator Panel – BOP) можно производить индивидуальную настройку параметров. Значения и единицы измерения индицируются на 5-разрядном дисплее. Одна панель BOP может быть использована для нескольких преобразователей. Она устанавливается или непосредственно в преобразователь, или встраивается в дверь шкафа управления с помощью монтажного комплекта.

Напря́м «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

Каждый новый результат записывается в новый физический регистр. Однако предыдущее значение каждого логического регистра сохраняется и может быть восстановлено в случае, если выполнение

команды должно быть прервано из-за возникновения исключительной ситуации или неправильного предсказания направления условного перехода. В процессе выполнения программы генерируется множество временных регистровых результатов.

Напряж «Зварювання»

Точечная сварка. Соединяемые детали сжимаются электродами на небольшой площадке. После сжатия деталей включается сварочный ток, который проходит по цепи непрерывно или импульсами. Металл между электродами нагревается до пластического состояния; под действием усилия сжатия образуется сварная точка, имеющая внутри литое ядро. Расплавленный металл защищен находящейся вокруг него зоной пластически деформированного металла точки.

Напряж «Металургія»

При ваграночной плавке возможно использование и передельных доменных чугунов, отличающихся низким содержанием кремния. При замене литейных чугунов в шихте передельными отмечается некоторое улучшение механических свойств, повышение жидкотекучести и склонности к отбелу выплавляемого серого чугуна. Однако применение передельных чугунов предопределяет существенное увеличение ферросилиция в металлизавалке.

Напряж «Економіка і підприємництво»

Паевые взносы образуют паевой фонд кооператива, размер которого определяет минимальный размер имущества кооператива, используемого в качестве гарантии кредитов. Кооператив не вправе выпускать акции для пополнения паевого фонда и уставного капитала.

Товарищества. Хозяйственные товарищества создаются в форме полного товарищества или товарищества на вере. Полным товариществом признается объединение двух и более предпринимателей (участников).

Напряж «Менеджмент»

Суть предпринимательства состоит в том, чтобы в условиях неопределенности рынка находить возможности наилучшего использования собственности в виде капитала, имущества, патентных прав и других ресурсов и добиваться реализации этих возможностей в практической деятельности. Предпринимательство предполагает наличие экономически обособленных субъектов рыночного хозяйства, которые вступают между собой в правовые, юридические, финансовые и другие отношения.

ДОДАТКИ

Повторення граматичного матеріалу

Тема «Сучасна українська літературна мова та її норми»

Правопис м'якого знака

М'який знак пишеться:

- після букв **д, т, з, с, ц, л, н** в кінці та в середині слів перед буквами, що позначають тверді приголосні звуки: *молодь, біль, колись, донька, батько*;

- у середині складу перед **о**: *льотчик, сьомий, тьохкати*;

- у прикметникових суфіксах **-ськ(ий), -цьк(ий), -зьк(ий)**: *український, ткацький, ризький*;

- після букви **н** у суфіксах **-еньк-, -оньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-**: *серденько, тихесенький, малюсінький, повнісінький*;

- у буквосполученнях **льц, ньц, ньч, льч**, що походять із **льк, ньк** *ляльці, ляльчин (лялька); доньці, доньчин (донька)*;

- після букви **л** перед буквами, що позначають м'які приголосні звуки: *рибальський, сільський*.

М'який знак не пишеться:

- після букв, що позначають губні та шиплячі звуки: *стен, плач, сімсот*;

- після **р** у кінці слова та складу: *бібліотекар, календар* (але *Горький*);

- між двома однаковими буквами, що позначають м'які подовжені приголосні: *знання, стаття*;

- між двома м'якими приголосного з них виникає як результат впливу наступного м'якого приголосного: *ніжність, майбутнє*;

- у буквосполученнях **лц, ньц, льч, ньч**, які походять від **лк, нк**: *матінці (матінка); рибалці (рибалка)*;

- після **н** перед шиплячими та суфіксами **-ськ(ий), -сте(о)**: *менший, тонший, громадянство*.

Правопис апострофа

Апостроф ставиться:

- після букв **в, п, в, м, ф**, які передають на письмі тверді губні приголосні звуки, якщо перед ними немає кореневого приголосного (крім **р**): *п'ятниця, солов'їний, б'ють, черв'як*;

- після **р** в кінці складу: *бур'ян, матір'ю, пір'їна*;

- після префіксів, що закінчуються на приголосний: *з'єднати, під'їхати, роз'яснити*;

- після **к** у слові **Лук'ян** та похідних від нього: *Лук'яненко, Лук'янчук, Лук'янівка*;

- у складних словах, перша частина яких закінчується на приголосний: *двох'ядерні, чотирьох'ярусний, дит'ясла*.

Апостроф не ставиться:

- після букв **б, п, в, м, ф**, якщо перед ними стоїть інший приголосний (крім **р**), що належить до кореня: *святковий, тьмянний, морквяний*;

- після **р**, що позначає м'який приголосний на початку складу: *порятунок, буряк, рясний*.

Тема «Значення і функції власних назв у мові і суспільстві»

Правопис прізвищ

При написанні українських прізвищ необхідно керуватися правилами орфографії, прийнятими для загальних назв:

а) прізвища, похідні від того чи іншого загального слова або імені, треба писати так, як пишеться це слово або ім'я: *Олексієнко* (бо *Олексій*), *Онуфрієнко* (бо *Онуфрій*), *Білик* (бо *білий*), *Ілленко* (бо *Ілля*), *Підлісний* (бо *під + ліс*), *Різниченко* (бо *різник*);

б) подвоєні приголосні пишуться в українських прізвищах при збігу однакових приголосних префікса і кореня, кореня і суфікса: *Беззубко, Піддубний, Курінний, Линник* (порівн. *Ілюк, Ілляшенко*);

в) спрощення приголосних у прізвищах, як і в загальних назвах, відбулося в групах **-е/ям-, -стп-, -шчн-**: *Благовісний, Щасливий, Посушний*;

г) префікси **з-, без-, роз-, над-, під-** ніколи не змінюються перед глухими: *Зниценко, Безклубенко, Розсипін, Надточій, Підхлібний*;

д) апостроф пишеться або не пишеться у тих же випадках, що і в загальних назвах: *Дерев 'янка, Пилип 'юк, Карп 'юк, Мар 'яненко, Лук 'янець, Під'ярків*, але: *Лихвяк, Ужвюк, Варюта, Рюма*;

е) м'який знак теж пишеться або ні за загальними правилами: *Гринь, Сень, Ведмідь, Миць* (але: *Гоц, Пац*) – після м'якого кінцевого приголосного;

Вихованець, Крекотень, Яронь, Братунь, Стунько, Чикіль, Жаголь, Дмитрусь, Забродський, Глухенький, Висоцький – у відповідних суфіксах; *Редько, Гринько* – після м'якого приголосного перед наступним **-к**; *Вольський, Шмигельський, Рибальченко* (порівн. *Стрілець – Стрільця, Хоролець – Хорольця*) – після **л** перед м'яким приголосним; але: *Гончар, Дігтяр, Скляр, Пекар, Гладш; Грінченко, Зінчук, Сенченко, Ядлонський* (хоч *Покин'ючерода*) – після **н** перед **ч** та суф. **-ськ-ий**.

У практиці написання складних прізвищ звертає на себе увагу традиція вживання значної частини форм без закономірного переходу **о** в **і** в закритому складі: *Біловол, Довгонос, Лисогор, Маковоз*.

Щодо правопису прізвищ, що прийшли з інших мов, то загальна закономірність така: прізвища не перекладаються, їхня вимова передається українською графікою з найбільшим наближенням до звучання в мові-оригіналі.

При записі прізвищ українською мовою зазначаємо такі основні правила:

1 Рос. **е** передається літерою

е – після приголосних: *Александров, Державін, Лермонтов;*

є:

а) на початку слів: *Євдокимов, Єгоров;*

б) у середині слів після голосного *й* при роздільній вимові *Благоєв, Аляб'єв;*

в) після приголосних /крім шиплячих, *р і ц/* у суфіксах *-єв -єєв:* *Матвєєв, Ломтєв;*

г) якщо в українській мові *є* споріднене слово з постійним *і:* *Пешковский /бо пішки/, Твердохлебов /бо хліб/.*

2 Рос. *ё* передається літерами:

- *йо:*

а) на початку слова: *Йолкін;*

б) у середині слова після голосних: *Окайомов;*

в) після *б, п, в, м, ф:* *Соловійов, Муравійов, Воробійов;*

- *ьо* – після приголосних: *Корольов, Пльонкін;*

- *о* – після *ч, ш:* *Грачов, Пугачов, Єришов;*

3 Рос. літера *и* передається літерами:

- *і* – на початку слова та після приголосного /крім шиплячих та *ц/:* *Ісаєв, Мічурін.*

- *ї* – після голосного та при роздільній вимові: *Воїнов, Гур'їн, Ільїн.*

- *и:*

а) після *ж, ч, ш, щ, ц* перед приголосним: *Ворожін, Чичиков, Щиглов;*

б) у префіксі *при-:* *Привалов, Пришвін;*

в) у суфіксах *-ич-, -ик-, -иц-, -ищ-:* *Рудич, Кирличенко;*

г) якщо в українській мові *є* споріднене слово: *Денисенко /Денис/, Тихомиров /тихий, мир/.*

Суфікси *-ськ/ий/, -цьк/ий/, -зьк/ий/* в українській мові пишуться з м'яким знаком: *Мусоргський, Збанацький.*

Відмінювання прізвищ

1 Жіночі прізвища з кінцевим твердим або м'яким приголосним на *-о* не змінюються: *Глібко, Петренко.*

2 Чоловічі прізвища з кінцевим твердим або м'яким приголосним на *-й, -о* змінюються: *Глібка, Петренка.* **Запам'ятати:** чоловічі прізвища, що утворені від іменників 2-ї відміни, відмінюються за зразками відмінювання відповідних іменників – у давальному й місцевому відмінках можливі дві паралельні форми – *Петренку й Петренкові, Швецю і Швецеві, Кохану, Коханові.*

3 І чоловічі, і жіночі прізвища, що закінчуються на голосний (крім голосного *-о*) слов'янського походження відмінюються. **Запам'ятати:** жіночі прізвища в родовому й орудному відмінках мають закінчення *-ої, -ою* – *Сидорової, Сидоровою.*

4 Іншомовні прізвища, що закінчуються на голосний **не відмінюються** – як чоловічі, так і жіночі: *Дюма, Золя, Шоу...*

5 Чоловічі прізвища, утворені від іменників жіночого роду третьої відміни, відмінюються, як іменники 2-ї відміни: Подорож – Подорожа, Подорожу або Подорожеві, а не як слова загальних назв: подорож – подорожі, подорожжю.

6 У давальному й місцевому відмінках у прізвищах з основою на *з*, *к*, *х*, як у чоловічих так і жіночих, відбуваються чергування *з* на *з*, *к* на *ц*, *х* на *с*: Кочерзі Світлані, Сергію Гайдамаці, Ользі Мусі.

Творення чоловічих та жіночих імен по батькові

В українській мові ім'я по батькові утворюється за схемою: до основи власних імен чоловічого роду додається суфікс **-ович** /для чоловічого роду/ і суфікс **-івн/а/** /для жіночого роду/: *Василь – Васильович, Юрій – Юрійович, Михайло – Михайлівна, Андрій – Андріївна.*

Кілька чоловічих імен по батькові творяться за допомогою суфікса **-ич**: *Лука – Лукич /і Лукович/, Сава – Савич /і Савович/, Кузьма – Кузьмич /і Кузьмович/, Хома – Хомич (і Хомович), Яків – Якович, Ілля – Ілліч.*

З відхиленням від загального правила творяться лише такі імена по батькові: *Яків – Яківна, Григорій – Григорівна, Микола – Миколаївна.*

Відмінювання й написання географічних назв

Географічні назви поділяються на власні й невласні. **Невласні назви** – це географічна номенклатура: *місто, село, селище, хутір, гора, пагорб, хребет, долина, яр, річка, струмок, море, озеро, ставок.* Власні географічні назви позначають єдині, індивідуалізовані реальні об'єкти: *Київ, Одеса, Чернівці; Дніпро, Псьол, Прут; Саяни, Карпати, Альпи; Балхаш, Байкал.* Чимало географічних назв передається словосполученням: *Нова Ушиця, Старі Бросківці, Великий Кучурів, Великий Токмак, Західна Європа, Північний Урал, Мінеральні Води, Сухий Яр, Великі Луки, Біла Церква; Біле море, Ладозьке озеро; мис Дежнева, мис Доброї Надії.* Географічні назви здебільшого не перекладаються (бо повинні виділяти один конкретний предмет із групи подібних). Вони транслітеруються, напр.: *Неаполь* (по-українськи мало б бути Наполі), *Алмати* (казах. Яблунове), *Аюдаг* (Ведмідь-гора), *Каракум* (Чорні піски) та ін. Перекладаються тільки: а) номенклатурні (родові) назви: *гора, коса, затока, море; океан, півострів*, напр.: *Ватиканський півострів, Тихий океан, Аравійське море, протока Гудзон*; б) слова на позначення сторін світу, що входять до складу власних назв: *Західний Сибір, Південний Буг, Південна Кароліна, Північна Буковина, Північна Двина.*

Основні правила написання географічних назв

Разом пишуться:

1) назви, у складі яких є сполучний голосний (або флексії в ролі сполучного звука): *Білозерськ, Верхньодніпровськ, Довгопілля, Первомайськ, Червоногірка, Печиводи;*

2) назви, які починаються компонентом **східна-, західна-, північна-, південна-**: *Східнодонецький район, Західноказахстанська область, Північногорськ, Південнокримське море.*

Окремо пишуться:

1) назви, утворені поєднанням іменника з узгодженим препозитивним прикметником: *Біла Церква, Нова Ушиця, Великі Луки, Малий Кучурів, Малі Вали, Зелений Клин;*

2) назви, до складу яких входять числівники: *Перше Садове, Залісся Перше;*

3) назви, що складаються з імені та прізвища: *селище Лев Толстой, село Івана Франка.*

Через дефіс пишуться:

1) назви з інверсованими прикметниками: *Кам'янець-Подільський, Рава-Руська, Могилів-Подільський, Харків-Товарний, Одеса-Товарна, Гожув-Великопольський, Переяслав-Хмельницький;*

2) назви, що складаються із двох іменників або прикметників, поєднаних без сполучного звука: *Глинськ-Загара, Дубівка-Маківка, Ельзас-Лотарингія, Мекленбург-Шверін;*

3) усі неслов'янські власні назви, які складаються із двох або кількох слів (незалежно від того, до якої частини мови вони належать): *Монте-Карло, Сату-Маре, Улан-Батор, Віла-Реал;*

4) назви, які починаються словами: *Сан-, Сант-, Санкт-, Санта-, Рент-, Нью-, Іст-, Вест-*: *Сан-Маріно, Сан-Паулу, Сан-Франциско, Сен-Анн, Нью-Йорк, Вест-Індія, Іст-Лондон, Санкт-Пельтен;*

5) назви, утворені за допомогою слів *сіті* (місто), *рівер* (річка), *фіорд*, *стріт* (вулиця), *сквер* (бульвар) та ін.: *Оклахома-сіті, Фам-рівер, Грін-рівер, Уолл-стріт, Сахо-сквер, Бонна-фіорд;*

6) назви, утворені від імені й прізвища або від двох імен: *Івано-Франківськ, Михайло-Коцюбинське, Дмитро-Варварівка;*

7) складні географічні назви без сполучного звука: *Пологи-Вергуни, Пуца-Водиця, Піски-Бершадь;*

8) назви (слов'янські та іншомовні), утворені за типом прийменникових і сполучникових поєднань, у тому числі з іншомовними службовими словами: *Ростов-на-Дону, Новосілки-на-Дніпрі, Комсомольськ-на-Амурі, Яр-під-Зайчиком, Камінь-на-Обі, Слов'янськ-на-Кубані, Під-Дубом, Під-Гаєм, Ла-Мани, Ель-Мансура, Ріо-де-Жанейро, Бург-ель-Араб.*

Щодо відмінювання, то всі географічні назви відмінюються, але не всі змінюються. Не змінюються іншомовні назви на **-е, -є, -о, -і, -ї, -у, -ю, -а**: *Фрунзе, Туапсе, Улан-Уде, Рамбуйє, Порт-Луї, Нікарагуа, Семуа, Папуа, Сан-Франциско, Хельсінкі, Капрі, Тбілісі.*

Прийменникові конструкції-назви відмінюються у першій частині:

Н. Комсомольськ-на-Амурі,

Франкфурт-на-Майні

Р. Комсомольська-на-Амурі,

Франкфурта-на-Майні

Д. Комсомольську-на-Амурі,

Франкфурту-на-Майні

З. Комсомольськ-на-Амурі,

Франкфурт-на-Майні

О. Комсомольськом-на-Амурі,

Франкфуртом-на-Майні

М. (у)Комсомольську-на-Амурі,

(Франкфурті-на-Майні

Кл. Комсомольськ-на-Амурі,

Франкфурт-на-Майні

Назви з початковими компонентами *Спас-, Усть-, Соль-*, відприкметниковими іменниками на *-ово, -єво (-єво), -іно (-їно)*, а також побудовані як прикладки чи утворені від імені та прізвища або двох імен, змінюються в другій частині (*Усть-Абакана, Спас-Клепикам, Соль-Лецьку, Івано-Франківську, Михайло-Коцюбинським, Орехово-Зуєва, Сапун-горі*, але *Бугом-рікою, Амуром-рікою*). Інші назви-сполучення змінюються в обох частинах (*Кам'яниця-Подільського, Петропавловську-Камчатському, Білою Церквою, Новою Ушицею*). Напр.:

Н. Скала-Подільська,	Рава-Руська
Р. Скали-Подільської,	Рава-Руської
Д. Скалі-Подільській,	Рава-Руській
З. Скалу-Подільську,	Рава-Руську
О. Скалою-Подільською,	Рава-Руською
М. (у) Скалі-Подільській,	Рава-Руській
К. Скало-Подільська!	Рава-Руська!

Якщо географічна назва маловідома або існує небезпека не розрізнення близькоспоріднених назв, то їх треба вживати з номенклатурною назвою й у вихідній формі (у подальшому контексті номенклатурне слово випускається, а назва відмінюється), напр.: *У селі Соняшники є олійний комбінат. Містечком Людківці не намілуєшся.*

Якщо номенклатурне слово (*республіка, провінція, колонія, штати, область, пустиня* і т. ін.) не входить до складу власної назви, то власна назва відмінюється тільки в тому разі, коли вона складається з одного слова, яке має той самий рід, що й номенклатурне слово: *республіка Франція – у республіці Франції, штат Техас – у штаті Техасі, пустиня Сахара – у пустині Сахарі*. Порівн.: *республіка Іран – у республіці Іран, штат Вірджинія – у штаті Вірджинія*. Якщо перед словами *республіка, королівство, князівство, штат* є ще означення, то назва відмінюється в усіх її частинах: *Корейської народно-демократичної республіки*, але в нових назвах: *Народної Республіки Мозамбик, Народну Республіку Ангола, Республікою Молдова*.

У ділових паперах спостерігається неправомірна тенденція не відмінювати географічні назви начебто з метою вказати вихідну форму офіційної назви географічного пункту, не допустити двозначності. Таке вживання навіть у текстах офіційного характеру граматично не виправдане – граматичні правила обов'язкові для всіх стилів.

Не відмінюються в документах ті географічні назви, вжиті з номенклатурною, які складаються з прикметника та іменника (порівн.: *у містечку Кам'янка-Струмилова, до міста Кривий Ріг, селом Малий Кучурів*).

Назви гір, островів та ін. при наявності номенклатурної назви теж не змінюються (*поблизу гори Пік Перемоги, на півострові Камчатка, під мисом Надія*) *Увага!* За сучасними правописними нормами (з 1993 р.) пишемо:

Алжир (було Алжір),
 Аргентина (було Аргентіна),
 Ассиро-Вавилонія (було Ассіро-Вавілонія),
 Бастилія (було Бастілія),
 Бразилія (було Бразілія),
 Братислава (було Братіслава),

Вавилон (було Вавілон),
Ватикан (було Ватікан),
Вашингтон (було Вашінгтон),
Вірджинія (було Вірджінія),
Козеріг (було Козерог),
Корсика (було Корсіка),
Кривого Рогу (було Кривого Рога),
Крит (було Кріт),
Лейпциг (було Лейпціг),
Лідице (було Лідице),
Мавританія (було Мавританія),
Мадрид (було Мадрид),
Мексика (було Мексіка),
Сан-Франциско (було Сан-Франціско),
Сардинія (було Сардинія),
Святошин (було Святошино),
Сиракузи (було Сіракузи),
Сирія (було Сірія),
Сіверськодонецьк (було Сєверодонецьк),
Скандинавія (було Скандінавія),
Тибет (було Тібет),
Флорида (було Флоріда),
Чикаго (було Чікаго),
Чилі (було Чілі),
Цюрих (було Цюрих).

Як бачимо, багатство й різноманітність словникового складу мови спонукають кожного, хто прагне до належної культури мовлення, звертатися і до граматик, і до словників.

Правопис закінчень іменників, власних і загальних імен у кличній формі та звертаннях

Іменники чоловічого й жіночого роду I та II відмін мають в однині окрему кличну форму.

Іменники чоловічого роду II відміни у кличній формі закінчуються на **-у(-ю), -е**.

Іменники твердої групи з суфіксами **-ик, -ок, -к(о)** та деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім ж) мають закінчення **-у**.

Наприклад: *батьку, товаришу, хлопчику, провіднику, Іваненку, дядьку, синку*.

Іменники м'якої групи мають закінчення **-ю**.

Наприклад: *лікарю, токарю, вчителю, кобзарю, місяцю, Костю, секретарю, водію, Юрію*.

Безсуфіксні іменники твердої групи та іменники м'якої групи з суфіксом **-ець**, а також окремі іменники мішаної групи (це власні назви з

основою на **ж, ч, ш, дж** і загальні з основою на **р, ж**) мають закінчення **-е**. Наприклад: *друже, молодче, хлопче, Іване, Вікторе, Петре, козаче, інженере, директоре, школярє*.

Іменники чоловічого й жіночого роду I відміни та рідше іменники жіночого роду III відміни у кличній формі закінчуються на **-о, -е(-є), -ю**.

Іменники I відміни твердої групи мають закінчення **-о**. Наприклад: *сестро, мамо, дочко, подруго, дівчино, Людмילו, Миколо*.

Іменники I відміни м'якої та мішаної груп, а також іменники III відміни мають закінчення **-е(-є)**.

Наприклад: *земле, мріє, надіє, радосте, воле, Маріє, Софіє*.

Іменники I відміни м'якої групи, що означають жіночі і чоловічі пестливі імена або загальні назви, мають закінчення **-ю**. Наприклад: *матусю, доню, тьотю, тітусю, бабусю, бабуню, дідусю, дідуню, Меласю, Галю, Олю, Люсю, Грицю, Михасю, Вітасю* і т. д.

У звертаннях, що складаються з двох власних імен (імені та по батькові), обидва слова мають закінчення кличної форми: Романе Романовичу, Іване Миколайовичу, Миколо Арменовичу, Маріє Семенівно, Ганно Василівно.

У звертаннях, що складаються із двох загальних назв в однині, кличну форму має тільки перше слово: пане бригадир, пане агроном, пане полковник, пане лікар, пане директор.

Іноді в таких звертаннях кличну форму можуть мати й обидва слова: пане бригадире, пане агрономе, пане полковнику, пане директоре, пане лікарю, пане господарю.

У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, кличну форму має лише загальна назва. Прізвище виступає тут у формі називного відмінка: пане Шевчук, пані Шевчук, пане Андрієнко, пані Андрієнко, пане Яковенко, пані Яковенко.

У звертаннях, що складаються із загальної назви і власного імені, кличну форму має загальне слово і власне ім'я: брате Іване, друже Ярославє, товаришу Андрію, сестро Ярино.

Тема «Лексика й фразеологія в професійному спілкуванні»

Правопис слів іншомовного походження

Для правопису важливо вміти розрізняти власне українські та іншомовні слова (тобто такі, що запозичені з інших мов). Правила написання українських та іншомовних слів часто бувають зовсім різними:

1 Майже всі слова, які починаються на **а, е, і**, – іншомовного походження: *амністія, архів, ефір, інспекція, історія*.

2 Іншомовним словам властиві важкі для вимови збіги приголосних: абстрактний, пункт, шифр; також наявні збіги голосних: *ідеал, океан поет*.

В українських словах збіги голосних бувають лише на межі префікса й кореня: *виорати, приозерний, наодинці*.

3 Іншомовними є ті слова, що мають звук [ф] (за винятком слів: Фастів, форкати): *фігура, фрукт, футбол, афективний*.

4 В іншомовних словах немає чергування *о, е, з і* та випадних *о, е*: *бетон – бетону, камін – каміна* (порівняйте: укр. *дзвін – дзвону, камінь – каменя*), *бюлетень – бюлетеня* (порівняйте: *день – дня*).

5 В іншомовних словах багатоскладовий корінь, префікси й суфікси відмінні від споконвічно українських: *імпорт, експорт, трансплантація, реплантація, демократизм, демонстрант, демонстрація*.

6 Частина іншомовних слів із кінцевим голосним не відмінюється: *ампула, метро, радіо, шосе*.

При написанні слів іншомовного походження слід пам'ятати що:

і пишеться:

а) на початку слова: *істина, інструкція*;

б) в кінці незмінюваних слів: *жалюзі, таксі, попурі, парі*;

в) перед голосними: *геніально, соціологія, операція*;

г) після приголосних у власних іменах і географічних назвах: *Овідій, Цицерон, Шіллер*;

д) після **б, п, м, ф, г, к, х, н, л** перед наступним приголосним: *академік, графік, фінанси, літера*.

и пишеться:

а) у загальних назвах після **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р** ("*Де ти з'їси цю чащу журу*") — так зване правило "дев'ятки": *дистанція, інститут, позиція, сигнал, шифр, фабрика*;

б) у географічних назвах з кінцевим **-ида, -ика**, із звукосполученням **-ри-**, після шиплячих: *Корсика, Флорида, Алжир, Мадрид*;

в) у словах церковного вжитку: *диякон, митрополит, християнство*.

ї пишеться: після голосного: *руїна, Енеїда*.

е пишеться:

а) після твердих приголосних: *декада, декан, ідентичний*;

б) на початку слова та після букв, що позначають голосні звуки, крім **і**: *екзамен, дуєт, енергія*.

є пишеться:

а) коли іншомовне **е** вимовляється в українській мові як звукосполучення [йє]: *європесць, єресь, Єгипет*;

б) після апострофа, **е, і, й, ь**: *бар'єр, орієнтир, феєрверк, фойє, кар'єра, абітурієнт, Готьє*.

Подвоєння приголосних звуків в іншомовних словах

Коли йдеться про подвоєння, то тут треба розрізняти власні і загальні назви.

Подвоєння *відбувається* у власних назвах: *Шіллер, Діккенс, Голландія, Марокко*

Подвоєння *зберігається* у таких випадках:

1 У словах, похідних від власних назв з подвоєнням приголосних: *Голландія – голландський, Марокко – марокканець*.

2 У загальних назвах типу *ванна, манна, тонна, брутто, мотто, тонна, булла, вілла та ін.*

3 При збігу однакових приголосних префікса і кореня: *апперцепція, ірраціональний, імміграція, інновація, сюрреалізм.*

М'який знак і апостроф в іншомовних словах

В іншомовних словах м'який знак і апостроф уживаються в основному так само, як і в українських: *асфальт, об'єкт.*

М'яким знаком в іншомовних словах позначається м'якість зубних приголосних /"Де ти з'їси цілини"/ перед *я, ю, є, ї*: *батальйон, досьє, кітель, Ньютон.*

Апостроф у словах іншомовного походження перед *я, ю, є, ї* ставиться не тільки після губних (*б, п, м, в, ф*) та *р*, а й після *г, к, х, ж, ч, ш*: *комп'ютер, прем'єра, миш'як.*

Апостроф пишеться також після кінцевого приголосного префікса: *ад'ютант, ін'єкція.*

Не пишеться апостроф у словах іншомовного походження:

а) якщо *я, ю* позначають пом'якшення попереднього приголосного: *бюджет, бюро, кювет;*

б) перед *йо*: *курйоз, серйозний.*

Тема « Морфологія. Вибір граматичної форми слова у професійному спілкуванні»

Відмінювання іменників чоловічого роду однини II відміни

При відмінюванні іменників чоловічого роду однини II відміни слід пам'ятати: у родовому відмінку залежно від лексичного значення іменники мають закінчення *-а /-я/* або *-у /-ю/*.

Закінчення *-а /-я/* мають іменники, що означають:

а) назви осіб, власні імена та прізвища: *студента, учителя, Андрія;*

б) назви тварин і дерев: *ведмедя, ясеня, дуба;*

в) назви предметів: *олівця, малюнка, плаща;*

г) назви населених пунктів: *Києва, Донецька, Харкова;*

д) географічні назви з наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі: *Дінця, Дністра, Іртиша;*

е) назви мір довжини, ваги, часу: *місяця, метра;* назви місяців і дні тижня, грошових знаків: *вівторка, жовтня, карбованця.*

ж) слова-терміни: *відмінка, іменника, числівника.*

Але: *виду, роду, синтаксису.*

Закінчення *-у /-ю/* мають іменники чоловічого роду на приголосний, коли вони означають:

а) речовину, масу, матеріал: *гіпсу, кисню, меду, піску, спирту; але: хліба;*

б) збірні поняття: *батальйону, взводу, кодексу, колективу, хору;*

в) назви будівель, споруд, приміщень та їх частин: вокзалу, магазину поверху;

г) назви установ, закладів, організацій: інституту, комітету, університету, штабу;

д) явища природи: вогню, вітру, дощу, холоду;

е) назви почуттів: болю, гніву, страху;

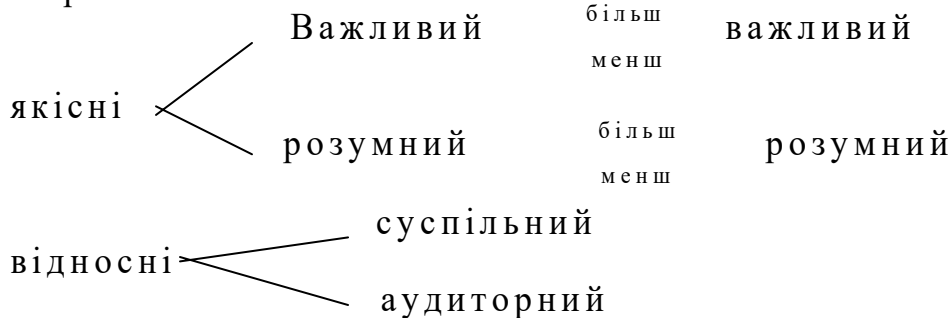
ж) назви ігор і танців: баскетболу, футболу, хокею; але: гонака, козачка;

и) географічні назви: Дону, Байкалу, Уралу, Донбасу.

Прикметник Творення ступенів порівняння

Прикметники поділяється на три розряди: якісні, відносні, присвійні. В основі поділу на якісні й відносні прикметники лежить один і той же принцип постійної /відносної/ ознаки. Перемінна ознака може бути виражена в більшій або меншій мірі, постійна не має такої властивості.

Порівняйте:

Якісні прикметники мають вищий і найвищий ступені.

Кожен із цих ступенів має по дві форми: просту (складається з одного слова) і складену (складається із двох слів).

Вищий ступінь

Проста форма утворюється за схемою:

-ш- : далекий – дальший
прикметник +
-іш- : складний – складніший

Складена форма утворюється за схемою:

		більш	далекий
		менш	
більш	+ прикметник		
менш			
		більш	складний
		менш	

Займенник

Займенник останнім часом учені не виділяють в окрему частину мови через граматичну неоднорідність даного класу і його здатність, заміщаючи різні частини мови, переймати граматичні ознаки цих частин мов. Тому займенники *хто, що, він, вона, щось, дехто* і подібні відносять до класу іменника, слова *мій, твій, наш, ваш, їхній, який, чий, сам, увесь, усякий, кожний* і подібні відносять до класу прикметника, слова *кілька, декілька* до числівника, слова *скільки, стільки, там, де* до прислівників. Тому питання про відмінювання займенника можна з'ясувати, розглянувши відмінкові форми різних частин мови. Ми пропонуємо зосередити увагу на відмінюванні таких займенників:

Особові займенники *я, ти, він, ми, ви, вони* мають суплетивні /різнокореневі/ відмінкові форми.

Запам'ятайте!

Н. В.	я	ти	він	ми	ви	вони
Р. в.	мене	тебе	його	нас	вас	їх
Д.в.	мені	тобі	йому	нам	вам	їм
Зн.в.	мене	тебе	його	нас	вас	їх
Ор.в.	мною	тобою	ним	нами	вами	ними
М.в.	у мені	у тобі	на ньому	на нас	на вас	на них

Зверніть увагу!

В орудному відмінку займенники *я, ти* мають закінчення *-ою* (в російській мові можливе закінчення *-ой*: мной, тобой)

Запам'ятайте відмінювання двох займенників *ці* і *усі*, особливо звернувши увагу на родовий, давальний, орудний відмінки.

Н.	ці	усі	усе
Р.	цих	усіх	усього
Д.	цим	усім	усьому
З.	цих /ці/	усіх /усі/	усе
Ор.	цими	всіма	усим
М.	на цих	на всіх	на всьому

Не слід плутати значення слів *другий, інший*. Слово *другий* в українській мові є порядковим числівником і його вживання вимагає відповідної ситуації: "Контрольну роботу перенесли на другу пару" /бо є перша/. Слово *інший* є займенником і має значення *не цей* /не этот/: "Я знайду до вас іншим разом". Проте іноді слово *другий* виступає синонімом до слова *інший*, особливо там, де маємо парні предмети /один берег – другий берег, в одній руці – у другій руці, з одного боку – з другого боку/.

Числівник

Відмінювання числівників

Відмінювання числівників.

Порядкові числівники відмінюються за родами, числами і відмінками, як прикметники: другий, другого, другому. У складених порядкових числівниках відмінюється остання складова частина: сімдесят сьомого, сімдесят сьомому... При відмінюванні кількісних числівників слід пам'ятати такі особливості:

1 Числівник *один* відмінюється як прикметник: одного, одному, одним...

2 Числівники *два, три, чотири* відмінюються за зразком:

Н. два

Р. двох

Д. двом

З. два /двох/

Ор. двома

М. на/двох

3 Числівники від *п'яти* до *двадцяти, тридцяти* при відмінюванні можуть мати паралельні закінчення:

Н. сім

Р. семи і сімох

Д. семи і сімом

З. сім і сімох

Ор. сьома і сімома

М. на/ семи і сімох

4 Складені числівники, тобто ті, що утворені від двох числівникових основ, відмінюються за зразком:

Н. шістсот п'ятдесят

Р. шестисот п'ятдесяти /п'ятдесятьох/

Д. шестистам п'ятдесяти /п'ятдесятьом/

З. шістсот п'ятдесят /п'ятдесятьох/

Ор. шістьмастами п'ятдесятьма /п'ятдесятьома/

М. на/ шестистах/на/ п'ятдесяти /п'ятдесятьох/

Зверніть увагу!

У числівників на позначення десятків /від 50 до 80/ відмінюється тільки друга частина /на відміну від російської мови/.

У числівників на позначення сотень /від 200 до 900/ відмінюються обидві частини, до того ж перша частина змінюється як відповідний простий числівник.

Числівники *сорок, дев'яносто, сто* в непрямих відмінках мають закінчення **-а**.

Числівники *тисяча, мільйон, мільярд* змінюються як іменник.

Числівники *півтора, півтори, півтораста* не відмінюються.

Дієслово. Дієвідмінювання

Дієслово – частина мови, яка означає дію, стан істоти чи предмета, відповідає на питання *що робити? що зробити?*

Зміна дієслів за особами і числами називається дієвідмінюванням. Розрізняють I і II дієвідміни, які мають закінчення:

I дієвідміна			II дієвідміна		
особа	однина	множина	особа	однина	множина
I	-у /-ю/	-емо /-ємо/	I	-у /-ю/	-имо /-їмо/
II	-еш /-єш/	-ете /-єте/	II	-иш /-їш/	-ите /-їте/
III	-е /-є/	-уть /-ють/	III	-ить /-іть/	-ать /-ять/

Наприклад: *пишу, пишеш, пишемо, пишете, пишуть* / I дієв./; *проходжу, проходиш, проходить, ходите, ходимо, ходять* / II дієв./.

У деяких словах визначити дієвідміну дієслова за особовими закінченнями важко – вони невиразно чуються. У таких випадках дієвідміну визначають за неозначеною формою.

До II дієвідміни належать дієслова, які в неозначеній формі перед **-ти** мають суфікси **-і-** /**-ї-**/, **-и-** або після шиплячого **-а-** і ці суфікси у I особі однини /*що роблю?*/ випадають. Наприклад: *летіти – лечу, клеїти – клею, робити – роблю, кричати – кричу*.

Інші дієслова належать до I дієвідміни.

Із цього правила є винятки:

1 Дієслова *хотіти, гудіти, сопіти, ревіти* і похідні належать до I дієвідміни: *хочеш, гудеш, сопеш, реवेश*.

2 Дієслова *бігти, боятися, стояти, спати* і похідні належать до II дієвідміни: *біжиш, боїшся, стоїш, спиш*.

3 Дієслова *дати, їсти, відповісти, розповісти* мають форми – *ти їси, відповіси, розповіси*. Дієслово *бути* має в усіх особах однини і множини форму *є*: *Зазнаю чужої сторони, яка вона є* /Марко Вовчок/.

Дієприкметник

Дієприкметник – дієслівна форма, що називає ознаку предмета, зумовлену дією самого предмета /активні дієприкметники: *замерзлий*/ або ознаку, зумовлену дією іншого предмета /пасивні дієприкметники: *посіяне*/.

За будовою, граматичними ознаками й за синтаксичною функцією дієприкметники близькі до прикметників.

Дієприкметник в українській мові на відміну від російської має переважно форми пасивного стану /рос. *залога*/ . Форми активного стану не продуктивні.

Творення дієприкметників Активний стан, теперішній час

Дієприкметники не утворюються. Незначна кількість слів на **-уч-, -юч-, -ач-, -яч-** належить до розряду прикметників. Невластивість активних дієприкметників українській мові – це не вада, а особливість, про яку не слід забувати. Тому належить уникати, особливо на письмі, таких форм, як *працюючий, виступаючий, бачачий* і под.

Активний стан, минулий час

Основа інфінітива + -л- + відмінкове закінчення прикметника:

посивіти + -л- + -ий = посивілий
потерпіти + -л- + -ий = потерпілий
застаріти + -л- + -ий = застарілий

Пасивні дієприкметники

Основа	+ -н- + + -т- + відмінкове закінчення прикметника	
+ -ен- +		
Написати	+ -н-	= написаний
відкрити	+ -т-	= відкритий
красти	+ -ен-	= крадений

Зверніть увагу!

При додаванні суфікса **-ен-** у корені можливі чергування приголосних:

відобразити — *відображений* /з - ж/,

вести — *ведений* /с - д/

запровадити — *запроваджений* /д - дж/,

зберегти — *збережений* /г - ж/,

позбавити — *позбавлений* /в - вл/,

усвідомити — *усвідомлений* /м - мл/

При перекладі російських дієприкметників слід пам'ятати, що в українській мові **неможливі** дієприкметники із суфіксами:

-вш- /рос. *создавший*/,

-ем-, -им- /рос. *выполняемый, обозримый*/,

-ся- /рос. *подписавшийся*/,

-ущ-, -ющ- /рос. *пишущий, страдающий*/.

Перелічені суфікси є ознаками російських дієприкметників. При потребі перекладу подібних російських форм українською мовою використовуємо:

1 Найчастіше – підрядне означальне речення:

Рус. Укр.

подписавшийся – *той, який підписався,*

движущийся – *той, який /що/ рухається,*

сложившийся – *той, який /що/ склався.*

Порівняйте:

– рос. *На заседании была проанализирована создавшаяся в отрасли ситуация.*

– укр. *На засіданні була проаналізована ситуація, що склалася в галузі.*

2 Дієприкметники із суфіксами **-л-, -н-**:

– рос. *поседевший* – укр. *посивілий*

– рос. *выполняемый* – укр. *виконуваний*

3 Дієприслівники із відповідними суфіксами.

Порівняйте:

– рос. *Ручеек, добежавший до моря и увидевший перед собой неоглядные голубые просторы, не должен забывать тот родник высоко в горах, от которого начался его путь по земле /Р. Гамзатов/.*

– укр. *Струмочок, добігши до моря й побачивши перед собою неозорі голубі простори, не повинен забувати те джерело високо в горах, від якого розпочався його шлях по землі.*

4 Прикметники:

рос. *необозримый* – укр. *неозорий*

Запам'ятайте!

Українські пасивні дієприкметники, на відміну від російських, не мають подвоєного **-н-**. Суфікс **-ир-**, продуктивний у російських дієприкметниках із запозиченими коренями, в українській уживається дуже рідко. Порівняйте:

Рос.   Укр.

написанный – *написаний,*

созданный – *створений,*

проанализированный – *проаналізований,*

проинформированный – *поінформований,*

але: *лидирующий* – *лідуючий,*

В українській мові, на відміну від російської, короткі форми дієприкметників чоловічого роду не вживаються. Порівняйте:

Рос.   Укр.

написан – *написаний,*

выполнен – *виконаний,*

удовлетворен – *задоволений,*

созван – *скликаний.*

Прислівник

Правопис прислівників

Прислівник – самостійна невідмінювана частина мови, яка виражає ознаку дії чи стану або ступінь і міру вияву іншої ознаки чи обставини.

Прислівники характеризуються такими властивостями:

Вони не відмінюються.

Мають властиві тільки їм словотворчі суфікси **-о, -е/добре, весело/, -и, -ому, -ему** /по-новому, по-моєму, по-братськи/.

Співвідносяться лексично і словотворчо з усіма відмінюваними частинами мови, від яких походять: іменниками /вночі, кругом/,

прикметниками /тихо, швидко/, числівниками /по-перше/, займенниками /по-нашому/.

При написанні прислівників слід пам'ятати:

1 У кінці прислівників **після г, к, х** пишеться **и**: *трохи, наввипередки*.

2 Частка **ні** з прислівником пишеться разом: *ніде, ніколи, ніяк*.

3 Частка **не** з прислівником пишеться разом, якщо виражає у сполученні з ним одне поняття /несподівано, недалеко/, й окремо – з підсилювальним прислівником /не дуже, не зовсім/.

4 Прислівники зберігають подвоєння **н**, наявне у прикметниках, від яких вони утворені: *зрання, спросоння*.

5 Складні прислівники пишуться **разом**, якщо:

а) утворені поєднанням прийменників з повнозначними частинами мови: *щодня, направо, вдруге, всупереч*;

б) утворені за допомогою часток **аби-, ані-, де-, що-, як-**: *абияк, анітрохи, деколи, щонайбільше, якраз*;

в) утворені складанням основ: *праворуч, сьогодні, самостійно, мимоволі*.

6 **Через дефіс** пишуться складені прислівники:

а) утворені за допомогою часток **будь-, -небудь, казна-, хтозна-, -то, -от, -но, -таки**: *будь-хто, коли-небудь, казна-де, хтозна-як, якось-то, як-от, все-таки*;

б) утворені з двох повторюваних синонімічних або антонімічних при-слівників: *пліч-о-пліч, видимо-невидимо*;

в) утворені від прикметника або займенника за допомогою прийменника **по**: *по-бойовому, по-людськи*;

г) утворені повторенням слова або основи без службових слів або зі службовими словами між ними: *будь-що-будь, віч-на-віч*.

7 **Окремо** пишуться прислівникові сполучення:

а) що складаються з прийменника та іменника, у яких іменник зберігає своє лексичне і граматичне значення: *до побачення, за кордоном, на відмінно, по можливості*;

б) які складаються з двох іменників та одного або двох прийменників: *рік у рік, один в один, з дня на день*;

в) утворені сполученням прийменника з повним прикметником чоловічого /середнього/ роду: *в основному, в цілому*;

г) утворені сполученням прийменника **по** зі збірним числівником: *по двоє, по троє*.

Прийменник

Прийменник – це службова частина мови, яка уточнює граматичне значення іменника і виражає зв'язки між словами в реченні.

За походженням прийменники поділяються на *проті* (первинні) і *похідні* (вторинні).

До *протих* належать прийменники: *в, до, від, у, з, за, над, під, при, про, через, без, для, по, серед*.

Похідні прийменник утворилися від інших частин мови: *понад, навколо, спереду, поза, понад, перед, близько, посеред.*

За морфологічним складом прийменники поділяються на:

– прості: *у, до, на, з, за, під, перед* і т.д.;

– складні: *з-за, з-між, з-над, з-поза, з-поміж, з-понад, з-під, поміж, проміж, заради*, утворені сполученням двох або кількох простих прийменників;

– складені: *з метою, в галузі, під час, по лінії, поруч з, незалежно від, незважаючи на, відповідно до, згідно з, у зв'язку з*, утворені з одного або двох прийменників, іменника з прийменником, прислівника з прийменником. Їх ще називають прийменниковими зворотами.

Прийменник ПО у професійному мовленні

Для українського мовлення важливе правильне вживання прийменника **ПО**, особливо тоді, коли йдеться про переклад із російської мови на українську. Адже російські конструкції з прийменником **ПО** в українській перекладаються цілим рядом прийменникових конструкцій:

<i>Російська мова</i>	<i>Українська мова</i>
1	2
ПО По приказу, по правилам, по схеме, по роману, по сведениям, по указанию, по адресу /проживать/, по призванию	=> ЗА За наказом, за правилами, за схемою, за романом, за свідченнями, за вказівкою, за адресою/мешкати/, за покликанням
ПО По случаю, по инициативе, по вопросам торговли, по уважительной причине, исследования по маркетингу, лекции по праву, заместитель по хозяйству	=> З З нагоди, з ініціативи, з питань торгівлі, з поважної причини, дослідження з маркетингу, лекції з права, заступник з госпчастини
ПО По заказу, по требованию, по просьбе, по адресу /прислать/, по предложению	=> НА На замовлення, на вимогу, на прохання, на адресу /надіслати/, на пропозицію
ПО Инспекция по делам несовершеннолетних, прийти по делу, по выходным, по всем направлениям	=> У/В Інспекція у справах неповнолітніх, прийти у справі, у вихідні, у всіх напрямках
ПО Меры по улучшению условий труда, курсы по изучению английского языка	=> ДЛЯ Заходи для поліпшення умов праці, курси для вивчення англійської мови

<i>1</i>	<i>2</i>
ПО По прибутті, по истеченні времєни, по полученні	=> ПІСЛЯ Після прибуття, після закінчення часу, після отримання
ПО По улице, по почте, по об'єму, по содержанию, младший по званію	=> БЕЗ ПРИЙМЕННИКА Вулицею, поштою, обсягом, змістом, молодший званням
ПО Дежурный по району, по возможности, коллеги по работе, приказ по інституту	ПО Черговий по району, по можливості, колеги по роботі, наказ по інституту

Частки

Частки належать до неповнозначних /службових/ частин мови. Функція часток – надати додаткових семантичних відтінків певному слову або реченню в цілому. Розрізняють такі основні семантичні групи часток:

- **стверджувальні:** *так, авжеж, аякже, атож;*
- **заперечні:** *не, ні, ані;*
- **питальні:** *чи, хіба, невже;*
- **умовні:** *би /б/;*
- **спонукальні:** *хай, нехай, но;*
- **підсилювально-видільні:** *же/ж/, таки, якраз, саме, тільки, лише, лиш, навіть, хоч.*

Частки можуть стояти перед словом та після слова. Частки можуть писатися разом, окремо, через дефіс з тими словами, які вони доповнюють у значенні.

1 Пишуться разом:

частки **що-, -ся, -сь, як-, аби-, де-:** *щодоби, щотижневе, підвестися /подняться/, хтось, комусь, якнайкраще, абихто, абияк, деякий, декому,*

а також частки:

-би /б/, -то, -же /ж/, якщо вони входять до складу інших часток і сполучників: *мовби, нібито, тобто, авжеж, теж, отже.*

Порівняйте:

коли ж — прислівник + частка

авжеж — частка

мовби — сполучник

мовив би — дієслово + частка.

2 Пишуться окремо:

частки **ну, за, ще, хоч, ось, же, би,** які надають різних смислових та емоційних відтінків цілому висловлюванню: *ось і прийшов, хоч би приїхав, знав же, малював би;*

а також:

– частка **таки** у препозиції /перед словом/: *таки знав, таки вона;*

– частка **що** у постпозиції /після слова/: *поки що, дарма що, хіба що;*

– якщо частка розділена зі словом іншою часткою або прийменником: *тому ж то /але тому-то/, казна в чому /але казна-що/, ні з ким /але ніхто/, де про когось /але дехто/.*

3 Пишуться через дефіс:

частки *-бо, -но, -то, -таки* /у постпозиції/, *будь-, -небудь, казна, хтозна-*: *тільки-но, пішов-таки, співай-бо, хто-небудь, будь-хто, казна-де, хтозна-як.*

Правопис часток *не і ні*

Частка НЕ пишеться разом:

1 Коли вона виступає в складі будь-якої частини мови в значенні префікса, тобто коли слово без цієї частини не вживається:

невільник, нежить, непохитний, негайний, невдовзі, незабаром, неволити, незчутися, нездужати, але не здужати /рос. не осилить/, неславити /рос. порочить, бесславить/, але не славити /рос. не прославлять/.

2 Коли вона є частиною префікса *недо-*, який означає неповну міру чогось:

недобачати, недовиконувати, недоїдати, недооцінювати, недостача, недоторканність, недолік;

але порівняйте: *він недочував* /постійна ознака/,

він не дочув моїх слів /одноразова дія/.

3 Коли вона з іменниками, прикметниками, займенниками та прислівниками означає одне поняття /часто можна підібрати антонім/:

невміння, неволя, невеселий, неабиякий, недалеко, недарма, а також незважаючи на ....

Запам'ятайте!

Якщо поруч із прикметником є слова *далеко, зовсім, аж ніяк* або пояснювальне слово із часткою *ні*, то не пишеться окремо:

нецікава, але: нітрохи не цікава;

нездатний, але: ні до чого не здатний;

невеликий, але: зовсім не великий.

З дієприкметником, що не має при собі пояснювальних слів і стоїть перед іменником:

нез'ясовані питання, але: питання не з'ясовані;

неспростовані факти, але: факти не спростовані.

Частка НЕ пишеться окремо:

– зі словами, з якими вона не становить одного поняття, а є лише запереченням /правопис стає зрозумілим тільки при наявності речення;

– з дієсловами, дієслівними формами, прикметниками, що виступають у функції присудків: *ця справа не складна;*

– з числівниками, займенниками, присудковими словами, прийменниками і сполучниками: *не перший, не три, не я; не тобі, не так, не то ... не то, не можна, не треба, не досить а також: не дуже, не зовсім, не раз.*

Частина *НІ* пишеться разом:

- із займенниками: *ніхто, нічий*;
- із прислівниками: *нізащо, нізвідки, ніколи, ніскільки*.

Частина *НІ* пишеться окремо:

- у складі стійких словосполучень: *ні риба ні м'ясо, ні кроку далі*;
- якщо вона виступає у функції повторювального єднального сполучника: *ні ходити ні говорити; ні спати ні їсти*.

Тема « Синтаксис і пунктуація професійного спілкування »

Узгодження різних частин мови

Узгодження – вид підрядного зв'язку, при якому залежне слово має однакові з головним словом граматичні ознаки. Наприклад, *суворих заходів* – іменник /головне слово/ і прикметник /залежне слово/ мають однакову форму, а саме: родовий відмінок множини. Форма залежного слова пристосовується до форми головного слова, узгоджується з нею: *новий район, матеріальна відповідальність*.

Але часто узгодження різних частин мови не таке зрозуміле й очевидне. Розглянемо декілька типів узгоджень.

Підмет і присудок. Якщо присудок виражений дієсловом минулого часу, а іменник, що означає професію, характерну для обох статей, виступає із власним ім'ям, то присудок слід узгоджувати із власним ім'ям, тобто ставити його в жіночому або чоловічому роді. Наприклад:

Головний бухгалтер вніс пропозиції.

Головний бухгалтер Іванова внесла пропозиції.

Якщо в реченні присудок виражений дієсловом, а підмет – займенником, то вони обов'язково узгоджуються: *Ви підписали /а не : Ви підписала/*. Не узгоджуватися в числі підмет і присудок можуть тоді, коли присудок виражений прикметником: *Ви правий, Ви молода*.

Узагальнююче слово й однорідні члени речення, як правило, узгоджуються у відмінку:

Уся громадськість повинна взятися за охорону нашої чарівної природи: і птахів, і звірів, і садів, і лісів /Остап Вишня/.

Іменник і числівник. Іменник, поєднуючись із числівниками *два, три, чотири*, має форму називного відмінка множини: *два проценти, три вікна, чотири сім'ї*. Належні до іменника прикметники можуть мати форму родового або називного відмінка: *три вільних посади, три вільні посади; чотири друковані аркуші, чотири друкованих аркуші*. З числівниками починаючи від *п'яти* іменник стоїть у родовому відмінку множини: *п'ять посібників, двадцять вісім кілометрів*.

Дробові числівники узгоджуються завжди з родовим відмінком однини: *2,5 гектара, 3,4 кілометра, 43,9 тисячі*.

Іменники жіночого роду узгоджуються зі словом *півтори*, іменники чоловічого і середнього роду – зі словом *півтора*: *півтори доби, півтори хвилини, півтора місяця, півтора кілометра*.

Увага! Означаючи час, пам'ятайте:

Точно означений час виражається сполученням із прийменником *о* /*об*/: *о сьомій годині* (рос. в семь часов), *об одинадцятій годині* (рос. в одиннадцать часов).

Неточно означений час виражається сполученням з прийменником **на**: *на п'яту годину* (рос. в пятом часу).

З Дробові числівники часу передаються відповідним дробом із прийменником **на** до половини години, із прийменниками **на** або **до**, коли половина години, із прийменниками **до** або **за**, коли час перейшов за половину години: *чверть на п'яту* (рос. пятнадцать минут пятого), *пів на восьму, пів до восьмої* (рос. половина восьмого), *чверть до сьомої, за чверть сьома* (рос. без пятнадцати сем).

Складні випадки керування в професійному мовленні

Керування /рос. управление/ – один із способів поєднання слів, при якому слово вимагає конкретної відмінкової форми іншого слова, тобто керує формою іншого слова. Наприклад, поширена в транспортному сервісі фраза "Оплатуйте за проїзд" неправильна тому, що дієслово *оплачувати* вимагає після себе знахідного відмінка без прийменника /оплатити, оплачувати проїзд, послуги, рахунок/. Однокореневе дієслово *платити* вимагає після себе знахідного відмінка з прийменником **за** /платити за проїзд, за проживання/. Очевидно, у наведеному прикладі змішані два синонімічних словосполучення: 1) платити *за що*, 2) оплачувати *що*.

Отже, труднощі /складні випадки/ у правильному виборі відмінка виникають тоді, коли:

а) слова-синоніми керують різними відмінками:

повідомити + дав. відм. директору;

інформувати + род. відм. директора;

б) змішують форми українського і російського словосполучень:

укр. дякувати + дав. відм. /Вам/,

рос. благодарить + винит. падеж /Вас/.

В українській мові /як і в російській/ найпоширенішим є *дієслівне* керування. Складаючи ділові папери, особливу увагу варто звернути на такі словосполучення:

вживати	+ род.відм	заходів, ліків;
завдавати, завдати	+ род. відм.	прикростей, шкоди;
зазнавати, зазнати	+ род.відм.	нападу, невдачі;
опанувати	+ знах. відм.	професію, предмет;
оволодіти	+ орудн. відм.	професією, майном;
запобігати, запобігт	+ дав. відм.	аваріям, злочинам;

бачити	+ на + знах. відм.	на власні очі;
чути	+ на + знах. відм.	на власні вуха;
хворіти	+ на + знах. відм.	на ангіну;
слабувати	+ на + знах. відм.	на очі
заперечувати	+знах. відм.	участь, факти;
заперечувати	+ дав. відм.	командиру, йому;
ігнорувати	+ знах. відм.	пропозицію, погляд;
додержувати	+ род.відм	тиші, порядку;
/виконувати щось точно/		
додержуватися	+ род. відм.	ідей, законів, курсу;
/бути прихильником ідей, керуватися ними/		
наголошувати	+ на + дав. відм.	помилках, головному;
читати	+ оруд.відм.	англійською мовою;
говорити	+ оруд.відм.	українською мовою;
повідомляти	+ орудн. відм .	телефоном;
їхати	+ оруд.відм.	тролейбусом.

Іменники, утворені від дієслів, теж можуть вимагати певних відмінків /іменне керування/:

опанування	+ род. відм.	дисципліни, курсу;
оволодіння	+ орудм. відм.	знаннями;
освоєння	+ род. відм.	спеціальності;
запобігання	+ дав. відм.	злочинним замахам;
попередження	+ род. відм.	незаконних дій.

Існують інші випадки іменного керування. Наприклад, іменник *пам'ятник* вимагає давального відмінка: пам'ятник Шевченкові /а не Шевченка/, Франкові, загиблим воїнам.

В українській мові є ряд прикметників, які теж керують формою іншого слова /прикметникове керування/:

хворий	+ на + знах. відм.	на грип;
багатий	+ на + знах. відм.	на ідеї;
високий	+ на + знах. відм.	на зріст;
характерний	+ для + род. відм.	для ситуації;
притаманний	+ дав. відм.	автору;
властивий	+ дав. відм.	професії, йому;
свідомий	+ род. відм.	свого значення, ролі.

Конкретної форми слова вимагають також прийменники прислівникового походження. Так, слова *всупереч* і *завдяки* вимагають давального відмінка: всупереч умовам, вимогам; завдяки клопотанню, узгодженості.

Не можна змішувати синонімічні сполучення *відповідно до, згідно з: відповідно* вживається з прийменником *до* + *род.відм.*: відповідно до постанови, відповідно до наказу; *згідно* – з прийменником *з+оруд.відм.*: згідно з наказом, згідно з постановою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 **Бабич, Н. Д.** Культура фахового мовлення: навчальний посібник / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – XXI, 2006. – 496 с. – ISBN 966-8653-43-2
- 2 **Глушик, С. В.** Сучасні ділові папери: навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закладів / С. В. Глушик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – 3-є вид., переробл. і допов. – К. : А. С. К., 2002. – 400 с. – ISBN 966-539-254-9
- 3 **Зарицька, І. М.** Українське ділове мовлення : практикум / за заг. ред. проф. А. П. Загнітка / І. М. Зарицька, І. О. Чикаліна. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1997. – 180 с. – ISBN 966-7177-01-7
- 4 **Збірник текстів** до вивчення української лексики за професійним спрямуванням (для студентів денної та заочної форм навчання) / В. Г. Кочеткова, Г. М. Ковальова, Л. К. Лисак, І. М. Медведєва. – Краматорськ : ДДМА, 2005. – 260 с.
- 5 **Лисак, Л. К.** Збірник тестів з української мови / Л. К. Лисак, Г. М. Ковальова, І. М. Медведєва. – Краматорськ : ДДМА, 2008. – 84 с.
- 6 **Зубков, М. Г.** Сучасне українське ділове мовлення / М. Г. Зубков. – Харків : Торсінг, 2001. – 384 с. – ISBN 966-670-136-7
- 7 **Український правопис** / ..... – Харків : ....., 2007. – 240 с. – ISBN 966-00-0120-7

Навчальне видання

ЛИСАК Лариса Костянтинівна

МЕДВЕДЄВА І. М.

КОВАЛЬОВА Г. М.

**ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»**

Редактор І. І. Дьякова

Комп'ютерна верстка О. С. Орда

194/2009. Підп. до друку

Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк.

Обл.-вид. арк.

Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник

«Донбаська державна машинобудівна академія»

84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
серія ДК № 1633 від 24.12.2003